

DONA I PERIODISME ESPORTIU

Anàlisi de la història i l'actualitat en
referència a la dona periodista

Petons de tinta

A la meva família i a totes aquelles periodistes que han trobat obstacles al llarg de la seva carrera professional pel simple fet de ser dones.

Agrair a Txell Guitart per la tutoria del treball i tota l'ajuda durant la realització d'aquest projecte.

Cal agrair també a Júlia Parés, Olga Viza, Núria Vilamala, Maria Garrido i Ramon Besa, per oferir el seu punt de vista sobre la temàtica estudiada.

La mujer no puede continuar siendo una masa inerte al lado de la actividad social masculina.

Carmen de Burgos-

RESUM

En aquest treball s'estudia la presència i desenvolupament professional de les dones en l'àmbit del periodisme esportiu. La realització del projecte s'estructura mitjançant la recerca bibliogràfica, així com entrevistes a persones dedicades a aquest camp, tant homes com dones, per tal d'analitzar les dues perspectives de gènere respecte al tema investigat. Aquestes entrevistes han permès conèixer que les dones realment han tingut una inserció complicada dins el mercat periodístic i encara avui dia no totes les periodistes se senten escoltades i respectades en la seva feina per culpa del masclisme, de la pressió estètica que pateixen les periodistes i de l'anonimat que permeten les xarxes socials. És per aquest motiu que es fan necessàries polítiques per regular aquesta situació, així també com campanyes per conscienciar tothom que les dones no són menys aptes ni tenen menys capacitats que els homes per retransmetre, analitzar o debatre sobre un esdeveniment esportiu pel simple fet de ser dones.

Paraules clau: dones periodistes, masclisme, pressió estètica, xarxes socials, esport femení, sexualització, retransmissió esportiva.

ABSTRACT

This paper mainly focuses on studying the presence and professional development of women in the sports journalism field. The methodology followed is bibliographic research, as well as interviews with men and women, who work in this professional area, in order to analyse both points of view. A significant encounter during the research and the interviews is the demonstration that women have really had a difficult incorporation to the working market in journalism and still nowadays not all of them feels heard and respected in their daily routine, which is due to male chauvinism, the aesthetic pressure or the

anonymity in social media. For this reason, it is necessary to establish politics in order to regulate this situation, as well as campaigns to raise awareness that women are not less capable than men to broadcast, analyse or discuss about a sporting event.

Key words: women journalists, male chauvinism, aesthetic pressure, social media, female sport, sexualisation, broadcast.

ÍNDIX

0. INTRODUCCIÓ	1
1. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ A L'ACTUALITAT	4
1.1 La premsa escrita	4
1.1.1 <i>Sport</i>	4
1.1.2 <i>Mundo Deportivo</i>	6
1.2 La televisió	6
1.2.1 Esport 3.....	7
1.3 La ràdio.....	8
1.3.1 Catalunya Ràdio	8
1.3.2 RAC1	9
2. HISTÒRIA DEL PERIODISME ESPORTIU A CATALUNYA	10
2.1 La premsa esportiva dels anys 20 i 30.....	14
2.2 El periodisme català en una etapa de censura.....	22
2.3 La irrupció de la ràdio i la televisió.....	28
2.4 El periodisme esportiu de la transició fins a l'actualitat	30
3. LA IMPORTÀNCIA DE LA LLENGUA CATALANA EN EL PERIODISME ESPORTIU	35
4. HISTÒRIA DE LA DONA EN EL PERIODISME ESPORTIU A CATALUNYA I ESPANYA.....	37
5. PERIODISTES ESPORTIVES REPRESENTATIVES	41
5.1 Periodistes representatives a escala estatal	41
5.1.1 Mari Carmen Izquierdo	41
5.1.2 Sara Carbonero	42
5.1.3 Danae Boronat.....	43
5.1.4 Maria Garrido	44
5.2 Periodistes representatives a escala autonòmica	45
5.2.1 Laia Tudel.....	45
5.2.2 Marta Carreras.....	45
5.2.3 Sònia Gelmà.....	46
5.2.4 Pilar Calvo	46
6. EL MASCLISME EN EL PERIODISME ESPORTIU.....	48
7. PROBLEMÀTIQUES DE LA DONA PERIODISTA.....	52
7.1 Assetjament i sexualització	52
7.2 Posar en dubte la feina de periodista esportiva.....	53
7.3 Les xarxes socials incrementen el masclisme en el periodisme esportiu.....	54
8. LA PRESSIÓ ESTÈTICA EN EL PERIODISME ESPORTIU.....	57

8.1 Cosificació de la dona periodista i de les esportistes.....	58
9. RELACIÓ ENTRE LA PRESENCIA DE DONES PERIODISTES I L'AUGE DE L'ESPORT FEMENÍ.....	60
10. ESDEVENIMENTS HISTÒRICS DE LA DONA PERIODISTA.....	62
10.1 Retransmissió d'esdeveniments a nivell nacional	62
10.1.1 Retransmissió Copa de la Reina	62
10.1.2 Primera narració futbolística d'un partit de primera divisió	63
10.1.3 Narració d'un partit masculí	63
10.1.4 Narració d'un partit del mundial per TVE.....	64
10.2 Retransmissió d'esdeveniments a nivell internacional	64
10.2.1 Primera retransmissió de l'Eurocopa a Alemanya	64
10.3 Presència de dones periodistes en l'àmbit dels videojocs	65
10.3.1 Primera dona en narrar el FIFA	65
10.3.2 Problemàtiques de les periodistes <i>gamers</i>	65
10.4 Reconeixement a les dones periodistes	66
10.4.1 Premi de comunicació a Izaskun Ruiz	66
11. PRESENCIA DE DONES PERIODISTES ALS ESPORTS MÉS POPULARS.....	67
11.1 Futbol.....	67
11.2 Tennis.....	67
11.3 Bàsquet	68
11.4 Hoquei	68
12. EL FUTUR DE LA DONA EN LA COMUNICACIÓ ESPORTIVA.....	70
12.1 Estadístiques i gràfiques	72
12.1.1 Presència d'estudiants de periodisme a les universitats.....	72
12.1.2 Estudis	73
13. CONCLUSIONS.....	74
14. FONTS DOCUMENTALS.....	78
15. ANNEX	I
ANNEX I: ENTREVISTA A JÚLIA PARÉS	I
ANNEX II: ENTREVISTA A RAMON BESA	IX
ANNEX III: ENTREVISTA A OLGA VIZA	XIV
ANNEX IV. ENTREVISTA A NÚRIA VILAMALA.....	XVIII
ANNEX V: ENTREVISTA A MARIA GARRIDO.....	XXI

0. INTRODUCCIÓ

Fue una conmoción, me veían como una paracaidista aterrizando en el periodismo deportivo.

Mari Carmen Izquierdo-

El periodisme esportiu és una disciplina dins l'àmbit del periodisme, destinada a transmetre coneixements, experiències i dades en referència a l'esport. En aquest sector, la dona no sempre ha tingut protagonisme i ha hagut de lluitar molt per fer-s'hi un lloc.

En el següent treball, es presenta la recerca vinculada al paper que ocupen les dones en el món del periodisme esportiu, a causa de les diferències evidents en termes de gènere dins d'aquest àmbit. Aquest projecte està enfocat a analitzar i qüestionar el paper que les dones hi desenvolupen. La principal motivació per la realització d'aquest treball és l'objectiu professional d'esdevenir una periodista esportiva, així com la curiositat per conèixer si existeixen o no diferències en aquest ofici entre homes i dones. Una altra motivació que ha estat vital per escollir el tema del treball de recerca és l'interès per l'esport. Per tal de tenir present el context de la situació, es fa necessària una recerca d'informació començant per l'aspecte més general, que és el periodisme. Convé analitzar com ha estat la seva història a Espanya i a Catalunya per acabar desembocant en la trajectòria de la dona dins aquest món professional. En conseqüència, s'estudien les principals periodistes esportives que han contribuït a millorar la situació per les futures generacions de dones que somien amb comunicar, analitzar i retransmetre esdeveniments d'aquest tipus. En la part més pràctica del treball, es presenten diverses entrevistes a persones molt relacionades amb el periodisme esportiu, especialment dones, per tal de conèixer el seu punt de vista des d'una perspectiva que conviu dia a dia amb la situació que encapçala aquest treball de recerca.

La metodologia emprada consisteix en la recerca bibliogràfica i documental, amb l'objectiu d'analitzar i adquirir coneixements sobre la dona en l'àmbit estudiat i el treball de camp, on es posen en pràctica els aspectes

aprosos i es realitzen entrevistes amb la finalitat de comprendre diferents punts de vista sempre vinculats amb el tema principal.

Els objectius a aconseguir amb la realització d'aquest projecte són conèixer l'existència i presència de dones en el periodisme esportiu, saber a quines problemàtiques s'enfronta la dona periodista, adquirir coneixements en relació a l'àmbit professional, analitzar el paper que desenvolupen les dones en les retransmissions esportives, estudiar el paper de la dona en els diferents mitjans de comunicació (premsa, ràdio i televisió), qüestionar i replantejar la discriminació patida per les dones periodistes i, finalment, comunicar el projecte per tal de donar a conèixer la problemàtica estudiada.

L'estructura del treball es basa en els mitjans de comunicació a l'actualitat, per tal de conèixer quins són els més populars a escala autonòmica, un anàlisi de la història del periodisme esportiu a Catalunya i Espanya, la importància del català en el periodisme esportiu, la història de la dona en aquest àmbit, les periodistes esportives representatives, tant a nivell autonòmic com a nivell estatal, el masclisme en el periodisme esportiu, on s'analitzen fets recents que fan patent la desigualtat de gènere i les problemàtiques de la dona periodista, que inclouen situacions o aspectes conflictius com l'assetjament, la sexualització o les xarxes socials. Seguidament, es presenta la pressió estètica en el periodisme esportiu, la relació entre la presència de dones periodistes i l'auge de l'esport femení, els esdeveniments històrics en referència a la dona periodista, la presència de dones periodistes en els esports més populars i, finalment, el futur de la dona en la comunicació esportiva.

Aquest treball pretén contribuir a omplir la llacuna present en la societat actual dins el periodisme esportiu, basada en la poca presència o reconeixement que reben les dones dins d'aquest àmbit i buscar les causes que han derivat en aquesta situació, per tal de trobar la manera de canviar aquest fet i aconseguir paritat en el periodisme esportiu. Així, doncs, la hipòtesi plantejada a l'inici del treball és si el fet de ser dona condiciona la repercussió i el reconeixement com a periodista esportiva. I per això i per tal de respondre a aquesta qüestió, s'estudien tant els esdeveniments històrics que han

desembocat en l'actual situació com les possibles vies d'actuació amb el fi de millorar les circumstàncies en les quals es troben les dones periodistes.

1. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ A L'ACTUALITAT

La ràdio és el mitjà de comunicació de masses més important als països en vies de desenvolupament.

RAC1-

Per conèixer com és el lloc que se'ls hi dona a les dones actualment en el periodisme esportiu, cal analitzar en quins mitjans de comunicació es manifesta aquest i quin d'ells és més popular.

1.1 La premsa escrita

La premsa escrita es defineix com el conjunt de publicacions periòdiques que tenen com a objectiu entretenir i informar sobre els diversos temes d'actualitat que constitueixen l'interès públic. (Hiru.eus, s.d.) És el mitjà amb més tradició a Catalunya i se supera el miler de capçaleres de diaris i revistes. El Govern li atribueix el paper que es mereix com a mitjà de comunicació i sempre dona suport al sector. (Gencat, s.d.)

En referència a la premsa, l'audiència que aquesta rep ve determinada per diversos aspectes, com podrien ser la freqüència de lectura i el nombre de lectors per cada publicació. El públic que sol fer ús d'aquest mitjà sol ser més arcaic i, en conseqüència, persones que no tenen accés a mitjans digitals on poder accedir a la informació. Pel que fa al públic d'aquests espais, en els últims temps i com a resultat del desenvolupament de la tecnologia, s'ha tornat més popular i rep diferents tipus d'audiència, com seria el públic màxim, l'actiu o l'irregular. (Culture Oeuvre, 2022)

1.1.1 Sport

Sport és un diari català, sorgit l'any 1979, que ha basat els seus números, des del començament, en l'actualitat esportiva i vinculada, primordialment, al Futbol Club

Barcelona. Segons va dictaminar Josep

Maria Casanovas, *Sport* va ser el primer diari del país que va adoptar el color a

Il·lustració 1: Símbol del *Diari Sport*
https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Logo_Sport.svg

les seves pàgines, destacant-ne així la importància, també gràfica, que va aportar al panorama periodístic. (Pujadas & Santacana, 1997)

En termes de reconeixement i visibilització de les dones periodistes, el diari *Sport* ha destacat pel seu compromís en aquest camí que ha de recórrer el periodisme esportiu. Maria Tikas, periodista i redactora del mateix diari, va ser la impulsora de la iniciativa anomenada *Las periodistas deportivas decimos basta*. Aquesta campanya constava de quinze dones de l'àmbit i tenia com a objectiu acabar amb totes les vexacions, amenaces i comentaris que han d'afrontar les periodistes en el seu dia a dia. Una de les conclusions fou la necessitat de comptar amb el suport dels companys periodistes. (Tikas, 2021)

Tikas ha estat víctima amb freqüència de comentaris masculistes que posen en dubte la seva tasca com a periodista esportiva, sobretot a través de les xarxes socials. El novembre de l'any 2021, després d'un partit del Barça, la periodista va voler valorar el bon treball realitzat al terreny de joc per part del futbolista Nico González, fet que forma part de la feina com a periodista esportiva. Els comentaris rebuts per part de diversos usuaris insinuaven, com es reproduïx moltes vegades, que pel fet d'arribar a ser una periodista d'èxit s'ha hagut d'acceptar prèviament alguna proposició sexual. La resposta de Tikas fou:

Puedes o no estar de acuerdo. Pero es una vergüenza que las mujeres tengamos que aguantar este tipo de comentarios hoy en día. Y este es solo un ejemplo. (Federación de Sindicatos de Periodistas, 2021)

L'incident per xarxes no va acabar aquí; el Sindicat de Periodistes de Catalunya va respondre a la piulada de la periodista per Twitter, xarxa que acostuma a ser el marc d'aquestes situacions, per oferir el seu suport tant a ella com a totes les periodistes que es troben amb aquests impediments:

Ens afegim al rebuig total als comentaris masculistes, grollers, ofensius... que reben les dones, també les periodistes, especialment joves, a les xarxes. Aquest que ha rebut la companya del diari *Sport* no és un fet aïllat. (Twitter, 2021)

1.1.2 *Mundo Deportivo*

Il·lustració 2: Símbol de *Mundo Deportivo*
<https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:MundoDeportivo.svg>

El *Mundo Deportivo* és un dels mitjans en què un dels càrrecs més importants, com és el de subdirecció, és ocupat per una dona. Es tracta de Cristina Cubero, periodista

nascuda a Barcelona l'any 1968. (El Mundo Deportivo, s.d.) Al llarg de la seva carrera ha aconseguit fites impensables prèviament en referència a les periodistes. L'any 1999 es va convertir en la primera dona a entrar en un camp de futbol a Aràbia Saudita. També ha participat en tertúlies televisives com *El Golazo*, *Punto Pelota* o *El Chiringuito de Jugones*. (Serret, 2019)

1.2 La televisió

Els orígens de la televisió es troben en la dècada dels anys 20, més concretament l'any 1926, la primera vegada que va aparèixer quelcom en una pantalla de televisió. Fou inventada per l'enginyer escocès John Logie Baird. (Arias, 2022). L'inventor va aconseguir transmetre una imatge a tres metres de distància l'any 1924. No obstant això, el 1927 es va assolir la primera experiència televisiva a llarga distància, de Londres a Nova York. A partir d'aquest moment, va incrementar exponencialment l'aparició de noves cadenes i mitjans, com és el cas de la BBC, que va començar a emetre públicament aquest mateix any. Tanmateix, el primer grup social que va utilitzar aquest mitjà com a principal eina de publicitat va ser el nazisme. (La Información, 2022)

L'any 2010 va tenir lloc un moment clau per entendre la televisió que es consumeix en l'actualitat. Es va produir l'apagada analògica a Catalunya, la qual cosa significava el canvi total a la televisió digital terrestre. En conseqüència, la quantitat de canals disponibles es va ampliar extremadament i també va augmentar la qualitat d'imatge i so. (Gencat, s.d.)

Actualment, aquest mitjà no és tan popular com ho havia estat, ja que el seu públic es redueix a adults i persones grans que també fan ús d'altres mitjans. (Culture Oeuvre, 2022)

1.2.1 Esport 3

Esport 3 és el canal que cobreix la informació relacionada amb l'esport, operat per Televisió de Catalunya. Ha aconseguit grans records d'audiència al llarg dels anys, entre els quals n'hi ha de molt recents. El maig de 2021 va batre el seu propi rècord històric a Internet. Segons dades d'Adobe Analytics, un total de 604.700 usuaris van consumir els continguts del canal. Un dels motius principals d'aquest èxit va ser la victòria a la final de la Champions per part del Futbol Club Barcelona Femení. (Esport3, 2021)

Il·lustració 3: Símbol d'Esport 3
<https://www.diariomotor.com/competicion/noticia/rally-italia-cerdena-2022-horarios/>

Les estadístiques del repartiment d'audiència de l'any 2021 van determinar que el canal Esport 3 es va endur un 3,8% de l'audiència acumulada, tenint en compte que no tots els canals són de consum esportiu i que les televisions privades acumulen un 54,4% dels espectadors. (IDESCAT, 2021)

El canal Esport 3 ha estat reconegut en diverses ocasions per promoure la difusió de l'esport femení entre l'audiència. L'any 2022 la Comissió Dona i Esport de la Unió de Federacions Esportives de Catalunya, institució creada per contribuir a l'obtenció de la igualtat en l'àmbit de l'esport, acabar amb el menyspreu que han de patir les dones i evitar els impediments amb els que es topen en voler desenvolupar la seva vida professional en un sector històricament masculinitzat. (UFEC, 2019) En l'atorgament del premi, el director de la Unió de Federacions Esportives de Catalunya, Gerard Esteva, va reconèixer l'aposta que havia realitzat la cadena, al dedicar una gran quantitat d'hores de transmissió als esdeveniments esportius en els quals les protagonistes eren dones. Un dels exemples més clars d'aquest fet va ser l'emissió del reportatge *Campiones: Lideratge femení a l'esport català*, amb l'objectiu de donar a conèixer el llegat de les 8 dones presidentes de Federacions Esportives Catalanes. (Esport 3, 2022)

1.3 La ràdio

Per acabar, la ràdio. Des que va ser inventada per Guglielmo Marconi l'any 1897 ha constituït una de les vies de comunicació més grans des d'un únic emissor cap a una audiència de masses. En l'actualitat, es troba en constant creixement. L'accessibilitat al mitjà i la perseverança d'un públic fidel han permès que sigui un dels mitjans més importants. (Culture Oeuvre, 2022) És l'opció predilecta per molts i moltes periodistes, com va fer palès Danae Boronat en una entrevista realitzada per la revista RACC:

La ràdio et permet ser més periodista, natural, propera. És el periodisme que a mi m'agrada. (Bonilla, 2022)

1.3.1 Catalunya Ràdio

Il·lustració 4: Símbol de Catalunya Ràdio
<https://www.ccma.cat/catradio/>

Catalunya Ràdio és una emissora de ràdio que fou creada l'any 1983 amb l'objectiu de difondre la llengua catalana. Abarca una gran quantitat de gèneres, des de la informació i l'entreteniment fins a l'emissió musical. (CCMA, s.d.) L'any 1998 va crear el seu propi portal d'Internet i el 1999 inaugurà el canal Catalunya Cultura, destinat a cobrir l'actualitat cultural i potenciant així un espai que va adquirir una gran popularitat.

L'emissora ha estat dirigida per un total de 13 persones i només una d'elles ha estat dona. Actualment, encapçala l'organigrama Saül Gordillo, que n'és director des de l'any 2016. A causa de la trajectòria i popularitat del mitjà, se li han atorgat una sèrie de premis, entre els quals destaquen el Premi Nacional de Comunicació, atorgat als serveis informatius l'any 2014 i el premi Martí Gasull de Plataforma per la Llengua, l'any 2018, entre altres reconeixements. (Enciclopèdia, s.d.)

1.3.2 RAC1

RAC1 és la ràdio líder de Catalunya i compta amb un gran ventall de programes de temàtiques diverses. En termes d'audiència, la temporada 2021-2022 es va trobar en el podi de l'emissora, més exactament en tercera posició. La mitjana d'oients és d'un total de 906.000 persones. Segons el periodista Jordi Basté, que és el responsable d'un dels programes més exitosos, *El món a RAC1*:

Il·lustració 5: Símbol de RAC1
<https://www.radio-espana.es/rac1>

Fins i tot en els pitjors moments d'una època de baixada en el consum global de ràdio, aquesta emissora i aquest programa són els preferits de la gran majoria de ciutadans. (La Vanguardia, 2022)

D'aquesta manera, feia referència a un futur esperançador per la ràdio arreu, especialment a Catalunya.

2. HISTÒRIA DEL PERIODISME ESPORTIU A CATALUNYA

L'histoire des relations entre la presse et le sport est une histoire d'amour.

La història de les relacions entre la premsa i l'esport és una història d'amor.

Edouard Seidler-

El periodisme esportiu es defineix com aquell gènere del periodisme que tracta la transmissió d'informació i opinió sobre l'activitat esportiva en qualsevol plataforma d'expressió. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 6 Portada La Gazzetta dello Sport
<http://periodismodeportivo.decalidad.blogspot.com/2016/03/la-gazzetta-120-anos-de-periodismo-y.html>

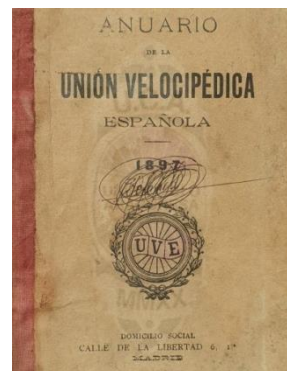
En el marc internacional, Anglaterra va ser el bressol de l'esport modern i la primera publicació esportiva va ser *Sporting Life*, l'any 1821. Pel que fa a França, *Le Sport*, el 1854. En referència a Itàlia, l'any 1896 es va iniciar la tradició periodística amb *La Gazzetta dello Sport*. A l'altra banda de l'Atlàntic, més concretament als Estats Units, l'any 1895 es va donar per primera vegada la implantació d'una secció esportiva al diari *New York Journal*. A mesura que van avançar les dècades, van anar incrementant aquest tipus de publicacions, de manera que l'any 1920 ja gairebé totes

les capçaleres nord-americanes disposaven d'un espai dedicat exclusivament a l'esport. (Agencia Universitaria, s.d.)

La premsa de caràcter esportiu a Catalunya neix al segle XIX, de la mà de les persones que practicaven l'esport. (Pujadas & Santacana, 1997) A la segona meitat d'aquest segle van començar a crear-se institucions i organitzacions que controlaven la pràctica d'esports com la boxa o el futbol. D'altres com el tennis i l'automobilisme van tenir un procés més lent, parlant de finals del mil vuit-cents. Als països catalans s'ha considerat en moltes ocasions que *El Cazador* (1856) va ser la primera publicació esportiva que promovia les lleis de la caça, editat per l'associació Armeria Barcelonesa, tot i que no reunia

les característiques de capçaleres originades més endavant, ja que es definia com a diari no divulgatiu, adreçat únicament i exclusivament a persones que haguessin estat o fossin en aquell moment caçadores. Després d'aquestes publicacions, l'esport protagonista a les capçaleres pioneres del territori català va ser l'excursionisme, entès com una activitat cultural i científica, amb l'afegit de l'exercici físic, que quedava en segon pla. La principal va ser *L'Excursionista*, de l'any 1978, promoguda per l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. (Pujadas & Santacana, 1997) A la dècada de 1880 van aparèixer algunes publicacions vinculades a l'esport, però van triomfar les de ciclisme, tant les barcelonines *El Ciclista* (1891) i *La Bicicleta* (1896) com les de Reus *La Velocipedia* (1892), inspirada en el periodisme francès i promotora del periodisme esportiu com un fet comercial, desvinculant així la necessitat de pertànyer a una entitat, *Revista de Sport* (1895) i *El Veloz* (1895), referents a associacions ciclistes locals. Cal ressaltar que, prèviament a aquestes, que ja constituïren els principis de la premsa esportiva catalana, hi va haver capçaleres com *Hipódromo Cómico* de l'any 1883 o *El Sport Español*, del 1885. (Pujadas & Santacana, 1997)

Una de les figures més importants d'aquest moment històric i clau pel desenvolupament del periodisme esportiu a Catalunya fou Claudi de Rialp i Navinés, qui va fundar la capçalera citada anteriorment, *El Ciclista*, adaptació de la versió original anglesa *The Cyclist*. Va esdevenir un gran divulgador del ciclisme català i es va convertir en president de la *Unión Velocipédica Española*, creada pel propi de Rialp l'any 1896. *El Ciclista* resulta tan rellevant perquè no només

Il·lustració 7: Portada *Unión Velocipédica*
<https://unioncicloaragonesa.es/anuario-u-v-e-1897/>

centrava els seus números en un únic esport, via que constituïa el *modus operandi* de moltes altres capçaleres, sinó que deixava un espai reservat per una àmplia quantitat d'esports, tals com l'esgrima, la caça i pesca, les regates, entre d'altres. L'any 1892, la publicació va fer un salt dimensional, augmentant el nombre de seccions, la tipografia dels titulars i subtitulant-lo *Revista de Sport*. Així doncs, el ciclisme va marcar l'origen i el destí de la premsa esportiva catalana. Després d'aquestes publicacions, se'n van fer d'altres que definien la

premsa esportiva i recollien tots els esports. Els seus promotors eren periodistes, com David Ferrer Mitayna, Josep Elias Juncosa o Josep Maria Co de Triola, entre d'altres. (Pujadas & Santacana, 1997)

El ciclisme va esdevenir un element cabdal pel desenvolupament del periodisme català. Seguidament, adquirí aquest protagonisme un dels trets que defineixen el País Basc; el frontó. Aquest esport va acumular molt protagonisme entre els primers lectors. Les capçaleres eren dirigides per empresaris, ja desvinculades d'entitats socials. La primera publicació sobre pilota va aparèixer al mateix moment que el primer frontó de la ciutat de Barcelona, l'octubre del 1893, i portava el nom d'*El Frontón*. La informació que aportava al públic es basava en biografies de grans jugadors o el reglament. L'octubre del 1895 va ser substituït per *La Cancha*, dirigida per Lucas de Oñate. La informació aportada pel successor d'*El Frontón* era molt més exhaustiva i útil de cara als lectors. Tanmateix, a finals del segle XIX es va començar a perdre l'interès públic per aquest esport i no va ser possible mantenir una capçalera únicament dedicada al frontó. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 8: Portada *El Mundo Deportivo*
<https://www.periodicosregalo.com/mundo-deportivo-desde-1906/>

Posteriorment, van aparèixer publicacions com *Los Deportes* (1896), al qual va seguir *Mundo Deportivo* (1906). Al mateix nivell d'importància cal situar la revista *Stadium* (1911), que ressaltava la informació gràfica. En aquestes primeres publicacions hi destaquen els noms propis de Narcís Masferrer Sala, un autèntic referent del periodisme esportiu català fins a la Guerra Civil. Va contribuir a la creació del Comitè Olímpic Català i va estar vinculat al Futbol Club Barcelona, del qual va ser vicepresident entre l'any 1909 i 1910. (La Vanguardia, 2017) Juntament amb Francesc Solé, van crear l'Associació Catalana de Gimnàstica i *Los*

Deportes, ja esmentat anteriorment. Va ser clau la participació d'una gran quantitat de redactors, com Francesc Ramos o Artur Llorens. Per una banda,

aquest diari donava protagonisme a entitats com la Federació Gimnástica Española i, per altra banda, comptava amb seccions sobre esports tan diversos com el rem, la vela i el tir. L'any 1899 va passar a ser un setmanari i va deixar de ser un mer informador, per convertir-se en promotor d'activitats per tal que els ciutadans d'arreu de l'Estat poguessin fer palès de la importància de l'esport. Entre l'agost i el setembre del 1899 es va produir un moment clau; la creació de l'empresa *Sociedad Los Deportes*, que va reformular l'organigrama de la capçalera i va convertir-la en un instrument empresarial que permetia generar diners per continuar creixent, realitzant així un gran pas pel periodisme català. No obstant aquests avenços, l'any 1910 va desaparèixer *Los Deportes*, no sense deixar un llegat a la premsa esportiva, ja que va esdevenir la primera capçalera esportiva en ser publicada amb freqüència durant més de deu anys. (Pujadas & Santacana, 1997)

Altrament, va tenir lloc la fundació de *Mundo Deportivo*, de la mà de Narcís Masferrer, amb la qual començava un tipus de premsa enfocada al màxim d'especialitats esportives, que no només publicava notícies, sinó que promovia competicions i llançava campanyes a favor de l'esport. (La Vanguardia, 2017) El *Mundo Deportivo* arribava amb una proposta trencadora i, en paral·lel, s'estava consolidant la vida competitiva entre els diferents clubs i entitats de l'època. Un fet que va convertir la publicació en única fou la incorporació de seccions que tractaven tots i cadascun dels esports més estesos a la societat del moment, tret que la diferenciava d'altres capçaleres. En l'àmbit empresarial, el projecte era molt encertat, ja que promovia l'autofinançament mitjançant la publicitat de marques i productes. La capçalera va augmentar el contingut informatiu que s'oferia a l'audiència, convertint-se així en la publicació més ben documentada esportivament parlant. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 9: Fotografia de Narcís Masferrer Sala
<http://calaix.gencat.cat/handle/10687/414620>

A més a més, l'any 1908 es va crear la revista *Sports* (Revista Catalana d'Educació Física) i va marcar un abans i un després en la història del

periodisme esportiu als Països Catalans, ja que estava redactada íntegrament en llengua catalana. La direcció era conscient del risc d'aquesta jugada, de manera que va voler transmetre un missatge de desvinculació política, defensant que l'únic fi de l'empresa era de caràcter educatiu. El promotor de la iniciativa fou Ricard Cabot i Montalt. Fou el mateix Cabot qui va emprendre el projecte anomenat *Stadium, Revista Ilustrada de Sports y Sociedad*. Es va inspirar en un model periodístic sorgit a Europa, que tractava el debat social sobre l'esport i proposava la burgesia, en el seu cas barcelonina, com a públic principal. L'èxit inicial va ser considerable, per la qual cosa no va trigar a crear delegacions en capitals europees com Madrid i París. Així doncs, *Stadium* va ser l'antecessor d'una sèrie d'estils que es van desenvolupar després del seu èxit, establert entre 1911 i 1913. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 10 Portada de *La Veu de Catalunya*
https://arca.bnc.cat/arca/bib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2276

El 22 de juny de 1911 i a causa de la incrementació i especialització dels periodistes catalans, que en molts casos exercien de col·laboradors en diverses capçaleres al mateix temps, va portar a la creació del Sindicat de Periodistes Esportius. La iniciativa, un cop més, sorgí del gran Narcís Masferrer, en el marc de l'homenatge pels vint-i-cinc anys dedicats al periodisme. Es tractava d'una plataforma que acollia periodistes de tots els mitjans i que es va convertir en promotora de molts esdeveniments esportius. (Pernas, 2015)

Paral·lelament, els diaris i revistes d'informació general van anar incorporant informació esportiva, encara que de manera lenta, tot i que cap a la dècada de 1910 diversos diaris ja tenien una secció específica i periodistes especialitzats, com *La Vanguardia* o *La Veu de Catalunya*. (La Vanguardia, 2000)

2.1 La premsa esportiva dels anys 20 i 30

En l'àmbit de la premsa esportiva es van produir una sèrie de canvis notables entre 1921 i 1939, que van permetre convertir el periodisme català en un fet massiu. Alguns fets que van contribuir a aquesta situació foren l'augment

de les competicions esportives, l'arribada de l'esport a classes socials més baixes i l'aposta de les institucions públiques per l'educació física, entesa com una eina per la higiene de la població, cabdal en aquells temps. De manera prèvia a l'inici de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), s'havien pres iniciatives que donaven importància a l'esport olímpic, però l'esclat de la guerra va crear una crisi en el periodisme esportiu català, tant en l'àmbit informatiu com estructural. Fins i tot, durant aquest període bèl·lic, va sorgir un escàs nombre de capçaleres per seguir amb la tradició periodística lligada als diferents esports, com és el cas de *Calendario Deportivo*, de l'any 1916. (Pujadas & Santacana, 1997)

L'any 1913, la revista *Stadium*, ja mencionada amb anterioritat, va anunciar en un dels seus números una sèrie de canvis estructurals, amb l'objectiu de captar l'atenció i fidelitat del nombre més gran de lectors possible. Entre aquestes modificacions, es trobava oferir seccions diferenciades, donant importància als aspectes que es tractaven a Europa, com era la moda i els espectacles, també canviar la freqüència amb la qual es publicava la capçalera i realitzar diversos sorteigs. No obstant això, altres capçaleres es mantenien en la línia que s'havien iniciat en la premsa esportiva, com és el cas d'*El Mundo Deportivo*, la qual havia començat

essent molt innovadora pel temps viscut, però no havia realitzat canvis des d'aquest moment. La situació era tan poc esperançadora que fins i tot Narcís Masferrer va dimitir com a director per endinsar-se, una vegada més, en un projecte nou: *Vida moderna*, emmarcat l'any 1914. L'inici de la guerra va comportar problemes en el manteniment dels redactors, ja que els que eren d'origen alemany, francès o anglès, van haver de marxar a defensar la integritat del seu país, abandonant així la seva feina en les diverses capçaleres catalanes. (Pujadas & Santacana, 1997)

Tanmateix, en el context de la Primera Guerra Mundial es va produir un fet fonamental: les tres principals capçaleres barcelonines (*Mundo Deportivo*,

Stadium i *Vida Moderna*) van formar una empresa única (Editorial Deportiva, SA) per a sobreviure als conflictes de la guerra. (De Castro & Equiza, 2014) Aquesta empresa fou tot un èxit, ja que va permetre actualitzar les dues capçaleres més populars a la Catalunya de l'època. La iniciativa va durar fins al 1920, quan cada empresa editora va recuperar la seva independència. (Pujadas & Santacana, 1997)

Per parlar de l'increment de la premsa esportiva a Catalunya, cal diferenciar els camins que aquesta va emprendre en els diferents àmbits territorials. En el sector barceloní, pioner d'aquesta fita, aparegué l'any 1916 *Catalunya Sportiva*, que va tenir una durada de sis anys. L'objectiu marcat per aquest setmanari fou la promoció de l'esport amb un esperit catalanista, de doctrina social. (De Castro & Equiza, 2014) Tanmateix, en l'any de finalització de la Gran Guerra, és a dir, el 1918, va ser creat el desenal *Mar i Terra*, que amb un sentit de l'humor patent en cadascun dels seus números, acostava l'esport i els seus avantatges a les classes baixes de la societat i promovia la necessitat de crear espais com piscines per aconseguir el seu objectiu. Aquest projecte va ser dirigit per Josep Astell i Gilabert. Posteriorment, el 1919 va aparèixer la revista setmanal *Futbol*, que aportava la informació competitiva catalana en referència a l'esport rei. Una altra revista futbolística redactada en un clar to d'humor fou *La Zancadilla*, amb redactors com Mallol, Fray Punta o Malena Jordi. (Pujadas & Santacana, 1997)

No tan sols el futbol ocupava les portades de les capçaleres vigents a la Catalunya del moment, sinó que altres esports com la boxa reunien una sèrie de lectors fidels als números. La capçalera més representativa fou *El Gongo*, que constava de cròniques dels combats, així com d'entrevistes amb els protagonistes d'aquests. Tant aquest setmanari com *La Zancadilla*, desprenien un to satíric i incorporaven a les diferents seccions dibuixos i vinyetes per fer més amena la lectura. (Pujadas & Santacana, 1997)

Cal destacar que, fora de la comarca del barcelonès, en llocs com el Maresme, l'Empordà o el Tarragonès, s'estaven realitzant importants avenços en l'estil i el tipus de periodisme esportiu, que passava a convertir-se en un fenomen de masses, a causa de la pràctica esportiva més gran en

localitzacions ja industrialitzades i completament urbanes. Altres punts geogràfics que no reunien aquestes característiques van entrar més tard en aquest tipus de periodisme. El percentatge de capçaleres de caràcter esportiu va incrementar exponencialment, més concretament d'un 3% a un 33%. Algunes de les publicacions que ressalten en un panorama canviant del periodisme són el setmanari de Terrassa *Vida Sportiva*, de l'any 1914, i *Sabadell Esportiu*, del mateix any. Fora del Vallès Occidental, *Art i Sport*, situat a Girona, en el context històric del 1915 o la revista *Terramar*, de Sitges, ja més tardant, del 1919. (Pujadas & Santacana, 1997)

En el període d'entreguerres, el periodisme va abandonar l'apostolat, model vigent des dels seus inicis, per donar eines de professionalització als periodistes del moment i marcar com a objectiu de les seves publicacions el fet d'informar sobre l'actualitat esportiva. (Pujadas & Santacana, 1997)

Al llarg dels anys vint l'activitat esportiva a Catalunya va fer un salt molt considerable perquè es va estendre per tot el territori i es van ampliar les disciplines que es practicaven, el qual va comportar un creixement dels clubs. El periodisme esportiu va tenir un gran impacte en els mitjans de comunicació, que van experimentar canvis i va ser influït per l'aparició de la ràdio. El 1923 el *Mundo Deportivo* es va convertir en bisetmanal, i el 1929 va passar a publicar-se diàriament. (Mundo Deportivo, s.d.) Alguns dels motius d'aquest increment periodístic són l'augment del teixit competitiu i associatiu referent a l'esport, així com la conversió de l'activitat física en un espectacle. L'impacte d'aquesta situació va afectar primordialment al futbol tot i que altres esports van passar a tenir més aficionats, com el rugbi o el beisbol. (Pujadas & Santacana, 1997)

La demanda de continguts esportius va portar a les publicacions més populars del moment, ja fossin esportives o de qualsevol altra temàtica, a dedicar seccions individuals a la crònica i anàlisi de diferents esports. Tanmateix, els periodistes i redactors de l'època van especialitzar-se en una disciplina concreta, fet que va propiciar l'aparició d'un llenguatge específic per cada esport. Així doncs, van aparèixer una sèrie de noms propis cabdals per la premsa esportiva, com Rossend Calvet, de la capçalera *Vida Deportiva*, Marià

Foyé, de *L'esport Català* i Antoni Trigo, d'*Aire Libre*. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 12 Portada de *La Jornada Deportiva*
https://arca.bnc.cat/arcabib_p/ro/ca/consulta/registro.do?id=2062

En aquests anys hi va haver un increment de publicacions, ja que només en els anys vint es van crear més de cent trenta capçaleres. Va aparèixer un tipus de periodista especialitzat en una disciplina específica, amb cròniques molt més tècniques, com les de Lluís Meléndez en l'atletisme, Carles Sindreu en el tennis o Antoni Vilà en la boxa. (Enciclopèdia.cat, s.d.) El fotoperiodisme va fer un salt important a conseqüència de la necessitat pública de gaudir els continguts esportius de manera visual. (Pujadas & Santacana, 1997)

No es pot parlar de la premsa esportiva a Catalunya en la dècada dels anys vint sense fer esment a la publicació *La Jornada Deportiva*, del 1921. Inicià un nou model de periodisme, a través d'articles tècnics, que convidaven als lectors a la reflexió. A més, tenia una doble missió, transmetre la importància de l'esport i reivindicar la necessitat de practicar-lo i no deixar de fer cròniques, mantenint així la tasca informativa tradicional. El primer director fou el metge Josep Torrens, predecessor d'Isidre Corbinos, el qual va arriscar la integritat empresarial de la publicació convertint-la en diària. Tot i aquesta iniciativa, la capçalera va deixar de sortir al carrer l'any 1923. (Pujadas & Santacana, 1997)

A finals de la dècada, entre 1926 i 1929 i una vegada més a Barcelona, van sorgir tres capçaleres que van revolucionar les publicacions del moment. Aquestes foren: *Gràfic-Sport*, amb la novetat esmentada anteriorment de contractar redactors especialitzats en una sola disciplina esportiva i fent palès de la importància d'informar a través de contingut visual, *Gaceta Deportiva*, que transmetia els comentaris i opinions dels jugadors i protagonistes dels

Il·lustració 13 Portada de *Gaceta Deportiva*
<https://www.todocoleccion.net/revista-deporte/diario-gaceta-deportiva-n-38-ano-1929~x131249123>

diferents esports i *Deportes*, que reprenia el periodisme reivindicatiu i de caràcter ideològic. (Pujadas & Santacana, 1997)

En referència a les disciplines més destacades i protagonistes de capçaleres de renom, cal destacar la boxa, que va comptar amb publicacions tan importants com *Boxeo*, de l'any 1924 i *El Ring*, del 1925. Sobre la primera, cal destacar la rellevància internacional, ja que no només disposava de corresponents a ciutats europees com París, sinó que s'estenia més enllà del mar Atlàntic, més concretament a La Havana. Pel que fa al segon setmanari esmentat, no brillava pels dots periodístics, ja que els redactors no es dedicaven a aquesta professió, sinó que eren especialitzats en boxa. En paral·lel a la boxa, l'esport que omplia les capçaleres d'arreu de Catalunya era, una vegada més i simulant la situació actual, el futbol. A les comarques es va donar un fort fenomen reivindicatiu, a causa de la presència, segons diversos periodistes, excessiva, del futbol que tenia lloc a la ciutat de Barcelona. Reus fou el nucli d'aquest moviment, manifestat en publicacions com *Gol*, de l'any 1923. (Pujadas & Santacana, 1997)

No tan sols aquestes disciplines encapçalaven la premsa esportiva de Catalunya, sinó que d'altres esports com el tennis o el món del motor també jugaven un paper important. En referència al primer, cal destacar la capçalera *Tennis*, del 1921 i, en termes d'automobilisme, la revista *El Mundo en Auto*, del 1924. No obstant això, aquesta última es caracteritzava per arribar únicament a classes altes, que es podien permetre conèixer aquest sector. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 14 Portada d'*El Xut*

<https://twitter.com/LaTdT/status/687353568005898240>

Una de les principals novetats va ser l'aparició d'una premsa satírica i humorística que tenia com a element l'esport, i molt especialment el futbol. La iniciativa de més èxit va ser *Xut!!!*, del 1922 al 1936, conduït per Valentí Castanys, qui va impulsar l'element que diferenciava la publicació d'altres capçaleres esportives: la caricatura i el dibuix com a eina de transmissió de coneixements i continguts esportius.

(Arxiu de Revistes Catalanes Antiques, s.d.) El projecte fou començat per periodistes molt coneguts, com Santiago Costa o Francesc Permanyer, entre d'altres. (Pujadas & Santacana, 1997) També van dur a terme aquesta tasca altres publicacions, com *La Bimba*, del 1926, *Pa...nal*, del 1923, *Orsai*, del 1924 o *Safareig Deportivo*, del 1925. (Torrebadella & Planas, 2011)

No tan sols l'element humorístic va fer de la premsa esportiva dels anys 20 i 30 un èxit, sinó també el discurs ideològic i reivindicatiu de Catalunya hi contribuï. Els redactors com Rossend Calvet, Manuel Fontdevila i Josep A. Trabal van fer patent aquesta necessitat a la capçalera *La Raça*, de l'any 1922. Consideraven vital fer arribar als lectors un discurs de caràcter patriòtic. (Pujadas & Santacana, 1997)

Cal ressaltar que, fora de la ciutat de Barcelona, també s'estaven efectuant certs canvis i portant a terme iniciatives cabdals pel desenvolupament del periodisme esportiu a comarques. Pel que fa a l'àrea de Lleida, publicacions com *Lérida Deportiva* o *Iris*, ambdues pertanyents al 1922, sortien a la llum. A Tarragona les capçaleres apareixien de forma exponencial. Així doncs, els lectors comptaven amb una àmplia oferta periodística, dins la qual destaquen *La Patada*, de l'any 1924 i *Tarragona Sport*, de l'any anterior. Fent un salt als anys trenta, *el Gironès*, de l'any 1933, esdevingué important. En altres indrets del Principat, com és el cas d'Osona, iniciatives locals també contribuïen al desenvolupament de la premsa esportiva per arribar a la que coneixem actualment. Es tracta de *l'Esportiu Manlleuenc*, situat a Manlleu, així com *Cròniques Esportives de Gazeta de Vic*, tot i que es fa necessària una retrospècció a l'any 1923. (Pujadas & Santacana, 1997) Tot i que aquesta fos la més significativa, també van aparèixer altres publicacions que van ajudar al desenvolupament de la crònica esportiva a la Plana de Vic. Alguns exemples són *Carnet d'Esports*, de l'any 1924 i *Vic Esportiu*, entre 1934 i 1935. (Casanovas, 2011)

En referència a *l'Esportiu Manlleuenc*, es tracta d'un setmanari amb una durada de dos mesos i escaig en el marc de l'any 1931. El format era de quatre pàgines i la impressió tenia lloc a la Impremta del Ter, on es realitzaven altres

funcions de caràcter logístic per la proliferació de la capçalera. (El Manlleu d'ahir, s.d.)

També van ser els anys de creixement d'un model de premsa basada en el disseny gràfic, amb capçaleres com *Gràfic-Sport* (1926) i altres, que donaven feina a una gran quantitat de fotoperiodistes esportius. (Torrebadella & Planas, 2011) Segons va determinar Daniel Justribó en una tertúlia realitzada l'any 2015, en la qual va desenvolupar el tema del sexisme en el fotoperiodisme esportiu, els anys 20 i 30 van ser claus per l'avenç d'aquesta disciplina, ja que la mirada masculina patent a la societat va aconseguir crear uns estereotips que encara són part d'aquest sector laboral. (FotoConnexió, 2015)

Il·lustració 15 Portada de *Gràfic-Sport*
https://arca.bnc.cat/arcbib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2392

Un altre tipus de periodisme que va despuntar en aquesta època va ser el que tenia certs trets literaris en català. Un dels millors exemples va ser *L'Esport Català* (1925), dirigit per Antoni Vilà. Aquella línia va tenir continuació a *La Nau dels Esports* (1929), i es va consolidar amb *La Rambla* (1930). (Torrebadella & Planas, 2011)

Per acabar amb els tipus de periodisme més significatius d'aquesta època, cal comentar que la premsa esportiva local i comarcal va prendre protagonisme, així com les publicacions especialitzades en un esport concret com *Boxeo* i *Tennis*, ambdues datades l'any 1921 i *Catalunya Atlètica*, del 1933. (Pujadas & Santacana, 1997)

Un cop entrada la dècada dels anys 30, la novetat i modernitat eren evidents, fent ressaltar les capçaleres que millor representaven l'entrada a la República. Les més destacades foren *A ple Aire* i *Crònica d'Esports*, ambdues situades fora de Barcelona. En aquestes, predominaven nous estils tipogràfics i canvis en la impressió dels números. (Pujadas & Santacana, 1997)

En termes radiofònics, cal destacar la creació de Ràdio Barcelona el 1924. La ràdio va incorporar la temàtica esportiva de forma lenta, sobretot per les dificultats tècniques aleshores en les retransmissions en directe d'esdeveniments esportius. Joaquim Ventalló va ser el primer a narrar un partit de futbol en directe, l'any 1928. El primer informatiu esportiu radiofònic es va anar ampliant i el 1935 ja tenia una durada de 30 minuts. (Geli, 2014)

Així doncs, a la segona meitat dels anys 30 ja es podia parlar de quatre tipus de publicacions, tots ells representats per una capçalera determinada. Aquests són, l'humorístic, el monotemàtic, encarat únicament i exclusivament a una disciplina, l'ideològic i el tradicional, que seguia amb els models vigents des dels inicis del periodisme esportiu europeu. (Pujadas & Santacana, 1997)

El començament de la guerra l'any 1936 va fer desaparèixer tots els avenços realitzats durant els anys anteriors. Les capçaleres que sempre havien omplert els seus números amb contingut esportiu van passar a ser completament subjectives, a deixar de banda l'esport per centrar-se en el conflicte militar i iniciar campanyes per ajudar a les persones destinades al front. Aquest fou el cas d'*El Mundo Deportivo*, el qual, tot i poder continuar publicant amb certa regularitat al llarg del 1936, dos anys després va abandonar la periodicitat diària per passar a sortir al carrer setmanalment, però a finals d'any va deixar de publicar-se. (Pujadas & Santacana, 1997) Així doncs, s'acabava una tradició periodística iniciada amb l'apostolat, que havia portat a terme grans passos per poder transmetre una ideologia i un sentiment informatiu, per endinsar-se en una etapa de repressió i censura.

2.2 El periodisme català en una etapa de censura

La Guerra Civil va ser el final de molts aspectes periodístics, que també van afectar la manera d'entendre l'esport i l'activitat física. A causa del triomf del franquisme, tot passava a ser controlat per un govern que va acabar amb qualsevol vestigi del català o de la cultura catalana. La mort i l'exili van convertir-se en la fi de molts esportistes i periodistes, deixant així un panorama desolador. Moltes capçaleres esmentades amb anterioritat, com fou el cas de *La Rambla*, van desaparèixer i, en conseqüència, els anys 40 van ser un

continu de tancaments de publicacions. El *Xut!*, també mencionat en pàgines anteriors, no va tenir una clausura radical, sinó que va ser substituït per *El Once*, essent la primordial diferència que el primer era escrit en català, fet inconcebible en època de franquisme i, el segon, en castellà. Tanmateix, gèneres desenvolupats en les dècades anteriors, com l'humorístic, foren clausurats pel partit únic que a partir d'aquell moment decidiria tots i cadascun dels aspectes localitzats en territori espanyol; la Falange Española Tradicionalista. També es donaren casos de tancament temporal de capçaleres i, per explicar aquesta situació, cal reprendre l'exemple d'*El Mundo Deportivo*, que va publicar l'últim número abans de la guerra el juliol de 1936. Aquest fou seguit d'un altre número, amb la diferència temporal de dos anys i mig, aproximadament. (Pujadas & Santacana, 1997)

El paper de la premsa esportiva i del periodisme en general va fer un canvi radical. Va passar de narrar les competicions i torneigs, d'entrevistar als jugadors més importants i de realitzar cròniques amb to satíric o crític a convertir-se en un instrument governamental, per promoure el tipus de política que establia el partit de Franco. Trobem un exemple clar en el número publicat per *El Mundo Deportivo*, en la represa de la seva activitat el 31 de desembre de 1939:

La supeditación absoluta del deporte a las grandes directrices que señalan los rumbos nuevos, y su servidumbre al ideal patrio como acervo al que indisolublemente se halla vinculado. (Pujadas & Santacana, 1997)

D'aquesta manera, feia referència a la necessitat d'entendre l'esport com a eina per fer créixer la identitat espanyola.

Totes les regles i lleis que havien de seguir els periodistes per tal de respectar les directrius del govern es van decidir i implantar pel sorgiment el 1943 de la Delegación Nacional de Deportes. No obstant això, una de les figures més reivindicatives del periodisme esportiu en aquest precís moment és José Luis Lasplazas, en aquell moment director d'*El Mundo Deportivo*, va argumentar en un comunicat que el periodisme esportiu havia nascut amb la voluntat i necessitat de crear polèmica entre els crítics i els espectadors dels diferents esports, ja que Lasplazas entenia l'esport com un espectacle. Tot i

Il·lustració 16 Fotografia de José Luis Lasplazas
https://www.premiosondas.com/historia_1959-1954-56.php

això, el Ministeri d'Informació va dictaminar l'any 1956 que la feina dels periodistes esportius s'havia de basar únicament en narrar les competicions i partits tal com havien succeït, sense entrar en debats polítics ni ideològics. (Pujadas & Santacana, 1997)

El 22 d'abril de l'any 1938, el Servicio Nacional de Prensa va implantar una llei supervisada per Ramón Serrano Suñer, ministre de l'interior del govern de Franco. Aquesta tenia com a objectiu principal convertir la premsa en una eina d'Estat, que la supervisaria en tot el seu conjunt. (Iniciativa memorialista por el legado republicano, 2016) Les conseqüències més immediates van ser la desaparició de totes aquelles publicacions de caràcter radical, socialista i comunista, entre d'altres. (Husmann, 2008) Aquesta llei promoguda pel govern vigent després de la Guerra Civil estava inspirada en les ja implantades a Itàlia i Alemanya, pels règims totalitaris de Benito Mussolini i Adolf Hitler, respectivament. (Iniciativa memorialista por el legado republicano, 2016) El consell de ministres, presidit per Serrano, va dictar una sèrie d'articles que havien de ser acomplerts per tots i cadascun dels periodistes que volguessin continuar exercint la seva professió. Citant l'article segon de la llei:

En el ejercicio de la función expresada corresponde al Estado: Primero. La regulación del número y extensión de las publicaciones periódicas. Segundo. La intervención en la designación del personal directivo. Tercero. La reglamentación de la profesión de periodista. Cuarto. La vigilancia de la actividad de la Prensa. Quinto. La censura mientras no se disponga su supresión. Sexto. Cuantas facultades se deduzcan del precepto contenido en el artículo primero de esta Ley. (Equipo Nizkor, 2014)

A conseqüència de tots els aspectes comentats anteriorment, la tornada a un periodisme esportiu similar al dels anys anteriors fou extremadament lenta i irregular. *El Mundo Deportivo* va intentar de totes les maneres possibles reprendre la publicació diària, augmentant el nombre de redactors i la qualitat dels números, sempre d'acord amb les normes implantades pel govern. Així doncs, l'any 1942, comptava amb uns vint col·laboradors, aproximadament, entre els quals destacaven Manuel Espín, Antonio Ollé i Ramon Vernís. L'increment de capçaleres es va fer notar sobretot l'any 1945, amb efemèrides

com la publicació del primer número d'*El Once*, ja esmentat anteriorment i la sortida al carrer de *Vida Deportiva*, dirigida per Vicente Loren. Un any després, la premsa esportiva es trobava d'estrena, a causa del sorgiment de *Barcelona Deportiva*, que realitzava el seguiment, en gran part, dels partits del Barça o de l'Espanyol. El futbol ocupava un 80% de les pàgines dels números. No obstant això, altres esports com el bàsquet també tenien la seva secció, tot i que més reduïda. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 17 Portada d'*El Once*
<https://www.iberlibro.com/once-revista-deportiva/1547297705/bd>

Pel que fa a fora de Barcelona també sorgien capçaleres significatives per l'evolució del periodisme a Catalunya. Per una banda, destaca el cas de *Manresa Deportiva*, de l'any 1947. Tot i no ser una capçalera pròpiament dita, ja que constituïa una secció del diari *Manresa*, prengué gran importància entre la població del Bages. Per altra banda, *Sabadell Deportes*, del 1949, reunia tota l'activitat esportiva de la capital del Vallès Occidental. És important tenir present l'existència d'aquestes publicacions perquè tenien com a funció principal donar a conèixer el treball realitzat en referència a l'activitat física a les comarques externes a Barcelona. (Pujadas & Santacana, 1997)

A principis dels anys 50 va succeir un fet fonamental pel desenvolupament de la premsa esportiva: l'aparició de les travesses, que era un sistema d'apostes per preveure el desenllaç dels partits. Els aficionats podien guanyar diners encertant el resultat dels diversos enfrontaments que tenien lloc, primordialment el diumenge. Aquest fet es va estendre, sobretot a les persones que tenien problemes econòmics i consideraven les apostes com una manera per resoldre'ls. El públic estava més atent a les publicacions esportives de les capçaleres i aquestes ho aprofitaven com a fi empresarial, afegint certa publicitat amb els resultats. Tanmateix, van aparèixer noves publicacions com *Goles* i *Compruebe su quiniela*, d'entre les més destacades. De totes maneres, no es pot parlar d'aquest moment històric pel periodisme a Catalunya sense esmentar la història de *Dicen...*, setmanari creat per Federico Pastor, molt més dedicat als rumors o crítiques que no pas a un mer fi

informatiu. L'estructura era innovadora i el fet de crear un setmanari paral·lel anomenat *Lean...*, que es complementava a la perfecció amb les seves publicacions el van convertir en únic i irrepetible. Dirigit per Júlian Mir, comptava amb un gran ventall d'opinions i treball provinents de persones de generacions molt diverses. Paral·lelament a aquesta capçalera, cal ressaltar també l'aparició d'*Olimpia*, l'any 1952, que constituïa un suplement del diari *Solidaridad Nacional*. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 18 Portada de *R.B. Revista Barcelonista*
<https://www.encyclopedia.cat/esportpedia/rb-revista-barcelonista>

En referència a la importància de clubs com el Futbol Club Barcelona per la proliferació d'un periodisme esportiu cada vegada més estès a tot el Principat, cal esmentar el sorgiment del butlletí que cobria tota la informació relacionada amb el club: *Barça*, de l'any 1955. (Playà, 2022) Destaquen en la seva realització els noms propis de Rossend Calvet, Manuel Ibañez Escofet i Enrique Fernández. Més endavant, concretament l'any 1965, aparegué un competidor directe per aquesta capçalera, paper exercit per *R.B. Revista Barcelonista*, que tractava la informació del club d'una manera més subjectiva. (Pujadas & Santacana, 1997)

A finals de la dictadura franquista, es va anar recuperant l'humor i la inclusió de comentaris satírics a la premsa esportiva catalana es va convertir en el pa de cada dia pels periodistes. Van aparèixer capçaleres amb aquestes característiques, com *Barrabás*, l'any 1972. Aquestes noves publicacions eren successores d'*El Once* que, malauradament i tenint en compte la petjada que havia deixat en el periodisme, va desaparèixer. (Pujadas & Santacana, 1997)

No obstant els importants avenços realitzats al final de la dictadura i, per tant, a la dècada dels setanta, el periodisme esportiu es va veure impregnat en aquesta època per la corrupció. Una corrupció latent a les editorials, ja que hi va haver una sèrie de persones que es feien anomenar periodistes, però que no relataven el que succeïa de manera objectiva ni donaven la seva opinió d'acord amb el que ells creien i sabien d'esport, sinó que transmetien el que els directius dels clubs o d'entitats crucials creien convenient pels seus interessos,

evidentment amb una ingent recompensa econòmica. (Pujadas & Santacana, 1997)

Després de la Guerra Civil el món del periodisme va canviar completament. La premsa esportiva en català va desaparèixer. Va resistir *El Mundo Deportivo*, però va quedar limitat perquè les autoritats creien que el periodisme esportiu havia de ser controlat de forma molt estricta. (Jiménez, 2016)

Són importants les normes dictades el 1943 per la Delegación Nacional de Deportes, que limitaven les formes d'expressió dels periodistes esportius. (Jiménez, 2016) La figura més representativa d'aquells anys és José Luis Lasplazas, director de *Mundo Deportivo* des del 1940 fins al 1967. (Idioma y deporte, s.d.)

Les capçaleres especialitzades no van recuperar mai el creixement anterior a la Guerra Civil, però en van reparèixer algunes com *El Once*, l'any 1945, que va haver de renunciar al català i adaptar les expressions populars al castellà. (Periódicos históricos, 2015)

Entre els periodistes més valorats d'aquesta etapa cal destacar Andreu Mercè Varela, sobretot a través del setmanari *Destino* i també més tard des del diari *Tele/exprés*, del qual destaca la seva experiència sobre els Jocs Olímpics. (El Periódico, 2011)

Els locutors especialitzats en retransmissions esportives més representatius van ser Miguel Ángel Valdivieso, encarregat de l'àmbit futbolístic, i Josep Fèlix Pons, pertanyent tant al futbol com al bàsquet. (Guía de la radio, 1988) De fet, va ser el primer periodista a retransmetre un partit de futbol en català. (Diari ARA, 2013)

Il·lustració 19 Fotografia de Miguel Ángel Valdivieso
<https://enciclopediacineespa-fernando.blogspot.com/2019/05/miguel-angel-valdivieso.html>

2.3 La irrupció de la ràdio i la televisió

Com ja s'ha comentat en pàgines anteriors, l'aparició de la ràdio va reformular la manera d'entendre el periodisme esportiu, però no va significar un gran impacte negatiu pel futur de la premsa escrita. No obstant això, la televisió sí que ho va ser. A Catalunya es va poder començar a fer ús d'aquest nou invent l'any 1959, a través del canal nacional de Televisión Espanyola. Tot i que en altres indrets del planeta es van poder seguir Jocs Olímpics com el de Tòquio, que fou el primer a projectar-se a la pantalla petita o el de Mèxic, el primer retransmès a Espanya va ser el de Londres, l'any 1966. La problemàtica per la premsa escrita es va resumir en què molts periodistes van disposar d'una vida professional activa en els tres mitjans. La novetat de la televisió va fer que alguns d'ells abandonessin, fos parcialment o totalment, la vida als diaris i setmanaris. (Pujadas & Santacana, 1997)

L'any 1962, Manuel Fraga va ser nomenat ministre d'Informació i Turisme per Francisco Franco i, quatre anys més tard, concretament el 19 de març de 1966 va canviar la vigent llei de premsa per la *Ley de Prensa e Imprenta*, coneguda popularment amb el seu nom Llei Fraga. (López, 2019) Aquesta llei canviava el panorama legal del periodisme i constava d'una sèrie d'avantatges i inconvenients respecte a l'anterior. El canvi més considerable fou la supressió parcial de la censura, fins a tal punt que es va arribar a qüestionar els actes del dictador, fet inconcebible durant els anys anteriors. Conseqüentment, la llibertat d'expressió a la premsa escrita va augmentar, però no de manera exponencial. (Estado, 2022) Els inconvenients es van basar en les multes aplicades als periodistes per incomplir els articles de la mateixa llei, la qual cosa podia acabar amb la retirada del títol i prohibició de tornar a exercir com a periodistes, en cas de rebre més de tres sancions. (López, 2019)

A finals de la dècada dels 60 i principis dels 70 va succeir una etapa inèdita, en què Barcelona va esdevenir el marc de la competència màxima entre dos diaris ja mencionats anteriorment: *Dicen...* i *El Mundo Deportivo*. Comparant les dues capçaleres, convé destacar que el primer es caracteritzava per donar importància als aspectes gràfics, així com per escriure amb un clar to

Il·lustració 20 Portada *Dicen...*

<https://www.periodicosregalo.com/dicen-1952-1985/>

humorístic. Un altre tret era la preferència notable pel futbol, essent així diferent d'*El Mundo Deportivo*, que considerava important escriure cròniques i parlar de les competicions d'altres esports, com el rugbi o el tennis. No obstant aquesta dedicació pluriesportiva, la batalla periodística va decantar-se a favor de *Dicen...*, que l'any 1972 va vendre un 31,4% més d'exemplars que el seu competidor. (Pujadas & Santacana, 1997)

Un fet a destacar d'aquesta època va tenir lloc a Girona, on va néixer el setmanari *Gerona Deportiva*, l'any 1962, que donava importància en tots i cadascun dels seus números a la promoció de l'esport que tenia lloc als clubs més locals de les comarques catalanes. Fou important també perquè va ser la primera capçalera a publicar un article en català durant el franquisme, pas molt important en el procés de recuperació de la llengua catalana. Pel que fa a Lleida, els avenços també estaven essent significatius, com van ser la creació de dues publicacions; el mensual *Lérida Sprint*, l'any 1959 i el setmanal *Rumor...*, que tractaven essencialment l'actualitat esportiva de la província de Lleida. (Pujadas & Santacana, 1997)

En aquest moment es va produir la més gran de les innovacions a final dels anys cinquanta, que va ser la televisió, agafada des de Barcelona el 1959 a través de l'únic canal de la Televisió Espanyola. Les emissions televisives obrien un ventall de possibilitats als espectadors, ja que podien seguir els esdeveniments esportius en directe o en diferit, especialment partits de futbol i esdeveniments internacionals a través de la xarxa d'Eurovisió, on es van poder veure per primera vegada el Tour de França, la Copa Davis o els Jocs Olímpics. Entre els comentaristes pioners cal destacar Juan José Castillo. (Beceiro, 2017)

Il·lustració 21 Fotografia de Juan José Castillo
<http://thonysblaugrana.blogspot.com/2021/02/cap-8396-juan-jose-castillo-biesa.html>

Els primers programes informatius van arribar els anys setanta, realitzats per joves periodistes catalans com Josep Maria Casanovas o Àlex Botines, entre d'altres. Els programes amb especial transcendència van ser *Estudio Estadio* i *Polideportivo*. (Agudo, s.d.)

La primera aposta per les retransmissions esportives en català va ser l'any 1975, quan Manolo Terán, director de Ràdio Barcelona, va parlar amb directius de la cadena SER, tal com explica el gran Joaquim Maria Puyal al llibre que connecta l'esport amb el català anomenat *Futbol i llengua*, proposta a la qual van contestar amb incredulitat si ho entendrien. (Puyal, 2007)

2.4 El periodisme esportiu de la transició fins a l'actualitat

Il·lustració 22 Símbol de 4-2-4

<http://barcelofilia.blogspot.com/2021/01/4-2-4-diari-esportiu-1975-1980.html>

El Grupo Mundo va crear l'any 1975 el diari 4-2-4, el primer que va utilitzar de forma evident el color. Era un diari molt crític amb les estructures esportives oficials, clarament identificat amb el barcelonisme i el catalanisme, dirigit al principi per Carles Pardo. (Barcelofilia, 2021) L'acollida d'aquest diari fou totalment diferent de la d'altres capçaleres que sí van poder lluitar pel lideratge periodístic i fins i tot desbancar al vigent número u, com és el cas explicat anteriorment de *Dicen...* A causa de la poca quantitat d'exemplars venuts i de la precària situació en la qual es trobava el Grup Mundo, òrgan encarregat de la capçalera 4-2-4, es va acabar amb la publicació del diari l'any 1980. Tot i no esdevenir un rival directe pels diaris líders del moment, sí que va convertir-se en un problema per *Dicen...*, que es trobava en una situació complicada, a causa de l'elevat nombre de canvis de propietat. L'estil crític de 4-2-4 feia replantejar quina línia periodística seguir en uns temps de transició per la premsa esportiva. (Pujadas & Santacana, 1997)

El món comunicatiu canviava molt, i en el cas de la premsa esportiva el 1979 s'hi va afegir un nou projecte, que trencava amb les pautes del periodisme clàssic. L'encapçalava Josep Maria Casanovas juntament amb Antonio Hernáez. Aquests van impulsar *Sport*, amb una nova manera

d'entendre els continguts del diari esportiu, clarament orientat cap a l'enfocament de tipus espectacle. *Sport* va triomfar la premsa esportiva. (Sport, 2011)

No obstant això, la crisi de la premsa i altres problemes empresarials van fer desaparèixer *4-2-4* a principi del 1980, com ja s'ha comentat, i *Dicen...* el 1985. (Barcelofilia, 2021) Aquest últim tancament periodístic va succeir després de dues modificacions estructurals del diari, com va ser l'adquisició d'aquest per part dels comtes de Godó, l'any 1974, abandonant d'aquesta manera la seva rivalitat històrica amb *El Mundo Deportivo*, també propietat d'aquests. L'últim canvi d'amo va ser el 1983, quan Joan Gaspart, vinculat al Futbol Club Barcelona, on en desenvolupava la vicepresidència, va comprar la capçalera, dos anys abans de la seva desaparició definitiva del panorama periodístic. (Pujadas & Santacana, 1997)

L'any 1981, *Sport* es convertí en líder de la cursa per ser el diari de caràcter esportiu amb més exemplars venuts a Catalunya. A mesura que va anar passant la dècada dels 80, la distància s'anà eixamplant. L'èxit es deu, en gran part, a la dedicació plena a les notícies i actualitat referent al Futbol Club Barcelona. Precisament en aquesta època, es va donar una situació al voltant del club en la qual la premsa esportiva hi va jugar un paper cabdal. L'any 1978 s'havien efectuat les eleccions per la presidència, en què Josep Lluís Nuñez sortí elegit. Molts mitjans de comunicació eren contraris a aquest fet, com fou el cas de *4-2-4*. Així doncs, l'origen i desenvolupament del diari *Sport* se situa en què la ciutadania posà molt d'interès en el conflicte de la junta barcelonista de Nuñez amb els periodistes contraris a la seva elecció. Tot i la forta arrencada del diari, *El Mundo Deportivo* encara comptava amb els seus lectors fidels, que no volien canviar la tradicionalitat que aquest els oferia per noves maneres d'entendre i comentar l'esport. Fins i tot l'any 1987 el més clàssic s'imposà en vendes a *Sport*, que no va tornar a incrementar els números fins a l'esclat del conegut *dream team*, de Johan Cruyff. Tanmateix, els Jocs Olímpics celebrats a Barcelona l'any 1992 també contribuïren a aquest fet. (Pujadas & Santacana, 1997)

A conseqüència del triomf de la democràcia, es van poder recuperar aspectes patriòtics que durant l'etapa dictatorial es creien perduts. Aquest fou el cas de poder escriure articles i cròniques en llengua catalana. L'exemple més clar va ser el del diari *Avui*. (Pujadas & Santacana, 1997) Al llarg de la història del diari, va tenir alts i baixos, però sempre va comptar amb un gran poder decisiu a la premsa escrita catalana. No obstant la seva influència, es va anar deteriorant, fins que l'any 2013 es fusionà amb el diari *El Punt*, convertint-se d'aquesta manera en una nova publicació: *El Punt Avui*. (Aragay, 2017)

Cal ressaltar que a principis dels anys 80 va sorgir un nou tipus de publicacions. No obstant això, l'estil es veia reflectit en les revistes monogràfiques comentades amb anterioritat. Així doncs, *Nuevo Mundo*, de l'any 1980 o *Extrem*, de l'any posterior, van configurar una premsa de caràcter comercial, que va constituir l'inici del qual es coneix avui en dia com els sponsors i publicitat de marques. Conseqüentment, la premsa adquirí l'afany de promocionar productes esportius o empreses mitjançant les pàgines dels diaris o setmanaris que fins al moment tenien l'únic objectiu d'informar sobre l'actualitat esportiva. (Pujadas & Santacana, 1997)

Il·lustració 23 Portada *Nuevo Mundo*
<https://www.todocoleccion.net/colleccionismo-revistas-periodicos/revista-nuevo-mundo-n-1009-ano-1913-portada-contraportada-ver-descripcion-x27130186>

Pel que fa a les publicacions de comarques, s'estaven realitzant importants aparicions a la dècada dels 80 i 90, com va ser el cas d'*El 9 Nou*. Tot i això, no eren capçaleres pròpiament dites, sinó que es tractava de suplementos i seccions dels diaris més populars de cada comarca o província dedicades a l'actualitat esportiva menys exposada. L'exemple més clar a Girona fou *Tot Sport*, suplement del *Punt Diari*, sorgit l'any 1986. En referència a Lleida, *Segrsport* es convertí en una unió del diari *Segre*, provincial, amb el conegut arreu de Catalunya, amb seu a Barcelona *Sport*. (Pujadas & Santacana, 1997)

L'any 1987 va sortir al carrer el primer número de *L'esportiu de Catalunya*, amb José María Campos com a director. En les seves publicacions

es van reaprofitar seccions nascudes en diaris ja desapareguts, com fou el cas de *Dicen...* i s'emprava el castellà com a llengua base del diari. (Pujadas & Santacana, 1997)

La premsa esportiva de caràcter humorístic també fou recuperada en aquesta època. *Barrabás* tornà a vendre's als quioscos l'any 1984 i, dirigit per Guillermo Sánchez, va reprendre el seu to crític que l'havia fet conegut arreu del Principat durant l'etapa més complicada pel desenvolupament del periodisme esportiu en català. Tanmateix, la llengua utilitzada en les seccions d'aquest diari era el castellà, encara que reflectia vestigis del català als títols d'aquestes. (Pujadas & Santacana, 1997)

En referència a la premsa escrita, les dècades de 1980 a 2000 van veure com es consolidava la coexistència entre *Mundo Deportivo* i *Sport*, on el pes de la informació es basava en el futbol i, més concretament, en el Futbol Club Barcelona. (Pujadas & Santacana, 1997)

Algunes iniciatives han contribuït al creixement i difusió de la tasca dels periodistes i les periodistes cada vegada més. Aquestes han estat presents en la premsa escrita, com podria ser la de Ramon Besa a l'edició barcelonina d'*El País*, entre d'altres. (Col·legi de periodistes de Catalunya, s.d.) El desenvolupament d'Internet proporciona moltes opcions per a la informació i la retransmissió o debat dels esdeveniments de caràcter esportiu, vist en el gran nombre de portals esportius, revistes en línia i la difusió dels mitjans de sempre, amb tendència escrita o audiovisual a les plataformes digitals.

Pel que fa a la ràdio, cal comentar que els programes i tertúlies esportius s'han consolidat, així com les retransmissions de tota mena d'esports. A la ràdio es va viure una etapa de catalanització que va arribar al seu punt més alt l'any 1976 amb l'aparició a Ràdio Barcelona de les narracions de partits de futbol en llengua catalana de Joaquim Maria Puyal, que va actualitzar-ne el lèxic de caràcter esportiu. Altres emissores també van imitar aquest projecte. (De Luna, 2018)

Josep Fèlix Pons va retransmetre l'any 1982 el primer partit de futbol per televisió en català. (Diari ARA, 2013) El moment clau es va produir amb la inauguració de Televisió de Catalunya el 1983, que va donar importància a les retransmissions esportives. L'any 1990 es va incrementar més l'oferta, i va

Il·lustració 24 Fotografia de Josep Fèlix Pons
<https://www.rtve.es/play/videos/telediario-1/fallece-jose-felix-pons/1726291/>

modificar les relacions entre clubs i televisions, ja que l'arribada de la televisió derivava en una font de finançament per als clubs. (Enciclopèdia.cat, s.d.)

Actualment, el periodisme esportiu ha patit una revolució a causa de la implantació i major utilització de la tecnologia digital. (Agència Universitaria, s.d.) En els darrers temps i en termes televisius ha esdevingut molt freqüent la fragmentació dels drets televisius i les persones disposen d'una gran quantitat de canals amb diversitat de maneres de retransmetre els diferents esdeveniments esportius, tant en l'àmbit autonòmic com en l'àmbit estatal. (Castells, 2007)

3. LA IMPORTÀNCIA DE LA LLENGUA CATALANA EN EL PERIODISME ESPORTIU

Per als catalans, la nostra llengua també és la sang del nostre esperit. De tot el patrimoni que en aquest món tenim, cap tresor estimem tant com la nostra llengua.

Antoni Rovira i Virgili-

El periodisme esportiu és un dels sectors més presents a la vida quotidiana de les persones perquè ofereixen l'oportunitat d'estar al dia de l'actualitat i, a més, passar una bona estona gaudint dels diferents esports. A més, permeten la promoció de la llengua catalana arreu i esdevenen, en molts casos, un símbol d'identitat de Catalunya.

Actualment, la premsa en català viu el millor moment en la seva història a causa de la gran quantitat de versions originals i traduccions presents al mercat. (Gispert, 2011) No obstant això, a causa de la mala utilització del català en els mitjans de comunicació, aquest s'està tornant irreconeixible, perquè s'utilitzen dos registres totalment oposats: el formal, emprat en documentals i en la difusió general de la informació i el vulgar, que converteix el català en una llengua estranya. (Martí, 2007) La irrupció i permanència del català en el periodisme esportiu deu en part el seu èxit a la tasca i compromís de periodistes esportius que han esdevingut referents per les properes generacions, com és el cas de Joaquim Maria Puyal. Segons Joan Martí i Castell, el periodisme esportiu li deu a Puyal l'extensió habitual dels termes principals, fent referència així a la quantitat de paraules i expressions utilitzades pel periodista que han enriquit les retransmissions de tants i tants partits de futbol.

El fet de retransmetre en català ofereix als periodistes una connexió amb les persones que gaudeixen del periodisme esportiu. Segons va comentar Pere Ferreres, encarregat de la secció d'esports de Televisió Espanyola a Catalunya:

Fer transmissions en català ens dona un valor afegit, un plus de proximitat amb l'espectador. (Ferreres, 2007)

Cal destacar que les retransmissions esportives no només esdevenen una eina per difondre l'ús d'una llengua concreta, sinó que també permeten, a través de missatges, generalment subliminars, expressar la ideologia i estendre-la entre els oients o espectadors. (Bassols, 2007)

Pel que fa a la relació professional entre els periodistes, el club i els futbolistes, Rut Vilar va ressaltar la importància de l'ús del català al llibre *Futbol i Llengua*. La periodista participa actualment en els programes d'esports de Catalunya Ràdio i en les tertúlies dins el programa de TVE a Catalunya anomenat *La banda*. (ESPN Deportes, s.d.) Va portar a terme l'anàlisi lingüística basant-se en el Futbol Club Barcelona i va comentar que, en el marc de les rodes de premsa, per tal d'establir un sistema funcional, amb els jugadors catalans primer s'estableix el torn de preguntes dels mitjans catalans, a les quals es respon en català i, seguidament, els mitjans castellans que reben la seva resposta en castellà. Tanmateix, en les competicions de caràcter internacional, sorgeix la figura del traductor, el qual no sol parlar el català, sinó que parla castellà i la llengua del lloc en qüestió, pel qual la presència de la llengua catalana en esdeveniments esportius arreu ha estat deficient en els darrers temps. (Vilar, 2007)

4. HISTÒRIA DE LA DONA EN EL PERIODISME ESPORTIU A CATALUNYA I ESPANYA

Hi ha sectors de la societat en què durant massa temps a les dones no se'ns ha considerat aptes.

Danae Boronat-

El recorregut de la dona en el món del periodisme esportiu ha tingut una durada extremadament curta, de fet, molt més del que hauria d'haver estat degut a que, fa relativament poques dècades, ningú hauria valorat l'opció d'escoltar un partit de qualsevol esport retransmès per una dona o llegir un article de la premsa de caràcter esportiu i veure una fotografia i signatura femenina.

La dona es va incorporar al món del periodisme esportiu als anys setanta quan, en el marc de la transició democràtica, per primera vegada a la història, dones com Mari Carmen Izquierdo van començar a informar sobre esports en premsa i televisió. A partir d'aquest moment, la dona va anar fent camí dins el món del periodisme esportiu i va aconseguir retransmetre esdeveniments esportius, fer entrevistes i reportatges a persones representatives de l'àmbit esportiu i a participar en la realització de programes de caràcter esportiu o dirigir la redacció en determinats sectors de la comunicació. (Jovanka, 2016)

Il·lustració 25: Fotografia de Mari Carmen Izquierdo
<https://www.marca.com/mundo-marca/2019/07/30/5d40556546163f16688b45a9.html>

La primera reportera a la qual va reconèixer l'Estat Espanyol va ser Anna Maria Martínez Sagi. (Gutiérrez, 2016) Aquesta pionera del periodisme esportiu va néixer l'any 1907 i va morir el 2000. Va estendre el feminisme a diversos àmbits, tals com la poesia, el periodisme i, fonamentalment, l'esport. Va arribar a ser campiona nacional de llançament de javelina i va ser promotora del Club Femení i d'Esports de Barcelona l'any 1928, per la qual cosa la seva vida va estar íntegrament vinculada a l'esport. (Porro, s.d.)

Il·lustració 26: Fotografia de Maria Sabater
https://cadenaser00.epimg.net/ser/imagenes/2014/11/13/sociedad/1415892268_122162_1415897157_noticia_normal.jpg

En referència al món radiofònic, el 14 de novembre de l'any 1924 es va portar a terme la primera locució de Ràdio Barcelona des de l'Hotel Colón. Aquesta fou la primera emissora d'Espanya que va retransmetre amb llicència. Prèviament, hi havia hagut altres entitats radiofòniques que havien fet alguna locució, però no eren considerades legals. Un exemple va ser el de Ràdio Ibèrica. Primo de Rivera, president del govern espanyol del moment, que havia imposat una dictadura, va crear un registre per controlar les emissores radiofòniques, ja que en varen sorgir una ingent quantitat en tot l'estat. (Barcelona Memory, 2020) Ràdio Barcelona es va convertir també en una de les deu primeres d'Europa i va ser tan important la primera retransmissió perquè va estar a càrrec d'una dona: Maria Sabater. (Casa Radio TV, s.d.) Les primeres paraules que van arribar als oients a través de la seva veu van ser:

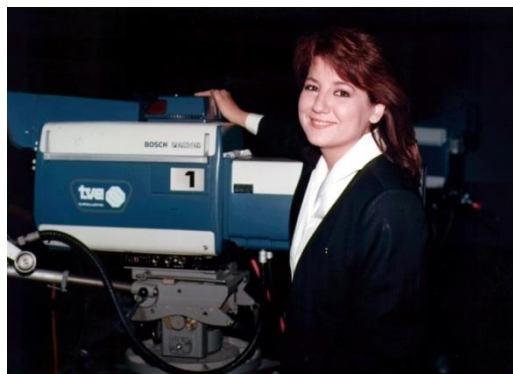
Aquí EAJ-1 de emisiones Radio Barcelona. La estación radiodifusora EAJ-1 de emisiones, Radio Barcelona. (Afuera, 2014)

Aquest moment va suposar la primera petjada de la dona en el món del periodisme.

L'any 1992 i amb motiu dels Jocs Olímpics a Barcelona, era corrent veure a dones comentant les disciplines dels diferents esports que s'hi practicaven. El fet que el punt de vista femení connectés i fes partícips de la seva tasca als espectadors, va ajudar al fet que nombroses indústries de la comunicació comencessin a contractar dones per diferents tasques esportives. (Bosch, 1992)

Per parlar de la història de la dona en el periodisme esportiu, cal tenir en compte i destacar la llarga trajectòria d'Olga Viza, a la qual s'ha pogut entrevistar en el transcurs d'aquest treball. Els seus inicis se situen l'any 1978, al programa *Polideportivo*, de Televisió Espanyola. (Sportfem, 2021) Posteriorment, va treballar a *Estadio 2*, on va tenir l'oportunitat de retransmetre esdeveniments històrics de gran importància com el mundial de futbol a

Espanya, l'any 1982 o els Jocs Olímpics de Barcelona, deu anys més tard, moment en què es va començar a notar la presència de la dona en el periodisme esportiu. (Thinking Heads, s.d.) En l'actualitat treballa a la cadena SER i, entre els múltiples premis que ha rebut com a reconeixement de tota una vida dedicada a la comunicació esportiva, destaca el premi Ondas a la millor presentadora. (Barcelona

Il·lustració 27: Fotografia d'Olga Viza
<https://www.sportfem.es/wp-content/uploads/2021/07/RTVE-Catalunya.jpg>

React, 2022) De fet, no és l'únic reconeixement que ha tingut. Durant el mes de novembre de l'any 2022 va rebre el premi Ofici de Periodista del Col·legi de Periodistes de Catalunya i el premi Honor del Zoom Festival d'Igualada com a reconeixement per una carrera periodística excepcional. (Puig, 2022) Olga Viza considera que encara hi ha molt camí per recórrer, tot i que s'han fet importants avenços:

L'auge de l'esport femení sí que ha fet possible que la veu principal sigui la d'una dona; però que no es prengui això com a excusa, aquí estem parlant que les dones puguin ser veu principal en esports practicats per homes. Això no està resolt. (Viza, 2022)

Actualment és habitual escoltar veus femenines comentant en les retransmissions esportives d'alguns esports o opinant sobre l'actuació d'un equip o jugador concret en un plató de televisió de caràcter esportiu, però a la dona encara li queda molt camí per recórrer en el món del periodisme esportiu. Els llocs més comuns que són ocupats per dones en el transcurs d'esdeveniments esportius són la zona mixta, el peu de camp o el plató del programa. No obstant això, resulta puntual escoltar veus de dones periodistes en la narració d'aquests. (Castañón, 2020)

Tot i que ha incrementat el nombre de dones periodistes que participen en les retransmissions d'esdeveniments de caràcter esportiu, el paper que hi desenvolupen no és suficient i aquesta situació hauria de canviar. Aquest aspecte va ser argumentat per Júlia Parés en l'entrevista portada a terme el 04/07/2022:

Crec que no és suficient. Ho serà quan una retransmissió del Barça, per exemple, sigui realitzada íntegrament per dones, i no pel fet de ser dones, sinó pel fet de ser bones fent el que fan, en tots els càrrecs: analistes, comentaristes... No hi ha cap norma escrita que digui que una dona no pot narrar un partit de futbol. (Parés, 2022)

A conseqüència de la quantitat de problemàtiques i situacions de discriminació de gènere que han d'afrontar actualment les dones en el periodisme esportiu, el Sindicat de Periodistes de Catalunya va llançar el febrer de l'any 2022 una iniciativa amb la consigna *Les periodistes esportives tenen molt a dir*. L'objectiu principal era donar a conèixer la situació viscuda per les periodistes i recolzar-les en el transcurs de la seva feina, així com proposar accions per eradicar el sexisme dins el periodisme esportiu. Per acabar amb el projecte, es va realitzar una tertúlia convocant a les protagonistes del moviment. (Sindicat de Periodistes de Catalunya, 2022)

5. PERIODISTES ESPORTIVES REPRESENTATIVES

Cada día hay más mujeres en el periodismo deportivo.

Sara Giménez-

A continuació es presentaran una sèrie de periodistes que han esdevingut exemples a seguir per les noves generacions, ja sigui perquè han desafiat l'època professional que els hi ha tocat viure, a causa de la duradora creença que les dones no tenien cabuda en el periodisme esportiu, o per la contribució mitjançant una tasca encomiable en mitjans actuals.

5.1 Periodistes representatives a escala estatal

5.1.1 Mari Carmen Izquierdo

Mari Carmen Izquierdo (22 de febrer de 1950 - 30 de juliol de 2019) és considerada la pionera del periodisme esportiu. Va ser la primera dona a treballar en el diari AS. Els seus estudis els va cursar a l'Escola Oficial de Periodisme de Madrid. Fa cinquanta anys, va realitzar una aparició que no va deixar indiferent a ningú del món de l'esport, més concretament a l'estadi Santiago Bernabéu, entrevistant al que era aleshores entrenador del Reial Madrid, Miguel Muñoz, i als jugadors del respectiu equip de futbol. Aquest fet va generar una enorme expectació. A partir d'aquest moment, es va fer coneguda a tot el país. (Viza, 2019)

Es va presentar per fer pràctiques al diari AS, però el director s'hi va negar, objectant que per poder treballar-hi li havia d'agradar el vi i les dones, exemplificant d'aquesta manera el masclisme pel qual han hagut de passar les dones que han volgut dedicar-se a feines atribuïdes al sexe contrari. (Sport, 2019)

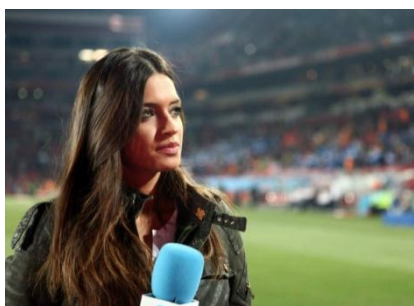
Es veia en cor d'assistir als Jocs Olímpics de Montreal l'any 1976, però no apareixia el seu nom a la llista, ja que els periodistes havien de compartir habitació i no consideraven apropiat que hi anés una dona. La mateixa Mari Carmen Izquierdo es va cuidar d'abolir aquesta norma. (Viza, 2019)

Un altre fet fonamental que fa extraordinària la seva carrera com a periodista esportiva gira al voltant del ciclisme. Segons la Unió Ciclista Internacional, només es permetia l'assistència de dones del personal sanitari o de la caravana comercial. A causa d'aquest fet, es va presentar a la Volta Ciclista Espanya amb l'objectiu que la fessin fora, per tal de deixar constància d'aquest moment tan indignant. Va aconseguir la seva finalitat, ja que el reportatge es va emetre en horari de màxima audiència i, a partir de llavors, les dones han estat admeses en la retransmissió d'esdeveniments relacionats amb el ciclisme. (Sport, 2019)

Va morir el 2019 i se'n va anar deixant una empremta enorme en el món del periodisme esportiu. (Viza, 2019)

5.1.2 Sara Carbonero

Sens dubte, una de les periodistes esportives més transcendentals a Espanya ha estat Sara Carbonero, que va néixer l'any 1984 i va estudiar periodisme a la Universidad Complutense de Madrid. Va realitzar les pràctiques a Ràdio Marca i, posteriorment, va treballar per la cadena SER fins que, finalment, el 2007 va entrar a la cadena La Sexta. (Zeheb, s.d.)

Il·lustració 28: Fotografia de Sara Carbonero

<https://www.20minutos.es/fotos/gente-television/sara-carbonero-en-20-fotos-11725/1/>

Carbonero va tenir l'oportunitat d'exercir de periodista esportiva en el qual es coneix com l'època daurada de l'esport espanyol, ja que va cobrir esdeveniments de tanta importància com el mundial de Sudàfrica l'any 2010 o l'Eurocopa de futbol del 2012. (Arroyo, 2020)

Tot i demostrar la seva vàlua com a periodista esportiva en la trajectòria dins d'aquest sector, al llarg de la seva carrera ha comès una sèrie d'errors que li han fet rebre una allau de comentaris negatius, tant dels espectadors com dels seus propis companys. Un dels més virals va tenir lloc l'any 2012, en el marc de l'Eurocopa. Després de la tanda de penals de la selecció espanyola, a la periodista se li va encomanar la tasca de realitzar l'entrevista a l'exjugador del

Barça i actual jugador del Vissel Kobe, Andrés Iniesta (Gil, 2021). A causa d'un descuit de Carbonero a l'observar la tanda, aquesta li va preguntar al jugador manxec si li hagués agradat llançar un penal quan, de fet, havia estat el segon futbolista a fer-ho. Per resoldre la situació de la manera més efectiva possible, va comentar:

Compañeros, ya sabéis, mañana en Twitter, se hará famoso el penalti de Iniesta. Vamos que habré estado tan nerviosa que habré estado pensando en otra cosa y no lo habré visto. (Ecodiario.es, 2012)

La resposta del seu company de professió, Manu Carreño, va ser simple, però va portar una repercussió a les xarxes socials, que es van omplir en les següents setmanes de la frase *Gracias, Sara*. (Ecodiario.es, 2012) Aquest fet constitueix un exemple dels múltiples casos en què el paper i la intervenció dels companys de professió de les periodistes no ajuden i, a més, agreugen la situació viscuda en aquest àmbit.

5.1.3 Danae Boronat

Danae Boronat va néixer a Tarragona l'any 1985. És una periodista i presentadora de la cadena de televisió espanyola, especialitzada en el món de l'esport. Ha aconseguit diverses fites al llarg de la seva carrera periodística en l'àmbit esportiu, com la narració d'un partit de Primera Divisió Espanyola o la participació de la selecció espanyola en un

Il·lustració 29: Fotografia de Danae Boronat <https://www.tribunasalamanca.com/noticias/un-libro-para-entender-la-eclosion-del-futbol-femenino-la-periodista-danae-boronat-presenta-no-las-llames-chicas-llamalas-futbolistas/1646158198>

Mundial de Futbol. (Porrás, 2022) Va estudiar la carrera de periodisme a la Universitat Rovira i Virgili. Ha treballat com a periodista esportiva per a Ràdio Nacional d'Espanya a Onda Cero. Va treballar durant cinc anys a *Esports Quatre* on cobria la informació relacionada amb el Barça. En termes de premsa escrita, ha estat columnista a *La Vanguardia* i al diari *Sport*. En l'àmbit de televisió nacional, treballa com a presentadora del programa *Xtra* a la cadena beIN LaLiga i als canals *#Vamos* i *Movistar Liga de Campions*, tot a la cadena de *Movistar+*. Pel que fa a Catalunya, treballa com a col·laboradora al

programa *Gol a Gol* d'Esport3 i a les emissores de ràdio RAC1 i Catalunya Ràdio. (Diari de Tarragona, 2022)

L'any 2021 va publicar el seu primer llibre *No las llames chicas, llámalas futbolistas: Del maltrato al reconocimiento: la lucha por la igualdad en el futbol*. Aquest es basa en aspectes com la narració de vivències personals, la història del futbol femení a Espanya o el conveni laboral, sempre entorn de la figura de la dona futbolista. (Pérez, 2021)

5.1.4 Maria Garrido

Il·lustració 30: Fotografia de Maria Garrido
https://www.elnacional.cat/enblau/es/television/maria-garrido-tv3-guardia-urbano-raval-frase-machista_670301_102.html

Maria Garrido, nascuda a Manlleu l'any 1997, va dedicar tota la seva infància, la seva adolescència i la seva joventut al futbol femení. Va passar primer per l'Espanyol i després pel Barça, compartint equip amb Aitana Bonmatí, però va acabar decantant-se pels estudis a causa de les lesions i altres aspectes de l'equip. Ara és periodista i fa pocs anys que ha deixat el futbol. (Alcaraz, 2021) Actualment col·labora a Esports 3, en programes com *Vaques sagrades*, i fent de reportera d'esports a La Sexta, cobrint la informació relacionada amb el Barça. (La Torre de Barcelona, 2022)

El 19 d'octubre de l'any 2021, va patir un incident a les xarxes quan va ser atacada pel seu físic i es va qüestionar la seva tasca com a periodista en el programa *Vaques Sagrades*, d'Esport 3, quan es realitzava una entrevista a l'expresident del Barça Josep Maria Bartomeu. Els comentaris rebuts per la Maria eren relacionats amb si se sentia utilitzada per complir amb la quota de noia bonica. La seva resposta va ser:

Empiezas tu carrera, trasladas las preguntas q inquietan al aficionado como Barçagate o comisiones infladas a Bartomeu y solo se meten contigo, como siempre casi, por tu físico. Que fácil criticar. Harta. Os puede gustar el programa o no pero telita meterse conmigo. Blanco fácil. (Porrás, 2021)

Sens dubte un exemple més de les faltes de respecte i les situacions que han de suportar avui en dia les periodistes esportives simplement per

portar a terme la seva feina que és informar, analitzar i qüestionar-se aspectes sobre l'actualitat esportiva, en aquest cas.

5.2 Periodistes representatives a escala autonòmica

5.2.1 Laia Tudel

Laia Tudel es va endinsar en el món de la ràdio a Sant Andreu, a *Districte 9*. Va col·laborar en les retransmissions de futbol del Sant Andreu. L'any 2005 va treballar a Ràdio Sant Cugat i el 2007 seguia a l'Espanyol a Ona FM. L'any 2008 portava a terme la seva feina a la redacció d'esports de Catalunya Ràdio, on va començar a prendre importància com a periodista esportiva a programes com *Els millors anys de la nostra vida*, *El club de la mitjanit* i *Tot gira*. A partir del 2009 va ingressar a *La Transmissió d'en Puyal* i també ha treballat per la versió posterior del programa: *La Transmissió d'en Torquemada* (CCMA.cat, 2019)

Il·lustració 31: Fotografia de Laia Tudel
<https://mobile.twitter.com/laiatudel>

5.2.2 Marta Carreras

Il·lustració 32:
 Fotografia de Marta Carreras
https://twitter.com/martacarreras_/status/963531148256215042?lang=es

Marta Carreras és una periodista esportiva catalana que va néixer el 1987. Va portar a terme la seva formació a Matadepera Ràdio, on es va estrenar com a periodista al programa *Bohèmia negra*, l'any 2005. També va participar a *Els + Sonats!*. En l'àmbit radiofònic, ha col·laborat a Ràdio Sabadell i, en termes televisius, ha passat per Canal Terrassa TV i el programa d'entreteniment *Divendres*. Com Laia Tudel, va participar en *La Transmissió d'en Puyal*, en substitució de la també periodista Sandra Sarmiento, amb la feina de retransmetre els partits a peu de gespa. Actualment, és una periodista fixa a *La Transmissió d'en Torquemada*. (CCMA.cat, 2019) El 4 d'abril de l'any 2022, va assistir al programa de TV3, *Preguntes Freqüents*, per parlar de les dones en el

periodisme esportiu. Va deixar clares les desigualtats a les quals han de fer front en la seva rutina laboral, així com del masclisme viscut en els diferents mitjans, afirmant que les dones han de demostrar el doble. (Trincheras, 2022)

5.2.3 Sònia Gelmà

Sònia Gelmà va començar fent pràctiques a Onda Rambla el 1999. El 2000 es va incorporar a RAC1 per realitzar el seguiment de l'Espanyol, on hi va treballar fins al 2006. Al llarg de la seva carrera com a periodista esportiva, ha informat quatre finals de Champions del Barça, una Copa del Món de futbol a Alemanya el 2006 i l'Eurocopa el 2008.

Il·lustració 33: Fotografia de Sònia Gelmà
<https://www.naciodigital.cat/noticia/218786/jordi-costa-sonia-gelma-premsa-futbolistes-estem-mica-girats-esquena>

L'any 2016 va abandonar l'emissora i es va afegir a Catalunya Ràdio. (Dones a les ones, s.d.) Actualment participa en el programa de Jordi Costa, *Tot costa*, i és col·laboradora freqüent de la premsa al diari *El Periódico*. (Vilanova, 2021)

5.2.4 Pilar Calvo

Il·lustració 34: Fotografia de Pilar Calvo
<https://comunicacio21.cat/entrevistes/pilar-calvo-hi-ha-mitjans-espanyols-que-arran-del-proces-van-caure-en-el-hooliganisme-i-no-lhan-deixat/>

Pilar Calvo va néixer l'any 1963 i, al llarg de la seva vida laboral, ha treballat en àmbits molt diversos. Un d'ells ha estat el periodisme esportiu, però també ha participat en política i, en l'actualitat, és membre del Congrés de diputats d'Espanya. En el sector periodístic, es va incorporar a Catalunya Ràdio quan aquesta tot just arrencava, formant part així del Departament d'Esports. Va participar durant 13 anys en les retransmissions de *Futbol a Catalunya Ràdio*, on va presentar programes com el *Gol a gol*, *l'Entorn* i *Tres punts*. (CCMA.cat, 2019) També ha treballat com a periodista a escala nacional, concretament al canal de la TVE, així com a la premsa escrita, en els diaris *Sport* i *El periódico*. Actualment exerceix de

consultora en diferents sectors en l'àmbit internacional, tant a Europa com a Amèrica del Sud. (Miró, 2022)

6. EL MASCLISME EN EL PERIODISME ESPORTIU

No nos conciben como sujetos a escuchar, valorar o imitar.

Marta Ramon-

El masclisme, per desgràcia, es converteix en un aspecte en la rutina diària de múltiples periodistes esportives pel simple fet de portar a terme la seva feina. Una feina que han aconseguit estudiant els mateixos anys que un home, promovent l'esport amb el mateix ímpetu i esforç que un home, però que han d'afrontar situacions per no ser-ho.

Segons un article publicat el 15 de novembre del 2021 per Maria Tikas, periodista del diari *Sport*, el masclisme és la base sobre la qual es construeixen tots els estereotips i la falsa imatge en referència a la capacitat de retransmetre esdeveniments esportius o de comentar-los per part de les dones. Una de les causes del masclisme en aquest camp professional és la falta de presència de referents femenins al periodisme esportiu, ja que totes les persones que realitzen comentaris o qüestionen la tasca de la periodista esportiva ho fan a causa del masclisme subliminal que ha girat al voltant del sector al llarg de més d'un segle en què aquest ha omplert les cases de notícies, retransmissions i emoció esportiva. I l'única raó és perquè cap d'aquestes veus era la d'una dona. Avui en dia tenim, doncs, l'herència d'aquest model sexista del periodisme. (Tikas, 2021)

Gemma Herrero, periodista de RAC1, va mencionar la falta d'empatia per part dels companys de feina, fent referència al fet que se les acusa, en molts casos, d'exagerar la situació, en comptes de recolzar-les. (Tikas, 2021)

Per acabar amb el debat, se'ls hi va formular la pregunta de si era possible posar fi a aquesta situació i eradicar el masclisme present a la societat actual. Com a resposta, van estar d'acord en el fet que és complicat posar fi a un escenari tan arrelat a la societat. L'Anaïs Martí, de la Vanguardia, va afegir:

También, que los propios medios empiecen a valorar a la periodista deportiva por su trabajo y no por ser mujer y cumplir cuotas. (Tikas, 2021)

Pel que fa a les dones que han d'afrontar aquest masclisme, es pot dir que tant les periodistes actuals com les més pioneres ho pateixen. Aquest és el cas d'Olga Viza, que va expressar les situacions en què considera evident el masclisme al periodisme esportiu en l'entrevista realitzada el 27/07/22:

Masclisme existeix en considerar la dona un complement i no protagonista principal, en relegar-la a treballar en esports que ells no valoren, en valorar la imatge per sobre del seu talent. Aquest és un mur invisible, que minva a poc a poc. (Viza, 2022)

En l'actualitat, s'ha desenvolupat un concepte que fa referència al paper que han tingut al llarg de la història de l'àmbit estudiat les dones considerades atractives segons els cànons de bellesa de la societat, per tal d'atraure l'atenció del públic. Es tracta de les dones *florero*, aspecte del qual va parlar Júlia Parés en l'entrevista realitzada el 04/07/2022:

Quan jo estudiava periodisme, era un moment en què les noves noies que sortien formaven part d'una generació *florero*. Les noies només llegien els tuits, per exemple, feien les entrevistes que no volia fer ningú. No hi havia una noia que fes anàlisi. No hi havia una noia que aportés informació. (Parés, 2022)

Segons les periodistes esportives que treballen per la cadena TNT Sports, Angela Lerena i Verònica Brunatti, hi ha molt masclisme en aquesta àrea professional i van afegir que a les dones se'ls hi dona un lloc inferior que als homes en la jerarquia professional, a causa que sempre s'ha tingut una visió masclista de la capacitat femenina per tractar i comentar aspectes esportius. (Télam Digital, 2020)

L'any 2016 va tenir lloc un incident que va fer patent el masclisme present dins l'àmbit periodístic-esportiu. Aquest va tenir lloc quan un periodista anomenat Martin Liberman va criticar al futbolista argentí Leo Messi prèviament al partit Argentina-Colòmbia, en el marc dels Jocs Olímpics de Rio de Janeiro. La germana del futbolista va dedicar-li la victòria de l'equip per la xarxa social Twitter i el periodista va enviar un missatge amb un clar to masclista, afirmant que no discutia amb dones, ni de futbol ni de res, donant a entendre que les dones no tenen dret a opinar sobre futbol i qüestionant així també la feina de les seves companyes periodistes. (Sport, 2016)

Les dones han d'afrontar al llarg de la seva vida tant actituds com comentaris amb una base masclista i denigrant pel sexe femení, en molts àmbits de la vida. La feina no deixa de ser un d'ells. La bretxa salarial, les desigualtats, la diferència d'oportunitats són problemàtiques presents a la vida laboral de molts col·lectius i, sobretot, el de les dones. El periodisme no ha canviat aquest patró i el fet de veure el masclisme reflectit en la vida de la periodista esportiva és tant habitual com esglaiador. La periodista Marta Ramon va argumentar en referència a aquest fet que va descobrir el masclisme treballant. (Tikas, 2021)

Il·lustració 35: Fotografia de Marta Ramon
<https://lafinestralectora.cat/autor/marta-ramon-gorina/>

L'any 2018 va tenir lloc a Itàlia un incident dins el marc de la primera divisió italiana de futbol, després d'un enfrontament entre l'Inter de Milà i el Nàpols. L'entrenador d'aquest últim, Maurizio Sarri, mentre s'estava portant a terme la roda de premsa posterior al partit, que s'havia resolt amb un empat a zero, va respondre a la pregunta d'una reportera de Canale 1 de forma desagradable i amb un clar to masclista:

Ets una dona, ets guapa, i no t'engego a prendre pel cul per aquests dos motius. (Esport 3, 2018)

A més, de fons es van sentir alguns riures que van fer d'aquest fet una situació encara més incòmoda. Seguidament, la periodista va actuar amb professionalitat i va continuar amb la ronda de preguntes. Aquest gest de l'entrenador va indignar als i les fanàtiques de futbol arreu d'Europa, essent castigat pels usuaris de les diferents xarxes socials. (El Correo de Burgos, 2018)

En el marc de la iniciativa mencionada anteriorment, *Las periodistas deportivas decimos basta*, Sandra S. Riquelme, periodista que treballa per *El Patio*, va diferenciar dos tipus de masclisme en el periodisme esportiu:

Primero, el involuntario, que está interiorizado en mucha gente. Aún se sorprenden que yo pueda saber qué es una carrilera o el sistema de cinco en

defensa; es de no estar acostumbrado. Y luego está el machismo puro de “esta tía qué me va a contar a mí si no tiene ni idea”. (Tikas, 2021)

Il·lustració 36: Fotografia de Susana Guasch
<https://www.lavanguardia.com/television/20180809/451269985290/susana-guasch-ficha-movistar.html>

Tot i que els casos de discriminació de la dona per motius clarament masclistes abunden en el periodisme esportiu, hi ha dones que no s’han sentit rebutjades o atacades pel simple fet de desenvolupar la seva feina. És el cas de Susana Guasch, que durant la seva carrera ha participat en tots els mitjans: premsa escrita, ràdio i televisió, i que actualment presenta la Champions i l’informatiu de #Vamos a Movistar+. La periodista també s’ha manifestat sobre el fet d’assignar un paper en una tertúlia televisiva o radiofònica amb l’únic motiu de complir la quota de gènere, afirmant que no troba bé el fet de donar feina a dones per aquest motiu, ja que considera primordial assegurar-se de la vàlua i l’esforç d’una persona a l’hora de fer la seva feina, i no simplement pel sexe al qual pertany. (El Español, 2022) Guasch ha realitzat una valoració positiva de la seva trajectòria com a periodista esportiva professional:

Siempre me he comportado como uno más. Me han dado las mismas oportunidades que a un hombre en el trabajo, incluso más. (Colino, 2018)

Actualment, les dones que es dediquen al periodisme esportiu reben crítiques i, tal com va expressar Olga Viza en l’entrevista realitzada el 27/07/2022, les periodistes segueixen estan més exposades que els homes, en molts casos, a ser qüestionades amb freqüència:

Sí encara ho estan. I això té una relació directa amb el tipus d’audiència de determinats esports. Hi ha reductes que segueixen considerant la dona una fràgil nouvinguda. Encara falta temps i cultura. Tot i que afortunadament he de dir que hi ha terrenys conquerits. (Viza, 2022)

7. PROBLEMÀTIQUES DE LA DONA PERIODISTA

Es la sensación de tener que demostrar constantemente que valemos.

Helena Condis-

En l'àmbit del periodisme esportiu, com en molts d'altres on la dona ha adquirit presència al llarg dels anys, ha hagut d'afrontar moments desagradables, situacions denigrants que no haurien de travessar si pertanyessin al sexe contrari.

7.1 Assetjament i sexualització

Un dels esdeveniments esportius més significatius de cada dècada són els mundials. En el celebrat a Rússia l'any 2018 no només varen ser notícia fets estrictament vinculats a les diferents disciplines. Es van donar 30 casos d'agressions sexistes, patides en gran part per les esportistes russes, però el 50% d'aquestes situacions, van tenir com a víctimes a les dones periodistes que cobrien els diferents enfrontaments, tal com ho feien els homes. Carmen Colino, periodista esportiva i redactora del diari AS, va fer referència a la quantitat de circumstàncies que ha hagut de patir pel fet de ser una dona en altres països, on ha cobert fets de caràcter internacional.

He tenido que vivir situaciones anómalas en otros países. A Arabia no pude ir porque las chicas tienen prohibidas entrar a los estadios. En Egipto se creían que éramos señoritas de compañía de los jugadores. (Colino, 2018)

Un escàndol que va tenir lloc el 27 de novembre del 2021 va qüestionar l'acceptació que havien rebut les dones en el món del periodisme esportiu. Quan havia acabat el partit de futbol entre Empoli i Fiorentina, de la Serie A, la periodista italiana Greta Beccaglia es trobava fora del camp Carlo Castellani. La reportera estava fent l'informe de l'enfrontament quan un dels fanàtics de l'Empoli la va tocar sense el seu consentiment, mostrant un clar assetjament en vers la periodista. (El Desmarque, 2021) La notícia encara es va convertir en més polèmica quan el seu company periodista des del plató va dir que no el culpessin. En una entrevista posterior, Greta va haver d'aclarir la vestimenta que portava en el moment de l'incident, la qual cosa fa de la notícia un fet més

denigrant, ja que la periodista havia rebut una sèrie de comentaris masculistes fent referència al fet que vestia de manera provocativa. (Reporte Indigo, 2021)

En aquest escàndol es poden analitzar una sèrie de fets que no ajuden a prosperar en termes d'igualtat de gènere, ja no tan sols en el món del periodisme esportiu, però tampoc en la societat en general. En alguns programes de televisió només pregunten per l'opinió de les dones sobre fets completament insignificants i poques vegades rellevants en referència a l'esdeveniment esportiu. En el moment en què se li dona una mica més de protagonisme a les dones i se'ls permet realitzar un informe complet posterior a un partit de futbol, en aquest cas, es veuen les reaccions de persones que no respecten a les dones ni com a periodistes ni com a persones.

7.2 Posar en dubte la feina de periodista esportiva

En algunes ocasions, els espectadors/es consideren que la periodista esportiva desconeix aspectes d'esports com el futbol pel simple fet de ser dona, és a dir, es posa en qüestió el treball que exerceixen en retransmissions d'esdeveniments esportius. Aquesta situació es va donar en el context del partit de tornada de les semifinals de la Women's Champions League, entre el Wolfsburg i el Barça femení, retransmès públicament pel canal DAZN, on els comentaris estaven activats a través de la plataforma Youtube. L'enfrontament va tenir lloc el 30 d'abril de l'any 2022. (Pérez, 2022)

En la retransmissió, portada a terme per dues periodistes esportives, es va fer palès de l'habilitat per sacar de banda de manera efectiva i perillosa de la futbolista del Wolfsburg Jónsdóttir, que podia enviar un servei de banda a l'àrea de l'equip contrari, en aquest cas, el FC Barcelona femení. Després de repetir-se diverses vegades aquesta situació, les locutores ho anomenaven córner (servir des de la cantonada del camp), un cop diferenciat del servei de banda. A Twitter, van rebre molts comentaris demanant i replicant que no sabien diferenciar el que era un córner d'un servei de banda, al que les periodistes van respondre que si es trobaven allà era per alguna cosa i que ho feien en el sentit de la perillositat similar al córner dels serveis de banda de la futbolista en qüestió. Resulta indignant haver d'interrompre la retransmissió per aclarir

quelcom que no s'hauria d'aclarir si es tractés d'un periodista del sexe masculí i encara més que es posi en dubte la capacitat de les dones per retransmetre partits de futbol. (Font pròpia)

7.3 Les xarxes socials incrementen el masclisme en el periodisme esportiu

Des dels últims 25 anys, quan van aparèixer les xarxes socials, aquestes han comportat molts aspectes positius, però també desavantatges, com la possibilitat de criticar i qüestionar la tasca de diferents persones, com és el cas de les periodistes esportives.

En referència a aquest fet, Núria Vilamala, periodista de la cadena SER, va comentar la necessitat de solucionar la situació en l'entrevista realitzada el 29/07/22:

Les crítiques a les xarxes socials són molt fàcils, perquè es fa des de l'anonimat. Al món de l'esport passa el mateix. Per tant, sí que suposa una problemàtica que s'ha de solucionar, tot i que és pràcticament impossible de controlar. (Vilamala, 2022)

Sara Giménez, periodista del canal esportiu Vamos, va expressar en el debat de periodistes mencionat anteriorment:

La impunidad que siente la gente en las redes, así como la ignorancia de una parte de la sociedad que continúa siendo machista y a quien le es imposible imaginar que una mujer pueda hablar bien de un hombre sin querer nada a cambio (Tikas, 2021)

Així doncs, feia palès dels múltiples desavantatges que ha suposat l'augment de la utilització de les xarxes socials en la societat actual i, més concretament, en l'àmbit del periodisme esportiu, en el qual han esdevingut una eina per criticar i qüestionar la tasca portada a terme per tantes periodistes, que s'han d'afrontar a aquest tipus de comentaris amb una freqüència desoladora.

Segons Gemma Herrero, l'assetjament, els insults i les amenaces formen part de la vida quotidiana de les periodistes esportives. Herrero va denunciar el fet que s'acusi les dones que treballen en aquest sector d'exagerades en referència a la quantitat de vexacions a les quals han d'estar sotmeses pel fet

Il·lustració 37 Fotografia de Gemma Herrero
<https://politica.e-noticies.es/instan-a-despedir-a-una-colaboradora-en-castellano-de-catalunya-radio-141435.html>

de pertànyer al sexe femení. Considera també que, en termes de discriminació, el racisme es troba més ben identificat a l'esport en general. (Herrero, 2021) Herrero parla al seu article pel diari *Crític* d'un informe promogut per la UNESCO, que va determinar que un 73% de les dones periodistes patia violència en línia. En aquest estudi hi van participar 714 periodistes de 113 països diferents. Una dada que no convida a l'esperança del canvi. (Herrero, 2021)

Tanmateix, és comú també que periodistes del sexe masculí rebin aquest tipus de comentaris i faltes de respecte per xarxes socials, tal com va afirmar Helena Condis. No obstant això, va afirmar que a les dones se les mira amb lupa, expressant així la sensació que tenen les periodistes en molts casos, en què creuen estar sent examinades i qüestionades en cas que la seva opinió difereixi de la resta dels espectadors. (TeleMadrid, 2021)

Claudia Neumann és una periodista alemanya que, en ser la primera dona a narrar un partit d'Eurocopa, va desencadenar la polèmica al país i va rebre una allau d'insults a les xarxes socials, sentint-se així discriminada per fer la seva feina i de donar un pas més en la trajectòria de les dones en el món del periodisme esportiu. Alguns dels desagradables comentaris que va rebre constituïen la seva base en una actitud sexista i masclista, fent referència a la mentalitat masclista basada en el fet que les dones s'han d'encarregar de les tasques de la llar o que únicament estan capacitades per retransmetre determinats esports, per la qual cosa els comentaris eren tan denigrants per la mateixa periodista com pel sexe femení. (Planas, 2016)

L'assetjament per les xarxes a les periodistes esportives per part de diversos usuaris ha derivat en la urgència de denunciar aquesta situació. Una de les periodistes que rep comentaris desagradables per Twitter és Marta Ramon, periodista de RAC1 que segueix l'actualitat esportiva del Barça. (Linkedin, s.d.) És freqüent observar en el seu compte d'aquesta xarxa certs retuits, en els quals posa en evidència els insults que li envien. Una de les respostes més reivindicatives va ser:

Ja n'hi ha prou! Fins quan les dones haurem d'aguantar aquest tipus de comentaris a les xarxes? Ho hem de denunciar, perquè és fastigós! (Ramon, 2022)

En aquestes declaracions no només posa de manifest la circumstància específica de la dona periodista, sinó de totes les dones que s'han d'afrontar diàriament a comentaris de caire ofensiu.

No obstant això, les xarxes socials també poden ser útils per rebatre la situació. Mèxic és un dels països on el masclisme es troba més present en l'àmbit del periodisme esportiu, en què és complicat escoltar dones en les seccions que tracten els diferents esports. Per tal de resoldre aquesta situació, van crear una associació anomenada Versus, destinada primordialment a vèncer el masclisme i evitar el constant assetjament a través de les xarxes socials. No només a Mèxic s'han emprès projectes com aquest; als Estats Units es va llançar l'any 2018 el podcast *Just not Sports*, en què el lema de la campanya era *No els ho diríem a la cara, llavors no els ho escriguis*. (Genís, 2019)

La periodista esportiva Olga Viza, essent una de les pioneres en el periodisme esportiu i amb una llarga trajectòria professional, tampoc considera que les xarxes socials afavoreixin a l'acceptació de la dona en el periodisme esportiu:

Les xarxes socials magnifiquen les virtuts i els defectes. I el defecte social de la desigualtat no és una excepció, sens dubte no han ajudat. (Viza, 2022)

8. LA PRESSIÓ ESTÈTICA EN EL PERIODISME ESPORTIU

A una mujer no se le exige tanto ser una buena profesional como cumplir un estándar estético.

Beatriz Preciado-

Durant molts anys, les dones han estat acusades d'ocupar certs llocs de responsabilitat en diversos àmbits a causa del seu aspecte físic, i el periodisme esportiu no ha estat una excepció. Actualment, s'està intentant lidiar amb aquest fet, però queda molta feina per fer encara. Moltes periodistes no troben justa la situació i expressen el seu desacord:

A mi m'han dit que tinc la feina que tinc pel meu físic i això va en contra meu, perquè vol dir que d'aquí a uns anys hi haurà una noia més jove i atractiva que jo que contractaran sense valorar-ne la vàlua professional, sinó basant-se només en criteris estètics (Bonilla, 2022)

Amb aquesta crítica al sistema periodístic actual, Danae Boronat fa referència a la facilitat per accedir a un càrrec en el sector important estant, segurament, menys capacitades que d'altres periodistes que no compleixen els criteris estètics establerts per les cadenes. Els caps d'aquestes donen major importància a complir una quota, anomenada ràting, preestablerta, que a la realització de la tasca amb el total coneixement i preparació per aquesta. (Caviglia, 2016)

En conseqüència, hi ha un perfil determinat que ha de ser acomplert per qualsevol periodista que aspiro a cert reconeixement. Aquest fet es dona, principalment, en les dones que presenten programes o informació esportiva per televisió. Segons Susana Guasch, les exigències per homes i dones en el periodisme esportiu són molt diferents, ja que a les dones periodistes se les tracta com a objecte de desig dels homes. (Blanes, 2017)

Sobre el fet que les dones estiguin exposades a una quantitat més gran de crítiques de caràcter estètic, Júlia Parés, periodista del grup Mediapro, considera vital superar aquesta problemàtica, tal com va expressar en l'entrevista realitzada el 04/07/2022, i que es pot trobar completa a l'annex:

No hi ha gaires dones periodistes esportives davant de càmera que no entrin dins els cànons de bellesa establerts per la societat. En canvi, sí que hi ha homes que no compleixen aquests cànons de bellesa. Potser només és casualitat, però fa pensar. Sí que és cert que les dones, ja no només en el periodisme esportiu, tenim aquesta pressió estètica. Crec que fins que no se superi aquesta pressió estètica en general tampoc passarà en l'àmbit laboral (Parés, 2022)

La periodista esportiva Paloma del Río ha exercit com a jurat en el *Top Women in Sports 2022*, un rànquing que reconeix de forma anual l'actuació de les dones en els diferents esports. Aquest projecte va començar amb l'objectiu d'acabar amb la invisibilització de la dona en el món de l'esport. (Women's Sports Institute, 2022) La periodista en qüestió ha basat la seva carrera en la narració i anàlisi d'esports com la gimnàstica rítmica, gimnàstica artística, l'hípica i el patinatge artístic des de les Olimpíades de Seul l'any 1988. (Díaz, 2021). Del Río, que fou una dona pionera en el periodisme esportiu, va parlar de les pressions estètiques a les quals es veu sotmesa el sexe femení en aquesta àrea professional:

Me sienta fatal el estereotipo de mujer guapísima para hacer las entradillas desde un campo de fútbol (Fornieles, 2022)

8.1 Cosificació de la dona periodista i de les esportistes

Han estat molts els casos en què les dones han patit i denunciat una cosificació en diferents àmbits professionals i en el periodisme esportiu ha resultat evident. Rocío Godoy, periodista esportiva mexicana, ha estat la impulsora de la plataforma *Periodistas Unidas*, després de treballar en el sector i veure una clara discriminació i cosificació a determinades companyes. (Carrera, 2018) En una entrevista realitzada per *Deportivo Undav* va afirmar rotundament que hi ha molta cosificació de la dona en aquest camp professional. (Rocío Godoy)

Gabriela Previtiera, periodista esportiva argentina de la TV Pública i DeportTV, va parlar del concepte de cosificació:

A la mujer en el periodismo se la cosifica cuando sólo importa que esté buena aunque no sepa decir tres palabras de corrido. (Caviglia, 2016)

En conseqüència, moltes periodistes que realment estan capacitades per ocupar llocs significatius, es veuen perjudicades per la necessitat de provocar a través de la imatge, i aquest fet deriva a la poca atenció que es dedica a la notícia o informació expressada per la periodista esportiva en qüestió.

Un dels fets que recentment ha fet palès del sexisme i cosificació patits per les dones periodistes en l'àmbit esportiu va tenir lloc en la Copa Confederacions de l'any 2017, competició portada a terme a Rússia. Es tracta d'un torneig de futbol organitzat per la FIFA en el qual participen set països: l'amfitrió i sis equips campions de les confederacions continentals. (Marañon, 2021) En la retransmissió del primer partit de Xile en la competició a través del Canal 13, portada a terme pels periodistes Claudio Palma i Aldo Schiappacasse, no es va parlar íntegrament de futbol. Van dedicar part de la narració a comentar la condició física de la reportera de Camerun. Alguns dels comentaris desagradables feien referència al fet de mostrar-la més a càmera, a la seva bellesa i al dubte de si sabia o no sobre futbol. (Vargas, 2017)

No tan sols les periodistes esportives pateixen aquestes situacions de cosificació, sinó també les esportistes i atletes en són víctimes. Segons Xavier Ramon, professor de la Universitat Pompeu Fabra:

Los medios deportivos siguen publicando de forma sistemática piezas informativas y galerías fotográficas que cosifican a la mujer (Ramon, 2018)

D'aquesta manera, deixa clara la contradicció que genera aquest fet amb la tasca portada a terme per periodistes i institucions que pretenen promoure la paritat en aquest àmbit professional.

9. RELACIÓ ENTRE LA PRESÈNCIA DE DONES PERIODISTES I L'AUGE DE L'ESPORT FEMENÍ

Lo primero que necesita el fútbol femenino es visibilidad.

Danae Boronat-

En l'actualitat, l'esport femení està creixent exponencialment i, en conseqüència, les periodistes haurien d'estar adquirint molta més presència en els mitjans, però no sempre és així.

Segons va expressar el periodista Ramon Besa en l'entrevista realitzada el 23/04/2022, la història ha estat un fre pel creixement de la tradició periodística basada en l'equitat de gènere però, actualment i gràcies a la contribució que ha comportat l'augment de l'esport femení, la situació és millor:

El fet que hi hagi més dones esportistes ha fet que les dones periodistes tinguin una atracció per parlar d'elles. Durant molt de temps, les dones creien que no podien tenir el seu lloc en el periodisme esportiu i, consegüentment, es dedicaven a altres àmbits. (Besa, 2022)

El periodisme esportiu és un àmbit en el qual tant les periodistes com les esportistes es veuen poc representades i, en molts casos, discriminades. Segons Maria Casas Cabós:

La invisibilización de las periodistas deportivas, así como la poca presencia del deporte femenino en las noticias, son una forma más de la desigualdad del mundo del deporte (Casas, 2021)

Així doncs, la invisibilització es converteix en la rutina diària, tant de les periodistes com de les esportistes.

Hi ha periodistes que consideren vital l'increment de l'esport femení per tal d'afavorir la implementació de la dona en l'àmbit periodístic. Aquest és el cas de Júlia Parés, que parla de tres eixos relacionats amb el paper de la dona en la societat actual: el moviment feminista, l'esport femení i el periodisme esportiu, tal com va argumentar en l'entrevista portada a terme el 04/07/2022, i que es pot trobar sencera a l'annex del treball:

Considero que sí, en gran part perquè a mi, per exemple, em fa il·lusió explicar els èxits i les fites de les dones esportistes. Crec que els tres eixos; moviment social, dona al periodisme esportiu i esportistes, es retroalimenten. No sé quina és la relació però crec que és un *win-win*. (Parés, 2022)

Els periodistes sovint fan comentaris masculistes en la retransmissió d'esdeveniments esportius i menyspreen l'esport femení, voluntàriament o simplement sense adonar-se'n. L'any 2021 es va produir un incident en la narració del Partidazo de la cadena Cope, en la qual el periodista Juan Antonio Alcalá comentava els nominats a premis futbolístics. Pel que fa als masculins, els va nomenar donant la importància que es mereixen. No obstant això, amb els femenins va ser tot el contrari, ja que va desprestigiar el fet que les dones també disposin de premis per valorar el seu esforç i dedicació al llarg de tota la temporada. El comentari desafortunat va ser:

Para que no les cierren los premios y puedan seguir celebrándose los próximos años, hay también el The Best femenino en las categorías de mejor jugadora, mejor entrenadora y mejor portera. (Público, 2021)

La periodista Cecilia de la Serna va respondre a aquest comentari amb incredulitat, afirmant que havent-hi tres esportistes espanyoles nominades a la pilota d'or, no havia de fer aquest comentari en cap concepte. (Público, 2021) El fet d'incrementar el nombre de periodistes esportives en les retransmissions, no només d'esport femení, sinó de qualsevol mena, ajudaria a l'eradicació de comentaris d'aquest tipus que no contribueixen a millorar la situació viscuda actualment en termes de gènere a l'esport.

No obstant això, no sempre és una relació notable a parer d'algunes periodistes, tal com va expressar Maria Garrido en l'entrevista realitzada el 12/11/2022:

Té relació però no és un gran canvi. És a dir, la millora de l'esport femení ha fet que hi hagi més jugadores perquè vulguis o no ara tothom es pensa que pot arribar a professionalitzar-se encara que no és així. Però tema de periodistes no crec que vagi directament lligat, almenys per ara. (Garrido, 2022)

10. ESDEVENIMENTS HISTÒRICS DE LA DONA PERIODISTA

Que llegue un momento en el que pensemos en el periodista como periodista, no como masculino o femenino. Hay que dar pasos hacia la normalización.

Sara Giménez-

Al llarg dels darrers anys i a causa de la major acceptació i reconeixement de la dona en el món del periodisme esportiu, han tingut lloc una sèrie d'esdeveniments considerats històrics, tant per les actuals periodistes esportives com per les futures generacions que somien en exercir un paper important en aquest sector.

10.1 Retransmissió d'esdeveniments a nivell nacional

10.1.1 Retransmissió Copa de la Reina

Il·lustració 38: Fotografia d'Alicia Arévalo i Patricia Campos
<https://www.mundodeportivo.com/futbol/femenino/20220318/1001769605/historico.html>

El 18 de març de l'any 2022 es va marcar un abans i un després en el periodisme esportiu. Han canviat la història les periodistes Alicia Arévalo i Patricia Campos, després de retransmetre un partit de futbol femení a la televisió pública. Va ser el partit de quarts de final de la Copa de la Reina entre el Granadilla Tenerife i el Sevilla CF. Ambdues van jugar un paper clau en aquesta retransmissió, ja que Arévalo el va narrar i Campos el comentava. Després d'aquest esdeveniment, Alicia Arévalo fa fer unes declaracions expressant l'emoció que sentia al demostrar que les dones són tan vàlides com els homes per retransmetre partits de futbol, expressant a través de les seves xarxes socials:

Siento la responsabilidad de ser la primera, pero más que nada de demostrar que la mujer tiene cabida en un deporte que muchos consideran exclusivamente masculino. (Villarrubia, 2022)

10.1.2 Primera narració futbolística d'un partit de primera divisió

Com ja s'ha mencionat amb anterioritat, Danae Boronat es va convertir l'any 2019 en la primera dona a narrar un partit per televisió de la Lliga Santander. Es tractava del duel entre l'Atlètic de Madrid i el Sevilla, que es va resoldre amb empat a un gol. (El Periódico, 2019)

Il·lustració 39: Fotografia d'Alberto Edjogo i Danae Boronat
<https://www.tuotrodiario.com/noticias/2019051381122/periodista-danae-boronat-mujer-televisiupartido/>

La iniciativa fou de la mateixa periodista, que va proposar-la amb total confiança en els seus dots periodístics, després d'haver realitzat una prova prèvia no emesa per cap mitjà. Durant la narració, va comptar amb el suport tècnic de l'exjugador Alberto Edjogo. (Sport, 2019) Després d'aquest moment, la periodista va mostrar la seva postura en referència al fet que les narracions fetes per dones no haurien de sorprendre, ja que l'important és la manera en la qual es porta a terme la retransmissió i no si la veu pertany a un home o a una dona. (Álvarez, 2019)

10.1.3 Narració d'un partit masculí

Il·lustració 40: Fotografia de Sara Giménez
<https://www.diezminutos.es/teleprograma/programas-tv/a27883>

La periodista esportiva Sara Giménez va començar a treballar en aquest sector l'any 2012 i ha participat tant en mitjans de premsa escrita, com l'*Esportiu* o *El Mundo Deportivo*, en ràdio com la cadena SER i en televisió a Gol TV i Movistar. (Ayats, 2021)

S'havia convertit en pionera l'any 2019 a causa de la retransmissió de la Copa Mundial Femenina de la FIFA a través de la cadena Gol TV. (Castañón, 2020) Aquest mateix any, Giménez va fer història narrant un partit de futbol masculí de primera divisió a través del *Carrusel Deportivo*, de la Cadena SER, més concretament el Girona FC-RCD Espanyol, celebrat en el transcurs de la temporada 2018-2019. (Stats Perform, 2019)

10.1.4 Narració d'un partit del mundial per TVE

El dia 01/12/2022, Alicia Arévalo, periodista espanyola, es va convertir en la primera dona a narrar un partit del Mundial masculí per TVE a Espanya. El partit en qüestió va ser el Croàcia-Bèlgica, de la fase de grups del Mundial de Qatar. La periodista era conscient de la importància d'aquest fet del qual va ser protagonista i va fer una sèrie de declaracions en què expressava quina era la seva opinió sobre l'esdeveniment històric:

Il·lustració 41: Fotografia d'Alicia Arévalo
<https://www.hola.com/actualidad/2022120222190/alicia-arevalo-primera-mujer-narrar-partido-tve/>

Ojalá pronto sean muchas las voces femeninas que narren partidos de fútbol. (HOLA.com, 2022)

D'aquesta manera, feia patent la voluntat de millorar la situació en referència a les dones que narren partits de futbol masculins.

10.2 Retransmissió d'esdeveniments a nivell internacional

10.2.1 Primera retransmissió de l'Eurocopa a Alemanya

Il·lustració 42: Fotografia de Claudia Neumann
https://verne.elpais.com/verne/2016/06/14/articulo/1465888410_053717.html

Com ja s'ha comentat anteriorment, Claudia Neumann és una periodista esportiva d'Alemanya que es va convertir l'any 2016 en la primera dona a retransmetre un partit de la selecció masculina de l'Eurocopa pel canal públic ZDF. (Planas, 2016)

Després de tota l'expectació que es va formar al voltant, la periodista va

contestar que no hauria de ser notícia. Segons Neumann:

La dona s'incorpora ara a aquesta professió d'una manera natural, com a part de l'evolució del paper femení a la societat. (Llanos, 2016)

Tanmateix, no era la primera vegada que Claudia Neumann marcava un abans i un després en la història del periodisme esportiu. L'any 2011 s'havia convertit en la primera dona a comentar un partit del Mundial de la FIFA. El fet de ser atacada pels oients i espectadors va fer que respongués:

La gent que m'ataca m'està convertint en una màrtir, i d'aquesta forma estan aconseguint el contrari del que es proposen. (DW.com, 2016)

10.3 Presència de dones periodistes en l'àmbit dels videojocs

En l'àmbit dels videojocs la dona ha estat discriminada, sobretot en els de temàtica esportiva. Per aquest motiu, són importants els esdeveniments que han contribuït a millorar aquesta situació.

10.3.1 Primera dona en narrar el FIFA

Dins el periodisme esportiu, més concretament en l'àmbit dels videojocs, també és necessari que les dones tinguin presència i reconeixement. Nira Juanco és una periodista esportiva que ha estat vinculada al món del motor, essent presentadora de Dazn. La seva carrera va començar a la Sexta i, pas a pas, s'ha anat construint un nom en el món del periodisme esportiu. (HOLA.com, 2022)

L'any 2009 va ser la primera periodista espanyola en un circuit de Fórmula 1 i el 2020 va tornar a fer història, convertint-se en la primera veu femenina en l'edició FIFA 21. Aquest videojoc forma part de la companyia estatunidenca EA Sports i l'edició FIFA 20 va tenir un abast de 25 milions de jugadors. Aquesta fita ha estat qualificada per Juanco com un pas important per tal de ser més incloses en aquest sector fent palès també de la necessitat d'incloure referents femenins als videojocs de caràcter esportiu. (Esportbase, 2020)

10.3.2 Problemàtiques de les periodistes *gamers*

El sector dels videojocs també ha estat marcat per un clar masclisme, ja que no s'ha considerat les dones com a jugadores habituals, tant els que són de caràcter esportiu com de qualsevol altra temàtica. Segons el Libro Blanco

del Desarrollo Español de Videojuegos de l'any 2018, tan sols un 16,5% de les persones que treballen al sector són dones. (Márquez, 2019)

Una de les periodistes que ha trencat barreres en aquest àmbit ha estat Marta Trivi, periodista cultural especialitzada en videojocs, responsable de la web *AnaitGames* i directora de la sèrie documental basada en el masclisme dels videojocs anomenada *Nerfeadas*. (Tabakalera, s.d.) En una xerrada portada a terme per Trivi l'any 2018, en el marc de la quarta edició de la iniciativa *Gaming Ladies*, un espai exclusivament per dones dedicat a la indústria del videojoc (Gaming Ladies, s.d.), la periodista *gamer* va expressar la seva percepció en referència als obstacles que s'interposen de forma constant a la vida professional d'aquestes dones:

Ser mujer y dedicarse al periodismo de videojuegos es situarse en primera línea. Además de un entorno masculinizado, las mujeres periodistas se enfrentan a acoso, hipervigilancia y deshumanización, entre otras cuestiones relacionadas con el género. (Trivi, 2018)

Marta Trivi també ha parlat del tracte rebut com a dona que desenvolupa la seva feina en un sector extremadament sexista, afirmant que la tracten amb més duresa per ser dona. (Márquez, 2019)

10.4 Reconeixement a les dones periodistes

10.4.1 Premi de comunicació a Izaskun Ruiz

En el marc de la II edició dels premis *Woman Sport* es va reconèixer amb el premi Comunicación la tasca comunicativa de la periodista Izaskun Ruiz, pionera dins el món del motor i una de les primeres dones a tenir lloc al *paddock*. (Álvarez, 2022) Aquest anglicisme es defineix com l'espai situat a la part posterior dels garatges, que pot ser utilitzat per les persones que es desplacen en cada Gran Premi, ja siguin els mateixos pilots o la premsa. (Box Repsol, 2019) Ruiz havia realitzat les pràctiques a Madrid, a la cadena RTVE i l'any 2010 va tenir l'oportunitat de participar en les narracions del Mundial de MotoGP. Actualment, treballa al *paddock* portant terme entrevistes i reportatges a través del canal DAZN. (Payarols, 2022)

11. PRESENCIA DE DONES PERIODISTES ALS ESPORTS MÉS POPULARS

La narración de futbol no tiene género.

Danae Boronat-

11.1 Futbol

La necessitat de veure i escoltar a les dones retransmetre íntegrament partits de qualsevol esport és present a la societat d'avui en dia, i no tan sols per les mateixes dones periodistes o pels espectadors, sinó també per les persones que ocupen càrrecs importants en les respectives competicions. Javier Tebas és actualment el president de la Liga Santander, la competició nacional de futbol. Va ser elegit l'any 2013 i reelegit dues vegades més, per la qual cosa segueix amb la seva labor directiva. (La Liga, s.d.) L'any 2022 van ser notícia unes declaracions portades a terme per Tebas, en què expressava la necessitat abans mencionada i reivindicava la urgència de realitzar modificacions:

No me compete a mí, pero está claro que la locución necesita cambios. (Tebas, 2022)

11.2 Tennis

El tennis és un esport en què costa escoltar la retransmissió femenina de partits en competicions importants. L'any 2017, en el marc del Roland Garros, un dels quatre Grand Slams, celebrat a París, es va produir un incident entre el jugador francès Maxime Hamou i la reportera Maly Thomas, de la cadena Eurosport. La periodista estava realitzant l'entrevista després de la primera ronda del campionat, en què el tennista havia perdut el partit. Durant els 44 segons que va durar aquesta, no va parar d'acostar-se a ella i intentar fer-li un petó. Finalment, la va agafar del coll, mentre ella intentava allunyar-se sense èxit. El més greu a banda de la situació, ja extremadament denigrant, van ser els riures que s'escoltaven del programa *Avantage Leconte*, dels mateixos companys de Thomas. La periodista va declarar després de l'incident

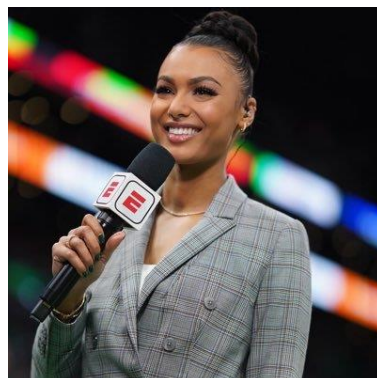
que si no haguessin estat en directe, l'hauria bufetejat. Aquest fet va constituir una mostra més de les agressions a les quals estan sotmeses actualment les periodistes esportives, que ni tan sols reben el suport dels seus companys. (Valdés, 2017)

11.3 Bàsquet

Una de les persones que més ha marcat la trajectòria de la dona en el bàsquet a Catalunya ha estat Carme Lluveras, que ha estat jugadora, entrenadora i, en l'actualitat, comentarista de Catalunya Ràdio. (Huertas, s.d.) Ocupa un dels llocs històricament coberts per homes: analista de bàsquet. No obstant això, la seva mirada a la situació actual de les dones, tant en el món del periodisme esportiu com en el dels mateixos esports no és engrescadora:

Les dones no ens adonem que [en l'esport] no estem avançant, sinó que estem retrocedint (Font, 2021)

En l'àmbit internacional, el 23 de juny de l'any 2022 va ser un dia que va canviar la història de l'esport i, més concretament, del bàsquet als Estats Units. Es celebrava l'NBA Draft, un procés de selecció de jugadors de bàsquet per entrar a l'NBA. (NBAfanclub.es, 2022) La cadena ESPN va oferir la cobertura d'aquest esdeveniment tan significatiu a la periodista Malika Andrews, que ha treballat a la transmissió des de l'any 2019. (Suggs, 2022) Andrews es va convertir en la primera dona a cobrir l'esdeveniment anual. L'any 2020 se li va oferir la tasca de realitzar les entrevistes als seleccionats i és una notícia esperançadora que les dones obrin portes en el món d'esports tan populars com el bàsquet. (Machlin, 2022)

Il·lustració 43: Fotografia de Malika Andrews
https://mobile.twitter.com/malika_andrews

11.4 Hoquei

És comú en els diferents esports veure com persones, pertanyents a ambdós sexes, hagin exercit de jugadors/es i de periodistes en la disciplina ja practicada. És el cas de Mercedes Margalot, exjugadora argentina d'hoquei,

que va formar part de l'equip anomenat Las Leonas, un dels més representatius del país. Actualment, és l'encarregada de retransmetre partits d'hoquei i de futbol per la cadena ESPN. (London, 2021) Un dels temes que ha tractat en entrevistes ha estat la inclusió de la dona tant en el periodisme esportiu com en l'esport:

Por el lado del periodismo, en un ámbito netamente de hombres de a poquito las mujeres vamos pisando más fuerte, ojalá siga creciendo. (Cielosports, 2018)

12. EL FUTUR DE LA DONA EN LA COMUNICACIÓ ESPORTIVA

Deixar el *postureig* i reconèixer el rol de les dones al periodisme esportiu.

Laia Bonals-

Il·lustració 44: Fotografia de Nadia Tronchoni
<https://mobile.twitter.com/nadiatronchoni>

En els darrers temps, les dones estan aconseguint gràcies al seu esforç i treball constant, arribar a càrrecs que estaven exclusivament reservats als homes. A causa de la remodelació de l'organigrama del diari *El País*, portada a terme l'any 2022, es van haver d'assignar nous llocs de treball i aquest mitjà va decidir apostar per Nadia Tronchoni com a nova cap d'esports. Sens dubte un pas endavant que resulta cabdal pel desenvolupament i futur de la dona en el món de l'esport i, per consegüent, en el periodisme esportiu. Tot i així, el fet que sigui notícia únicament perquè una dona ha sortit beneficiada d'aquesta sèrie de canvis no fa més que afavorir al pensament arcaic i al fet de reaccionar amb incredulitat, en comptes de comprendre la rellevància del fet. Les declaracions de Tronchoni van estar basades en la creença que les dones han adquirit més importància en l'entorn esportiu i que l'atenció i reconeixement a l'esport masculí i femení han de ser iguals:

Hay infinidad de mujeres que están cosechando éxitos, en ocasiones más que los equipos masculinos, y todavía hablamos de ellas con una mirada excepcional, como si fuera algo peculiar, tenemos que hablar de ellas en el mismo tono que lo hacemos de ellos (El País, 2022)

Així doncs, es ressalten els objectius que s'haurien de marcar els i les periodistes en la retransmissió d'esdeveniments o en la redacció de notícies de caràcter esportiu.

El futur de la dona en el periodisme esportiu és incert, tot i que els esdeveniments que estan tenint lloc en els últims temps conviden a l'esperança. El periodista José Barrero, que actualment exerceix com a professor en la Facultat d'Arts i Comunicació en la Universitat Europea de

Madrid i ha treballat a Ràdio Marca, entre altres organismes, és l'autor del llibre *Solo deporte femenino*, publicat l'any 2010 per l'editorial Fragua. (Ayuntamiento de San Cristóbal de la Cuesta, s.d.). En aquest, parla de la dona tant en el periodisme esportiu com en l'esport i fa una previsió del seu futur més immediat:

El XXI será el siglo de la mujer en el periodismo deportivo y del deporte femenino de masas (Barrero, 2010)

Les periodistes a nivell internacional també han opinat de la situació actual i futura de les dones en la comunicació esportiva. Milena Merino, conductora principal de televisió del canal Gol Perú va afirmar:

Hemos dado un paso gigante [...] se aplaude a los medios que les dan la misma oportunidad a hombres y mujeres, y normalizan el rol de la mujer en el deporte [...] estamos en proceso de cambio. (Hinojosa, 2021)

A causa del major reconeixement que estan rebent actualment les dones en el món del periodisme esportiu, s'estan llençant missatges que poden ajudar a aconseguir un futur millor i sense diferències de gènere per les generacions posteriors. En la recollida del premi a Izaskun Ruiz mencionat anteriorment, la periodista va transmetre un missatge encoratjador:

El deporte no es de hombres ni de mujeres, es deporte. A partir de ahí hemos de empezar a construir (Diari Sport, 2022)

Una figura representativa de la dona en l'esport i el periodisme esportiu és Natalia Arroyo. La seva carrera en el futbol va desenvolupar-se en el si de diversos equips, com el Reial Club Esportiu Espanyol o el Llevant Les Planes. Més tard es va llicenciar en Comunicació Audiovisual i va començar a exercir com a periodista esportiva, treballant per cadenes com Bein Sports, Gol i Movistar La Liga, cobrint la retransmissió de la Primera Divisió masculina i femenina. De fet, va convertir-se en la primera comentarista de partits de la Lliga per televisió. (Castañón, 2020) L'any 2020 va ser seleccionada com a entrenadora del Reial Societat Femení. (Valle, 2022) Arroyo ha marcat un abans i un després en la història del futbol femení espanyol, del qual n'explica els cent quaranta anys de trajectòria en el seu llibre *Dones de futbol*. La primera cita del llibre llança una consigna per afrontar els problemes i els

impediments amb els quals es poden trobar les dones, tant en l'esport com en els diferents àmbits de la vida:

Lluita contra els seus prejudicis. Lluita contra la falta de suport. Lluita contra tothom que et digui que no pots fer-ho. (Valle, 2022)

En una entrevista del diari Ara, portada a terme per Laia Bonals, va fer referència al camí que han de seguir les dones per continuar avançant en un terreny dominat, fins fa poc, per homes, considerant que des de la tristesa i el victimisme, no es podran produir avenços en aquest camí. (Bonals, 2022)

Un altre aspecte clau per aconseguir que en un futur la dona sigui igual de valorada que un home en la comunicació esportiva és trencar barreres, tal com va expressar Ramon Besa a l'entrevista realitzada el 23/07/2022, i que es troba sencera a l'annex del treball:

Crec que amb l'empenta i la manera de ser de les dones s'acabarà aconseguint la paritat en el periodisme esportiu. La voluntat de les dones periodistes no hauria de basar-se en trencar tabús, sinó en potenciar nous lideratges. (Besa, 2022)

12.1 Estadístiques i gràfiques

Amb l'objectiu de tenir una imatge real de la situació a nivell autonòmic de les estudiants que cursen periodisme esportiu, s'analitzarà un gràfic extret de la Universitat Autònoma de Barcelona.

12.1.1 Presència d'estudiants de periodisme a les universitats

En la memòria d'activitat del curs 2018/2019 de la Facultat de Ciències de la Comunicació pertanyent a la Universitat Autònoma de Barcelona es van extreure aquestes dades que fan referència a l'alumnat que va atendre el tercer i quart curs del grau de periodisme, realitzant així una distribució per gèneres. Es pot observar en el gràfic que un 81%

Alumnat atès de tercer i quart curs de grau

Gràfic 1 Alumnat de tercer i quart curs de grau de periodisme
<https://www.uab.cat/doc/memoriasocomunicacio1819>

formaven part al gènere femení i un 19% al masculí, la qual cosa aporta molt benefici al paper de la dona que juga avui en dia al periodisme. (Universitat Autònoma de Barcelona, 2019)

12.1.2 Estudis

Il·lustració 45: Fotografia de gràfics sobre la invisibilitat de la dona al periodisme esportiu <https://amecopress.net/Periodismo-deportivo-un-terreno-de-juego-desigual>

Segons aquest estudi realitzat entre els anys 2010 i 2017 sobre la dona en el món del periodisme esportiu, en termes de persones graduades com a periodistes, es pot observar una diferència que afavoreix, en aquest cas, a les dones. L'any on aquesta va ser significativa és el 2014 on de 4000 persones graduades, unes 2500 pertanyien al sexe femení. Tot i així, en referència a les persones graduades en periodisme que es trobaven

a l'atur, la balança es decanta cap a les dones, on el nombre va ser superior al llarg d'aquests set anys. Finalment, comentant els directius/ves de les empreses dels mitjans de comunicació, tant en l'àmbit de gestió com el d'informatius, la quantitat d'homes sempre ha estat major que la de dones, fet que podria ser degut principalment a la curta història que presenten les dones en el periodisme esportiu i el lloc que s'han guanyat els homes en llocs més elevats a conseqüència de la major acceptació del col·lectiu masculí. (Tableau Public, 2017)

13. CONCLUSIONS

Des del moment en què la dona va començar a integrar-se dins l'àmbit del periodisme esportiu, va començar a trobar-se barreres imposades per una societat masculista i crítica cap a les dones, problemàtiques que avui dia encara no s'han superat.

Els objectius principals de la realització d'aquest treball eren conèixer l'existència i presència de dones en el periodisme esportiu i saber a quines problemàtiques s'enfronta la dona periodista, dades que s'han pogut aconseguir mitjançant la recerca bibliogràfica històrica i actual, per tal d'aprendre com és la realitat de les dones en aquest sector amb l'estudi de notícies que plasmin les desigualtats de gènere que hi són presents. A través de la lectura dels llibres *Futbol i llengua* i *L'esport és notícia*, s'ha pogut comprovar la poca presència de les dones al periodisme esportiu al llarg de la seva història, la inserció de les quals va ser tardana fins als anys setanta, quan van aparèixer les pioneres que van trencar barreres de gènere en aquest àmbit.

En primer lloc, s'ha determinat que les periodistes actualment especialitzades en l'àmbit esportiu, tant les que ja fa temps que exerceixen com les d'incorporació recent, troben una falta de referents amb qui emmirallar-se en el desenvolupament de la tasca periodística. Conseqüentment, les futures generacions de dones que senten un interès per dedicar-se a aquesta àrea professional, no s'atreveixen o creuen que no seran prou bones per fer-ho.

En segon lloc, per tal d'eradicar el fet de qüestionar-se perquè una dona treballa com a periodista en un programa de ràdio o televisió, convé mostrar-se contraris a la discriminació positiva i a la pràctica que porten a terme algunes cadenes actualment, basada a contractar dones periodistes per complir amb una quota de gènere. Cal canviar la mentalitat i pensar que una dona exerceix la tasca de periodista perquè està tant o més capacitada que un home.

En tercer lloc, tenint en compte la necessitat social d'incrementar la presència de dones en l'àmbit estudiat, cal promoure campanyes i polítiques per fer-ho possible. Un aspecte que pot contribuir a la major inclusió de la dona

en aquesta àrea és el fet de divulgar la tasca realitzada per les periodistes al llarg de la història, mitjançant sobretot els estudis universitaris, on no sempre es tenen en compte que els passos més importants en el periodisme esportiu no han estat fets per homes. Les actuacions dels moviments feministes comporten una millora de les condicions laborals i socials de les dones, de manera que també han tingut el seu efecte en el sector periodístic esportiu. A més, l'auge de l'esport femení ha implicat un increment de les periodistes, tot i que cal deixar enrere la mentalitat que una dona ha de retransmetre un partit en el qual hi juguen dones, perquè és un error aplicar la divisió per sexes, ja que tant homes com dones poden portar a terme l'anàlisi d'aquests esdeveniments, independentment del gènere dels o les participants.

És important també denunciar els comentaris masclistes o sexistes rebuts per les periodistes, sobretot a través de les xarxes socials, per donar a conèixer la situació viscuda que en molts casos és diferent de la dels homes. El fet d'incrementar el nombre de dones que ocupin posicions importants en el periodisme esportiu depèn majoritàriament dels alts càrrecs, que no sempre es plantegen l'opció de proposar la realització d'una determinada tasca a una dona per la seva importància, tot i que l'esforç i la perseverança de les periodistes ha permès refutar, en certa manera, aquesta situació.

Així mateix, s'ha fet patent el masclisme viscut en l'àmbit estudiat mitjançant la lectura i l'anàlisi de notícies d'actualitat on s'han mostrat les amenaces, insults i/o comentaris despectius als quals han de fer front les dones periodistes, ja sigui a través de les xarxes socials o en el transcurs d'una retransmissió esportiva. Una de les evidències que corroboren aquest fet és la cosificació que es porta a terme, sovint pel públic o, fins i tot, per companys de feina. El masclisme també rau en la creença de caràcter individual que mantenen actualment algunes persones, basada a no valorar de la mateixa manera una informació o contingut pel fet de ser explicat per una dona periodista.

Cal també tenir en compte que, per una banda, un dels aspectes que afecta de diferent manera a dones i a homes en el periodisme esportiu és la pressió estètica. Sobretot en les retransmissions audiovisuals, és notable que

les dones compleixen els cànons de bellesa establerts per la societat, mentre que la diversitat de perfils dels homes és molt més àmplia. La causa d'aquest fet és el pensament popularment estès que els homes, pel fet de pertànyer al sexe masculí, tenen més facilitat per ser experts en esport que les dones. Aquesta situació conflictiva té una arrel social, de manera que no es podrà acabar amb la pressió estètica que pateixen les dones en el periodisme esportiu fins que a la societat no deixi d'haver-hi una diferència pel que fa als cànons de bellesa que afecten els dos sexes. Per altra banda, a més, cal comentar que, a diferència del que s'esperava a l'inici d'aquest treball, les xarxes socials poden arribar a constituir un agreujant de la situació estudiada, però no de manera extremadament significativa. Com que el periodisme és una feina pública és comú que les persones dedicades a aquest ofici rebin més crítiques en cas de cometre algun error i, en aquest sentit, s'estableix una situació més o menys igualitària per ambdós sexes. No obstant això, les dones són més propenses a rebre insinuacions de tipus sexual o vexacions a través de les xarxes socials.

Cal ressaltar, a més, que en les retransmissions o programes esportius actuals, les dones no sempre desenvolupen el paper pel qual estan preparades, perquè hi ha la tendència a pensar que no és així. Actualment, però, existeixen més dones que han conquerit posicions de poder, fet que en altres temps es considerava inconcebible, com per exemple el lloc de cap d'esports d'un diari important com *El País*, ara amb Nadia Tronchoni al capdavant. També és important que els homes periodistes acceptin amb orgull i no amb rebuig ser manats per una dona, perquè és un dels signes més evidents que les coses estan canviant i que la inclusió i acceptació de les dones en el periodisme esportiu és cada vegada més encoratjadora.

Pel que fa a la hipòtesi plantejada a l'inici d'aquest treball, és a dir, que el fet de ser dona condiciona la repercussió i el reconeixement com a periodista esportiva, ha estat validada tot i que no és un resultat tan determinant com s'esperava en el plantejament d'aquesta hipòtesi.

En referència a una proposta de millora com a possible continuació d'aquest projecte, es podria realitzar un estudi sociològic que permetés

experimentar des de dins el dia a dia de les dones periodistes, per tal de conèixer de primera mà quina és la tasca que desenvolupen i a quines situacions conflictives s'enfronten.

A tall de conclusió, s'espera que aquest treball hagi contribuït a fer palesa la situació que les dones viuen actualment en l'àmbit del periodisme esportiu, per tal de canviar determinades situacions en què es fa evident la discriminació de gènere que hi és present.

Y detrás de nuestra opinión hay una mente; no un físico o un género.

Carla Garcia-

14. FONTS DOCUMENTALS

Afuera, Á., 2014. *ANIVERSARIO DE LA RADIO EN ESPAÑA*. [En línia]

Consultat des de:

https://cadenaser.com/ser/2014/11/13/sociedad/1415892268_122162.html

[Últim accés: 26 08 2022].

Agencia Universitaria, sense data *Periodismo Deportivo: Historia*. [En línia]

Consultat des de: <https://estudiarperiodismoonline.com/periodismo-deportivo/>

[Últim accés: 29 08 2022].

Agudo, J., sense data *Cuando Estudio Estadio era un programa deportivo*. [En línia]

Consultat des de: <https://futbolretro.es/estudio-estadio/>

[Últim accés: 02 08 2022].

Alcaraz, J. P., 2021. *Maria Garrido, exjugadora del Barça: "Em preguntaven per què no feia ballet"*. [En línia]

Consultat des de: <https://monesport.cat/futbol/entrevista-maria-garrido-exjugadora-barca-espanyol-207030/>

[Últim accés: 26 07 2022].

Álvarez, I., 2019. *Danae Boronat: "La narración de fútbol no tiene género"*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.elperiodico.com/es/tele/20190518/danae-boronat-narracion-de-futbol-genero-7455048>

[Últim accés: 29 08 2022].

Álvarez, P., 2022. *La II edición de los premios Woman Sport ha contado con un elenco de deportistas que impulsan el papel de la mujer en el mundo del deporte*. [En línia]

Consultat des de: <https://woman.elperiodico.com/lifestyle/womanpower/ii-edicion-premios-woman-sport>

[Últim accés: 13 07 2022].

Aragay, I., 2017. *La història inacabada del diari 'Avui'*. [En línia]

Consultat des de: https://llegim.ara.cat/opinio/historia-inacabada-del-diari-avui_1_1348282.html

[Últim accés: 05 08 2022].

Arias, Felipe, 2022. *John Logie Baird, el inventor de la televisión*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.senalmemoria.co/piezas/john-logie-baird-inventor-television>

[Últim accés: 05 05 2022].

Arias, F., 2022. *John Logie Baird, el inventor de la televisión*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.senalmemoria.co/piezas/john-logie-baird-inventor-television>

[Últim accés: 05 05 2022].

Arroyo, I., 2020. *Quiero ser periodista deportiva: ¿Qué quieres ser, como Sara Carbonero?*. [En línia]

Consultat des de: <https://ravelodeporte.es/quiero-ser-periodista-deportiva-que-quieres-ser-como-sara-carbonero/>

[Últim accés: 07 07 2022].

Arxiu de Revistes Catalanes Antiques, sense data *Xut! (1922-1936)*. [En línia]
Consultat des de: https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2179
[Últim accés: 27 06 2022].

Ayats, M., 2021. *Entrevista a Sara Giménez*. [En línia]
Consultat des de: <https://slowfoot.net/entrevista-sara-gimenez-periodista-esportiva/>
[Últim accés: 14 07 2022].

Ayuntamiento de San Cristóbal de la Cuesta, sense data *Charla deporte*. [En línia]
Consultat des de:
http://sancristobaldelacuesta.es/opencms/export/sites/sancristobal/.Archivos/Noticias/charla/charla_deporte.pdf
[Últim accés: 07 07 2022].

Barcelofilia, 2021. *4-2-4. Diari esportiu. (1975-1980)*. [En línia]
Consultat des de: <http://barcelofilia.blogspot.com/2021/01/4-2-4-diari-esportiu-1975-1980.html>
[Últim accés: 22 07 2022].

Barcelona Memory, 2020. *HISTORIAS DE LA RADIO.* [En línia]
Consultat des de: <http://barcelonamemory.com/historias-de-la-radio>
[Últim accés: 23 08 2022].

Barcelona React, 2022. *Olga Viza , Periodista*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.barcelona.cat/react/ca/olga-viza>
[Últim accés: 28 05 2022].

Barrero, J., 2010. *"El XXI será el siglo de la mujer en el periodismo deportivo y del deporte femenino de masas"*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.rtve.es/deportes/20101214/sdf-solo-deporte-femenino-pasado-presente-futuro-mujer-deporte/386540.shtml>
[Últim accés: 08 07 2022].

Bassols, M., 2007. Futbol, comunicació i identitat. A: D. Casals, N. Faura & A. Torrent, ed. *Futbol i llengua*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions, p. 139.

Beceiro, P., 2017. *Los inicios de la televisión en España*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.rtve.es/rtve/20170302/inicios-television-espana/1497361.shtml>
[Últim accés: 02 08 2022].

Besa, R., 2022. *Entrevista a Ramon Besa* [Entrevista] (07 23 2022).

Blanes, P., 2017. *El machismo salvaje del periodismo deportivo*. [En línia]
Consultat des de: <https://revistalibero.com/blogs/contenidos/el-machismo-salvaje-del-periodismo-deportivo-1>
[Últim accés: 19 06 2022].

Bonals, L., 2022. *Diari Ara*. [En línia]
Consultat des de: https://www.ara.cat/firmes/laia_bonals/
[Últim accés: 05 11 2022].

Bonilla, L., 2022. Danae Boronat. *RACC Mobility Club*, Issue 513, p. 86.

Bosch, I., 1992. *La novetat recent de les periodistes esportives*. [En línia]
Consultat des de: <file:///C:/Users/usuari/Downloads/266425-Text%20de%20l'article-361467-1-10-20130702.pdf>
[Últim accés: 25 03 2022].

Box Repsol, 2019. *Partes de un circuito de MotoGP, más allá de lo que se ve por la tele*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.boxrepsol.com/es/cultura-motera/partes-circuito-motogp-mas-alla-lo-que-se-ve-por-la-tele/>
[Últim accés: 12 07 2022].

Carrera, B., 2018. *"Hay mucha cosificación de la mujer en el periodismo deportivo"*. [En línia]
Consultat des de: <https://deportivoundav.wordpress.com/2018/10/24/hay-mucha-cosificacion-de-la-mujer-en-el-periodismo-deportivo/>
[Últim accés: 22 06 2022].

Casa del Libro, sense data *VIDA DEPORTIVA. PERIÓDICO SEMANAL DEPORTIVO. DESDE EL 15 DE AGOSTO DE 1955 HASTA EL 30 DE JULIO DE 1956. 50 NÚMEROS CORRELATIVOS..* [En línia]
Consultat des de:
https://www.google.com/search?q=vida+deportiva+diario&sxsrf=ALiCzsbehXsxHdWpL0eyawln8ZR78CBLtA%3A1661794792013&ei=6PkMY_gvil6XBPkmsogD&ved=0ahUK Ewj4w5GCzOz5AhUIx4UKHXKTDDEQ4dUDCA4&uact=5&oq=vida+deportiva+diario&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2l6EAMyBQgAEKIEMgUIABCiBDIF
[Últim accés: 07 07 2022].

Casa Radio TV, sense data *María Sabater, la primera locutora de radio de España*. [En línia]
Consultat des de: <http://www.casradiotv.com/es/mariasabater.htm>
[Últim accés: 25 08 2022].

Casanovas, J., 2011. *L'esport a Vic. De símbol elitista a pràctica formativa..* [En línia]
Consultat des de: <file:///C:/Users/usuari/Downloads/282329-Text%20de%20l'article-387989-1-10-20141105.pdf>
[Últim accés: 16 07 2022].

Casas, M., 2021. *¿Cómo reflejan los medios a las mujeres deportistas?*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20210921/7735436/como-reflejan-medios-mujeres-deportistas-brl.html>
[Últim accés: 23 06 2022].

Castañón, J., 2020. *Sara Giménez: pionera en la narración de partidos en televisión de la Copa Mundial Femenina de la FIFA*. [En línia]
Consultat des de: <https://idiomaydeporte.com/2020/09/01/sara-gimenez-pionera-la-narracion-de-partidos-en-television-de-la-copa-mundial-femenina-de-la-fifa/>
[Últim accés: 20 07 2022].

Castells, À., 2007. Els nous models de transmissió televisiva. A: D. Casals, N. Faura & A. Torrent, ed. *Futbol i llengua*. Primera ed. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions, p. 139.

Caviglia, S., 2016. *No son solo una cara bonita*. [En línia]
Consultat des de: <http://anccom.socials.uba.ar/2016/02/01/no-son-solo-una-cara->

bonita/

[Últim accés: 15 06 2022].

CCMA.cat, 2019. *Les periodistes esportives. Pilar Calvo*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.ccma.cat/catradio/les-periodistes-esportives-pilar-calvo/noticia/2906555/>

[Últim accés: 03 08 2022].

CCMA.cat, 2019. *Les periodistes esportives: Laia Tudel*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.ccma.cat/catradio/les-periodistes-esportives-laia-tudel/noticia/2906739/>

[Últim accés: 21 05 2022].

CCMA.cat, 2019. *Les periodistes esportives: Marta Carreras*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.ccma.cat/catradio/les-periodistes-esportives-marta-carreras/noticia/2906717/>

[Últim accés: 27 07 2022].

CCMA, sense data *RÀDIO*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.ccma.cat/corporatiu/ca/oferta-audiovisual/radio/>

[Últim accés: 23 07 2022].

Cielosports, 2018. *Margalot: la importancia de la mujer en el deporte y el periodismo*. [En línia]

[En línia]

Consultat des de: <https://infocielo.com/deportes/hockey/margalot-la-importancia-la-mujer-el-deporte-y-el-periodismo-n278654>

[Últim accés: 06 07 2022].

Col·legi de periodistes de Catalunya, sense data *Ramon Besa*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.periodistes.cat/fitxa-professional/ramon-besa>

[Últim accés: 15 08 2022].

Colino, C., 2018. *Así es ser mujer en el mundo deportivo según cuatro periodistas*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.tendencias.com/feminismo/asi-ser-mujer-mundo-deportivo-cuatro-periodistas>

[Últim accés: 27 07 2022].

Culture Oeuvre, 2022. *Qui és El Públic Objectiu Dels Mitjans De Comunicació*. [En línia]

Consultat des de: <https://ca.cultureoeuvre.com/10763741-who-is-the-target-audience-of-the-media>

[Últim accés: 14 04 2022].

De Castro, V. & Equiza, X., 2014. *"Patrimonio histórico español del juego y del deporte"*. [En línia]

[Últim accés: 5].

De Castro, V. & Equiza, X., 2014. *"Patrimonio histórico español del juego y del deporte"*. [En línia]

Consultat des de: <http://museodeljuego.org/wp-content/uploads/PERI%C3%93DICOS-DEPORTIVOS-S.-XIX-.pdf>

[Últim accés: 12 06 2022].

De Luna, M., 2018. *Joaquim Maria Puyal deja la radio*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elperiodico.com/es/tele/20180704/joaquim-maria-puyal-deja-radio-6924139>
[Últim accés: 16 08 2022].

Diari ARA, 2013. *Mor Josep Fèlix Pons, el primer locutor a retransmetre un partit en català per televisió*. [En línia]
Consultat des de: https://www.ara.cat/media/mor-josep-felix-pons-retransmetre_1_2325553.html
[Últim accés: 14 07 2022].

Diari de Tarragona, 2022. *La periodista Danae Boronat, pregonera de Santa Tecla*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.diaridetarragona.com/tarragona/la-periodista-danae-boronat-pregonera-de-santa-tecla-MJ10809270>
[Últim accés: 25 07 2022].

Diari Sport, 2022. *Twitter*. [En línia]
Consultat des de:
https://twitter.com/sport/status/1538948347695857668?s=20&t=HLUZr5-P9URTq8Ceeb_VKw
[Últim accés: 12 07 2022].

Díaz, F., 2021. *Paloma del Río: una locutora de medalla de oro que se retira*. [En línia]
Consultat des de: https://www.diariodesevilla.es/television/paloma-rio-juegos-olimpicos-jubilacion-periodista-deportiva_0_1600340998.html
[Últim accés: 09 07 2022].

Dones a les ones, sense data *Gelmà, Sònia*. [En línia]
Consultat des de: <https://donesalesones.adpc.cat/dona/gelma-sonia/>
[Últim accés: 01 08 2022].

DW.com, 2016. *Una mujer, un micrófono y el sexismo en el fútbol*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.dw.com/es/una-mujer-un-micr%C3%B3fono-y-el-sexismo-en-el-f%C3%BAtbol/a-19346469>
[Últim accés: 30 06 2022].

Ecodiario.es, 2012. *El lapsus de Sara Carbonero al entrevistar a Iniesta*. [En línia]
Consultat des de:
<https://www.economista.es/ecodiario/television/noticias/4078402/06/12/-Video-Twitter-se-mofa-de-Sara-Carbonero-tras-su-pifia-al-entrevistar-a-Iniesta.html>
[Últim accés: 08 07 2022].

El Correo de Burgos, 2018. *El entrenador del Nápoles, a una periodista: "No te mando a la mierda porque eres mujer y guapa"*. [En línia]
Consultat des de: <https://elcorreodeburgos.elmundo.es/articulo/deportes/entrenador-napoles-periodista-mando-mierda-porque-eres-mujer-guapa/20180312143227263480.html>
[Últim accés: 27 06 2022].

El Desmarque, 2021. *Lamentable incidente machista con una reportera: a Greta Beccaglia le tocan el culo en pleno directo*. [En línia]
Consultat des de: <https://eldesmarque.com/futbol/1521730-lamentable-incidente-machista-con-una-reportera-a-greta-beccaglia-le-tocan-el-culo-en-pleno-directo>
[Últim accés: 27 07 2022].

El Español, 2022. *La carrera entre hombres de Susana Guasch: "Dar trabajo a mujeres por un cupo no me gusta"*. [En línia]
Consultat des de: https://www.lespanol.com/reportajes/20220313/carrera-hombres-susana-guasch-dar-trabajo-no/656434550_0.html
[Últim accés: 23 06 2022].

El Manlleu d'ahir, sense data *ESPORTIU MANLLEUENC*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elmanlleudahir.com/esportiu-manlleuenc/>
[Últim accés: 15 07 2022].

El Mundo Deportivo, sense data *Autores El Mundo Deportivo*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.mundodeportivo.com/autor/cristina-cubero.html>
[Últim accés: 27 07 2022].

El País, 2022. *Nuevos responsables para la sección de deportes de El País*. [En línia]
Consultat des de: <https://elpais.com/comunicacion/el-pais-que-hacemos/2022-04-29/nuevos-responsables-para-la-seccion-de-deportes-de-el-pais.html>
[Últim accés: 15 07 2022].

El Periódico, 2011. *Muere Andreu Mercé Varela, uno de los referentes del periodismo deportivo español*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elperiodico.com/es/deportes/20110131/muere-andreu-merce-varela-referentes-687246>
[Últim accés: 12 07 2022].

El Periódico, 2019. *Danae Boronat, primera mujer en narrar en TV un partido de Liga*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elperiodico.com/es/tele/20190513/danae-boronat-primera-mujer-narrar-tv-partido-liga-7452333>
[Últim accés: 25 08 2022].

Enciclopèdia.cat, sense data *Antoni Vilà i Bisa*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/antoni-vila-i-bisa>
[Últim accés: 25 06 2022].

Enciclopèdia.cat, sense data *Televisió de Catalunya*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/televisio-de-catalunya>
[Últim accés: 16 08 2022].

Enciclopèdia, sense data *Catalunya Ràdio*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/catalunya-radio>
[Últim accés: 23 07 2022].

Equipo Nizkor, 2014. *Ley de 22 de abril de 1938, de Prensa*. [En línia]
Consultat des de: <http://www.derechos.org/nizkor/espana/doc/leypre24abr38.html>
[Últim accés: 24 07 2022].

ESPN Deportes, sense data *Rut Vilar - Archivo de columnas*. [En línia]
Consultat des de: <http://espndeportes.espn.com/columnists/columns?id=1478592>
[Últim accés: 29 06 2022].

Esport 3, 2018. *Twitter Esport 3*. [En línia]

Consultat des de: <https://twitter.com/esport3/status/973251995049119745>

[Últim accés: 02 06 2022].

Esport 3, 2022. *TV3 i el seu departament d'esports, Premi a la Igualtat en l'Esport, per la UFEC*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.ccma.cat/esport3/tv3-i-el-seu-departament-desports-premi-a-la-igualtat-en-lesport-per-la-ufec/noticia/3150395/>

[Últim accés: 08 05 2022].

Esport3, 2021. *Esport3.cat, rècord històric d'audiència a internet*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.ccma.cat/esport3/esport3-cat-record-historic-daudiencia-a-internet/noticia/3101880/>

[Últim accés: 28 04 2022].

Esportbase, 2020. *Nira Juanco, primera mujer en narrar el FIFA: 'Es un paso importante para que cada vez nos incluyan más'*. [En línia]

Consultat des de: <https://esportbase.valenciaplaza.com/2020/09/19/nira-juanco-primera-mujer-en-narrar-el-fifa-es-un-paso-importante-para-que-cada-vez-nos-incluyan-mas/>

[Últim accés: 06 07 2022].

Estado, A. E. B. O. d., 2022. *Ley 14/1966, de 18 de marzo, de Prensa e Imprenta..* [En línia]

Consultat des de: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1966-3501>

[Últim accés: 25 07 2022].

Federación de Sindicatos de Periodistas, 2021. *Agresión machista en línea a la periodista del diario 'Sport' María Tikas*. [En línia]

Consultat des de: <https://fesperiodistas.org/agresion-machista-en-linea-a-la-periodista-del-diario-sport-maria-tikas/>

[Últim accés: 26 07 2022].

Ferreres, P., 2007. La llengua com a element d'integració. A: D. Casals, N. Faura & A. Torrent, ed. *Futbol i llengua*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions, p. 139.

Font, M., 2021. *"L'esport és el penúltim bastió d'un món arcaic. És tremendament obsolet i masculinitzat"*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.publico.es/public/entrevista-carme-lluveras-l-esport-penultim-bastio-d-mon-arcaic-tremendament-obsolet-i-masculinitzat.html>

[Últim accés: 05 07 2022].

Fornieles, S., 2022. *"Me sienta fatal el estereotipo de mujer guapísima para hacer las entradas desde un campo de fútbol"*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.20minutos.es/mujer/mas-mujer/hay-que-terminar-con-la-desigualdad-en-el-deporte-femenino-a-todos-los-niveles-4975354/>

[Últim accés: 10 07 2022].

FotoConnexió, 2015. *Fototertúlia Estereotips de gènere en el fotoperiodisme esportiu català dels anys 20 i 30 a càrrec de Daniel Justribó*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.fotoconnexio.cat/2015/03/02/fototertulia-estereotips-de-genero-en-el-fotoperiodisme-esportiu-catala-dels-anys-20-i-30-2032015-cercle-artistic-de-sant-lluc/>

[Últim accés: 5 07 2022].

Fotografia d'Alberto Edjogo i Danae Boronat [il·lustració 39] sense data Consultat des de: <https://www.tuotrodiario.com/noticias/2019051381122/periodista-danae-boronat-mujer-televisiopardido/>
[Últim accés: 06 06 2022].

Fotografia d'Alicia Arévalo [il·lustració 41] sense data Consultat des de: <https://www.hola.com/actualidad/20221202222190/alicia-arevalo-primera-mujer-narrar-partido-tve/>
[Últim accés: 16 08 2022].

Fotografia d'Alicia Arévalo i Patricia Campos [il·lustració 38] sense data Consultat des de: <https://www.mundodeportivo.com/futbol/femenino/20220318/1001769605/historico.html>
[Últim accés: 25 03 2022].

Fotografia de Claudia Neumann [il·lustració 42] sense data Consultat des de: https://verne.elpais.com/verne/2016/06/14/articulo/1465888410_053717.html
[Últim accés: 15 08 2022].

Fotografia de Danae Boronat [il·lustració 29] sense data Consultat des de: <https://www.tribunasalamanca.com/noticias/un-libro-para-entender-la-eclosion-del-futbol-femenino-la-periodista-danae-boronat-presenta-no-las-llames-chicas-llamalas-futbolistas/1646158198>
[Últim accés: 30 05 2022].

Fotografia de Gemma Herrero [il·lustració 37] sense data Consultat des de: <https://politica.e-noticias.es/instan-a-despedir-a-una-colaboradora-en-castellano-de-catalunya-radio-141435.html>
[Últim accés: 22 04 2022].

Fotografia de gràfics sobre la invisibilitat de la dona al periodisme esportiu [il·lustració 45] sense data Consultat des de: <https://amecopress.net/Periodismo-deportivo-un-terreno-de-juego-desigual>
[Últim accés: 02 12 2022].

Fotografia de José Luis Lasplazas [il·lustració 16] sense data Consultat des de: https://www.premiosondas.com/historia_1959-1954-56.php
[Últim accés: 13 04 2022].

Fotografia de Josep Fèlix Pons [il·lustració 24] sense data Consultat des de: <https://www.rtve.es/play/videos/telediario-1/fallece-jose-felix-pons/1726291/>
[Últim accés: 5 07 2022].

Fotografia de Juan José Castillo [il·lustració 21] sense data Consultat des de: <http://thonysblaugrana.blogspot.com/2021/02/cap-8396-juan-jose-castillo-biesa.html>
[Últim accés: 15 06 2022].

Fotografia de Laia Tudel [il·lustració 31] sense data Consultat des de: <https://mobile.twitter.com/laiatudel>
[Últim accés: 12 07 2022].

[Fotografia de Malika Andrews [il·lustració 43] sense data Consultat des de: https://mobile.twitter.com/malika_andrews
[Últim accés: 20 09 2022].

Fotografia de Mari Carmen Izquierdo [il·lustració 25] sense data Consultat des de:
<https://www.marca.com/mundomarca/2019/07/30/5d40556546163f16688b45a9.html>
[Últim accés: 20 05 2022].

Fotografia de Maria Garrido [il·lustració 30] sense data Consultat des de:
https://www.elnacional.cat/enblau/es/television/maria-garrido-tv3-guardia-urbano-raval-frase-machista_670301_102.html
[Últim accés: 25 06 2022].

Fotografia de Maria Sabater [il·lustració 26] sense data Consultat des de:
https://cadenaser00.epimg.net/ser/imagenes/2014/11/13/sociedad/1415892268_122162_1415897157_noticia_normal.jpg
[Últim accés: 21 06 2022].

Fotografia de Marta Carreras [il·lustració 32] sense data Consultat des de:
https://twitter.com/martacarreras_/status/963531148256215042?lang=es
[Últim accés: 13 07 2022].

Fotografia de Marta Ramon [il·lustració 35] sense data Consultat des de:
<https://lafinestralectora.cat/autor/marta-ramon-gorina/>
[Últim accés: 25 07 2022].

Fotografia de Miguel Ángel Valdivieso [il·lustració 19] sense data Consultat des de:
<https://enciclopediacineespa-fernando.blogspot.com/2019/05/miguel-angel-valdivieso.html>
[Últim accés: 15 08 2022].

Fotografia de Nadia Tronchoni [il·lustració 44] sense data Consultat des de:
<https://mobile.twitter.com/nadiatronchoni>
[Últim accés: 22 11 2022].

Fotografia de Narcís Masferrer Sala [il·lustració 9] sense data Consultat des de:
<http://calaix.gencat.cat/handle/10687/414620>
[Últim accés: 12 04 2022].

Fotografia de Pilar Calvo [il·lustració 34] sense data Consultat des de:
<https://comunicacio21.cat/entrevistes/pilar-calvo-hi-ha-mitjans-espanyols-que-arran-del-proces-van-caure-en-el-hooliganisme-i-no-lhan-deixat/>
[Últim accés: 20 07 2022].

Fotografia de Sara Carbonero [il·lustració 28] sense data Consultat des de:
<https://www.20minutos.es/fotos/gente-television/sara-carbonero-en-20-fotos-11725/1/>
[Últim accés: 12 05 2022].

Fotografia de Sara Giménez [il·lustració 40] sense data Consultat des de:
<https://www.diezminutos.es/teleprograma/programas-tv/a27883>
[Últim accés: 05 07 2022].

Fotografia de Sònia Gelrà [il·lustració 33] sense data Consultat des de:
<https://www.naciodigital.cat/noticia/218786/jordi-costa-sonia-gelma-premsa-futbolistes-estem-mica-girats-esquena>
[Últim accés: 20 07 2022].

Fotografia de Susana Guasch [il·lustració 36] sense data Consultat des de:
<https://www.lavanguardia.com/television/20180809/451269985290/susana-guasch->

ficha-movistar.html
[Últim accés: 21 04 2022].

Fotografia d'Olga Viza [il·lustració 27] sense data Consultat des de:
<https://www.sportfem.es/wp-content/uploads/2021/07/RTVE-Catalunya.jpg>
[Últim accés: 10 04 2022].

Gaming Ladies, sense data *GAMING LADIES*. [En línia]
Consultat des de:
<https://www.google.com/search?q=gaming+ladies&oq=gaming+ladies&aqs=chrome.0.69i59j69i64j69i60l2.1728j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
[Últim accés: 20 07 2022].

Garrido, M., 2022. *Entrevista a Maria Garrido* [Entrevista] (12 11 2022).

Geli, C., 2014. *EAJ-1, ahí empezó la radio*. [En línia]
Consultat des de:
<https://www.google.com/search?sxsrf=ALiCzsbltNvT73si06Y0ZhF7aGlb0gtqjg:1661793245128&q=radio+barcelona+historia&spell=1&sa=X&ved=2ahUKEwiPmMOgxuz5AhWS0YUKHYy8DzUQBSgAegQIARA7&biw=1745&bih=881&dpr=1.1>
[Últim accés: 5 07 2022].

Gencat, sense data *La premsa escrita a Catalunya*. [En línia]
Consultat des de: <https://mitjansdecomunicacio.gencat.cat/ca/temes/premsa/>
[Últim accés: 12 07 2022].

Gencat, sense data *Televisió*. [En línia]
Consultat des de: <https://mitjansdecomunicacio.gencat.cat/ca/temes/televisio>
[Últim accés: 23 05 2022].

Genís, A., 2019. *Xarxes contra el masclisme*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.lesportiudecatalunya.cat/opinio/article/1627782-xarxes-contra-el-masclisme.html>
[Últim accés: 04 07 2022].

Gil, J., 2021. *Iniesta cumple 37 años con ganas de ampliar sus 37 títulos*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/barca/iniesta-cumple-37-anos-ganas-11715068>
[Últim accés: 05 07 2022].

Gispert, E., 2011. *Només volem fer periodisme esportiu en català*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.lesportiudecatalunya.cat/article/443117-nomes-volem-fer-periodisme-esportiu-en-catala.html>
[Últim accés: 28 06 2022].

Godoy, R., sense data [En línia].

Guía de la radio, 1988. *El fútbol pierde a su mejor goleador: Miguel Angel Valdivieso*. [En línia]
Consultat des de: <http://guiadelaradio.com/el-futbol-pierde-a-su-mejor-goleador-miguel-angel-valdivieso>
[Últim accés: 14 07 2022].

Gutiérrez, S., 2016. *La dona en el Periodisme Esportiu. Els casos de TV3, Catalunya Ràdio i L'Esportiu*. [En línia]
Consultat des de:

https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2016/169664/TFG_Gutierrez_Alacarez_Sara.pdf
[Últim accés: 27 03 2022].

Herrero, G., 2021. *Las exageradas*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elcritic.cat/opinio/gemma-herrero/las-exageradas-110975>
[Últim accés: 02 07 2022].

Hinojosa, M., 2021. *La mujer como profesional en el periodismo deportivo*. [En línia]
Consultat des de: <https://medialab.unmsm.edu.pe/chiquaqnews/la-mujer-como-profesional-en-el-periodismo-deportivo/>
[Últim accés: 12 07 2022].

Hiru.eus, sense data *¿Qué Es La Prensa Escrita?*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.hiru.eus/es/medios-de-comunicacion/que-es-la-prensa-escrita>
[Últim accés: 12 07 2022].

HOLA.com, 2022. *Alicia Arévalo, con solo 24 años, la primera mujer en narrar un partido de un Mundial en TVE*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.hola.com/actualidad/20221202222190/alicia-arevalo-primera-mujer-narrar-partido-tve/>
[Últim accés: 06 12 2022].

HOLA.com, 2022. *Melissa Jiménez, Nira Juanco, Noemí de Miguel... las periodistas que pisan fuerte en el mundo del motor*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.hola.com/actualidad/20220320206553/melissa-jimenez-nira-juanco-periodistas-motor/>
[Últim accés: 05 07 2022].

Huertas, A., sense data *Ser entrenadora de bàsquet en un món masculinitzat*. [En línia]
Consultat des de: <https://ultimquart.cat/carme-lluveras/>
[Últim accés: 05 07 2022].

Husmann, S., 2008. *Las Leyes de Prensa de 1938 y 1966 y sus consecuencias inmediatas sobre la prensa*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.grin.com/document/177935>
[Últim accés: 24 07 2022].

IDESCAT, 2021. *Televisió. Repartiment de l'audiència. Per cadenes*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=aec&n=15752>
[Últim accés: 29 04 2022].

Idioma y deporte, sense data *José Luis Lasplazas*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.idiomaydeporte.com/periodistas/jose-luis-lasplazas.php>
[Últim accés: 5 07 2022].

Iniciativa memorialista por el legado republicano, 2016. *Ley de Prensa de 1938*. [En línia]
Consultat des de:
<https://iniciativamemorialistalegadorepublicano.wordpress.com/2016/10/12/ley-de-prensa-de-1938/>
[Últim accés: 24 07 2022].

Jiménez, R., 2016. *El nacimiento de la Delegación Nacional de Deportes*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.docudeporte.es/el-nacimiento-de-la-delegacion-nacional-de-deportes/>
[Últim accés: 05 07 2022].

Jovanka, S., 2016. *“PERIODISMO DEPORTIVO. EL PAPEL SECUNDARIO DE LA MUJER PERIODISTA*. [En línia]
Consultat des de:
<https://riull.ull.es/xmlui/bitstream/handle/915/3578/%C2%BFPERIODISMO+DEPORTIVO.+EL+PAPEL+SECUNDARIO+DE+LA+MUJER+PERIODISTA%C2%BF.pdf?sequence=1>
[Últim accés: 25 03 2022].

La Información, 2022. *Cómo se inventó la televisión: los años 20, el punto de partida*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.lainformacion.com/practicopedia/como-se-invento-la-television/6508498/>
[Últim accés: 14 05 2022].

La Liga, sense data *Organigrama La Liga: Directivos*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.laliga.com/transparencia/organigrama/directivos>
[Últim accés: 11 07 2022].

La Torre de Barcelona, 2022. *La jove periodista esportiva Maria Garrido fitxa per TV3*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.latorredebarcelona.com/actualitat/la-jove-periodista-maria-garrido-fitxa-per-tv3/>
[Últim accés: 26 07 2022].

La Vanguardia, 2000. *Más de cien años de historia*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.lavanguardia.com/cultura/20000101/51262841869/mas-de-cien-anos-de-historia.html>
[Últim accés: 22 05 2022].

La Vanguardia, 2017. *Narcís Masferrer, pionero del deporte*. [En línia]
Consultat des de:
<https://www.lavanguardia.com/hemeroteca/20170426/422040728725/narcis-masferrer.html>
[Últim accés: 14 08 2022].

La Vanguardia, 2022. *RAC1, 12 anys de lideratge i la tercera millor xifra de la història*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.lavanguardia.com/encatala/20220706/8388917/rac1-12-anys-lideratge-i-tercera-millor-xifra-historia.html>
[Últim accés: 24 07 2022].

Linkedin, sense data *Marta Ramon Gorina*. [En línia]
Consultat des de: <https://es.linkedin.com/in/marta-ramon-gorina-a3ab541b5>
[Últim accés: 11 07 2022].

Llanos, H., 2016. *Claudia Neumann, la primera mujer en narrar un partido de Eurocopa en Alemania*. [En línia]
Consultat des de:
https://verne.elpais.com/verne/2016/06/14/articulo/1465888410_053717.html
[Últim accés: 30 06 2022].

London, S., 2021. *Mechi Margalot: la ex Leona que ahora deja su huella al relatar fútbol*. [En línia]

Consultat des de: https://www.ole.com.ar/futbol-internacional/mechi-margalot-ajax-eredivisie_0_Hyn5ddrGI.html

[Últim accés: 06 07 2022].

López, P., 2019. *La 'Ley Fraga': Luces y sombras*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.lainformacion.com/233grados/la-ley-fraga-luces-y-sombras/6511793/>

[Últim accés: 30 07 2022].

Machlin, T., 2022. *NBA World Reacts To Historic Malika Andrews News*. [En línia]

Consultat des de: <https://thespun.com/more/top-stories/nba-world-reacts-to-historic-malika-andrews-news>

[Últim accés: 01 07 2022].

Marañón, M., 2021. *¿QUÉ ES LA COPA CONFEDERACIONES?*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.dazn.com/es-ES/news/f%C3%BAAtbol/que-es-la-copa-confederaciones/8q4rmqap1hgh16t69uuiby44t>

[Últim accés: 15 07 2022].

Márquez, A., 2019. *Marta Trivi («gamer»): me tratan con más dureza por ser mujer*.

[En línia]

Consultat des de: <https://efeminista.com/marta-trivi-gamer/>

[Últim accés: 20 07 2022].

Martí, J., 2007. Trenta anys de transmissió de futbol en català. A: D. Casals, N. Faura & A. Torrent, ed. *Futbol i llengua*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions, p. 139.

Miró, Q., 2022. *Pilar Calvo: "Hi ha mitjans espanyols que arran del procés van caure en el hooliganisme i no l'han deixat"*. [En línia]

Consultat des de: <https://comunicacio21.cat/entrevistes/pilar-calvo-hi-ha-mitjans-espanyols-que-arran-del-proces-van-caure-en-el-hooliganisme-i-no-lhan-deixat/>

[Últim accés: 04 08 2022].

Mundo Deportivo, sense data *Mundo Deportivo, historia y perfil*. [En línia]

Consultat des de: https://hmgong.es/wiki/Mundo_Deportivo

[Últim accés: 22 06 2022].

NBAfanclub.es, 2022. *Draft NBA | Qué es, cómo funciona y mejores ediciones*. [En línia]

Consultat des de: <https://nbaclub.es/blog/nba-para-rookies/draft-nba>

[Últim accés: 06 07 2022].

Parés, J., 2022. *Entrevista a Júlia Parés* [Entrevista] (04 07 2022).

Parés, J., 4. *Entrevista a Júlia Parés* [Entrevista] (22 07 4).

Payarols, L., 2022. *II Gala Woman&Sport - Premio Comunicación: Izaskun Ruiz*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/deportes/ii-gala-woman-sport-premio-13872249>

[Últim accés: 13 07 2022].

- Pérez, Á., 2021. *Danae Boronat: "Lo primero que necesita el fútbol femenino es visibilidad"*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.panenka.org/miradas/danae-boronat-lo-primero-que-necesita-el-futbol-femenino-es-visibilidad/>
[Últim accés: 21 07 2022].
- Pérez, D., 2022. AS. [En línia]
Consultat des de: https://as.com/futbol/2022/04/30/femenino/1651328595_136038.html
[Últim accés: 22 07 2022].
- Periódicos históricos, 2015. *DICEN... (1952-1985)*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.periodicosregalo.com/dicen-1952-1985/>
[Últim accés: 08 07 2022].
- Pernas, J., 2015. *El Sindicat de Periodistes Esportius*. [En línia]
Consultat des de: <http://barcelonasportiva.blogspot.com/2015/01/el-sindicat-de-periodistes-esportius.html>
[Últim accés: 16 08 2022].
- Planas, C., 2016. *Alemania carga contra la primera mujer en retransmitir la Eurocopa*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elperiodico.com/es/futbol/20160623/el-machismo-carga-contra-la-primera-mujer-en-retransmitir-la-eurocopa-5222382>
[Últim accés: 29 06 2022].
- Playà, J., 2022. *Ibáñez Escofet, l'arxiu d'un periodista de raça - La Vanguardia*. [En línia]
Consultat des de:
https://www.google.com/search?q=manuel+iba%C3%B1ez+escofet+bar%C3%A7a&sxrfr=ALiCzsb_DfFP9qrE0ZCBfTG0dR2aG10DTw%3A1661795403317&ei=S_wMY7yDE83WaNjRtcAK&ved=0ahUKEwj81NCluz5AhVnKxoKHdhoDagQ4dUDCA4&uact=5&oq=manuel+iba%C3%B1ez+escofet+bar%C3%A7a&gs_lcp=Cgdn
[Últim accés: 12 07 2022].
- Porras, D., 2021. *El Nacional*. [En línia]
Consultat des de: https://www.elnacional.cat/enblau/ca/televisio/maria-garrido-presentadora-esports-fisic-entrevista-bartomeu-vaques-sagrades-critiques-periodista_659000_102.html
[Últim accés: 8 5 2022].
- Porras, D., 2022. *Presentadora catalana no seguirà al capdavant del seu programa després de 7 anys: explica per què*. [En línia]
Consultat des de: https://www.elnacional.cat/enblau/ca/televisio/danae-boronat-no-seguira-casa-futbol-movistar-mediapro-presentadora-catalana-7-anys_797754_102.html
[Últim accés: 02 07 2022].
- Porro, M. J., sense data *Ana María Martínez Sagi (1907-2000)*. [En línia]
Consultat des de: <http://www.escriitorasenlaprensa.es/ana-maria-martinez-sagi/>
[Últim accés: 01 04 2022].
- Portada *El Mundo Deportivo* [il·lustració 8] sense data Consultat des de:
<https://www.periodicosregalo.com/mundo-deportivo-desde-1906/>
[Últim accés: 15 04 2022]

Portada de *Gaceta Deportiva* [il·lustració 13] sense data Consultat des de:
<https://www.todocoleccion.net/revista-deporte/diario-gaceta-deportiva-n-38-ano-1929~x131249123>
[Últim accés: 15 04 2022]

Portada de *La Gazzeta dello Sport* [il·lustració 6] sense data Consultat des de:
<http://periodismodeportivodecalidad.blogspot.com/2016/03/la-gazzetta-120-anos-de-periodismo-y.html>
[Últim accés: 20 04 2022]

Portada de *La Jornada Deportiva* [il·lustració 12] sense data Consultat des de:
https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2062
[Últim accés: 10 04 2022]

Portada de *La Veu de Catalunya* [il·lustració 10] sense data Consultat des de:
https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2276
[Últim accés: 06 04 2022]

Portada de *Stadium* [il·lustració 11] sense data Consultat des de:
<http://barcelofilia.blogspot.com/2017/07/stadium-revista-desports-1911-1930.html>
[Últim accés: 08 04 2022]

Portada *Unión Velocipédica* [il·lustració 7] sense data Consultat des de:
<https://unioncicloaragonesa.es/anuario-u-v-e-1897/>
[Últim accés: 21 04 2022]

Portada d'*El Xut* [il·lustració 14] sense data Consultat des de:
<https://twitter.com/LaTdT/status/687353568005898240>
[Últim accés: 10 05 2022]

Portada de *Gràfic-Sport* [il·lustració 15] sense data Consultat des de:
https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2392
[Últim accés: 10 04 2022]

Portada d'*El Once* [il·lustració 17] sense data Consultat des de:
<https://www.iberlibro.com/once-revista-deportiva/1547297705/bd>
[Últim accés: 21 04 2022]

Portada de *R.B: Revista Barcelonista* [il·lustració 18] sense data Consultat des de:
<https://www.encyclopedia.cat/esportpedia/rb-revista-barcelonista>
[Últim accés: 22 05 2022]

Portada *Dicen...* [il·lustració 20] sense data Consultat des de:
<https://www.periodicosregalo.com/dicen-1952-1985/>
[Últim accés: 26 06 2022]

Portada *Nuevo Mundo* [il·lustració 23] sense data Consultat des de:
<https://www.todocoleccion.net/coleccionismo-revistas-periodicos/revista-nuevo-mundo-n-1009-ano-1913-portada-contraportada-ver-descripcion~x27130186>
[Últim accés: 05 04 2022]

Público, 2021. *El comentario machista sobre el fútbol femenino en el Partidazo de Cope que hace estallar las redes*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.publico.es/tremending/2021/11/25/el-comentario-machista-sobre-el-futbol-femenino-en-el-partidazo-de-cope-que-hace-estallar-las->

redes/

[Últim accés: 02 07 2022].

Puig, F., 2022. *La Vanguardia*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.lavanguardia.com/television/20221116/8607727/olga-viza-periodismo-deportivo-te-ensena-tomar-distancia.html>

[Últim accés: 11 16 2022].

Pujadas, X. & Santacana, C., 1997. *L'esport és notícia*. 1 ed. Barcelona: Diputació de Barcelona; Col·legi de periodistes de Catalunya.

Puyal, J. M., 2007. A: D. Casals, N. Faura & A. M. Torrent, ed. *Futbol i llengua*.

Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions, p. 139.

RAC1, 2018. *Twitter*. [En línia]

Consultat des de: <https://twitter.com/rac1/status/1066004047247880193>

[Últim accés: 16 04 2022].

Ramon, M., 2022. *TWITTER*. [En línia]

Consultat des de:

https://twitter.com/Marta_Ramon/status/1512394243758870529?s=20&t=HLUZr5-P9URTq8Ceeb_VKw

[Últim accés: 15 07 2022].

Ramon, X., 2018. *Deporte femenino y periodismo deportivo: entre la invisibilidad y el sexismo*. [En línia]

Consultat des de: <https://fundaciongabo.org/es/etica-periodistica/blogs/deporte-femenino-y-periodismo-deportivo-entre-la-invisibilidad-y-el-sexismo>

[Últim accés: 23 06 2022].

Reporte Indigo, 2021. *"No te enojas": hombre le da nalgada a la reportera Greta Beccaglia durante enlace en vivo*. [En línia]

Consultat des de: <https://www.reporteindigo.com/fan/no-te-enojes-hombre-le-da-nalgada-a-la-reportera-greta-beccaglia-durante-enlace-en-vivo-video/>

[Últim accés: 28 07 2022].

Serret, C., 2019. *Cristina Cubero: «Hay que buscar la especialización porque es lo que te hace diferente»*. [En línia]

Consultat des de:

<http://eldeporteconquense.com/noticias/entrevistas/2019/10/06/cristina-cubero-hay-que-buscar-la-especializacion-porque-es-lo-que-te-hace-diferente/>

[Últim accés: 28 07 2022].

Símbol de Catalunya Ràdio [il·lustració 4] sense data Consultat des de:

<https://www.ccma.cat/catradio/>

[Últim accés: 27 05 2022].

Símbol del *Diari Sport* [il·lustració 1] sense data Consultat des de:

https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Logo_Sport.svg

[Últim accés: 14 07 2022].

Símbol d'Esport 3 [il·lustració 3] sense data Consultat des de:

<https://www.diarimotor.com/competicion/noticia/rally-italia-cerdena-2022-horarios/>

[Últim accés: 25 05 2022].

Símbol de *Mundo Deportivo* [il·lustració 2] sense data Consultat des de: <https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:MundoDeportivo.svg>
[Últim accés: 26 05 2022].

Símbol de RAC1 [il·lustració 5] sense data Consultat des de: <https://www.radio-espana.es/rac1>
[Últim accés: 13 07 2022].

Sindicat de Periodistes de Catalunya, 2022. *Les dones periodistes esportives tenen molt a dir*. [En línia]
Consultat des de: <https://sindicatperiodistes.cat/les-dones-periodistes-esportives-tenen-molt-a-dir/>
[Últim accés: 15 08 2022].

Sport, 2011. *Josep Maria Casanovas, distingido con la Real Orden al Mérito Deportivo*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/comunicacion/josep-maria-casanovas-distingido-real-1167731>
[Últim accés: 03 08 2022].

Sport, 2016. *La respuesta machista del periodista argentino a la hermana de Messi*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/futbol-america/respuesta-machista-del-periodista-argentino-hermana-messi-5631675>
[Últim accés: 03 07 2022].

Sport, 2019. *Fallece Mari Carmen Izquierdo, pionera del periodismo deportivo*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/comunicacion/fallece-mari-carmen-izquierdo-pionera-del-periodismo-deportivo-7575919#>
[Últim accés: 22 06 2022].

Sport, 2019. *La periodista Danae Boronat, primera narradora de partidos en televisión*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/laliga/periodista-danae-boronat-primera-narradora-partidos-television-7452769>
[Últim accés: 27 08 2022].

Sportfem, 2021. *Olga Viza, el carisma de una periodista incombustible*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sportfem.es/2021/11/05/olga-viza-el-carisma-de-una-periodista-incombustible/>
[Últim accés: 27 05 2022].

Stats Perform, 2019. *Sara Giménez, la voz femenina que narró el Girona-Espanyol de Liga*. [En línia]
Consultat des de: <https://onefootball.com/es/noticias/sara-gimenez-la-voz-femenina-que-narro-el-girona-espanyol-de-liga-25052822>
[Últim accés: 21 07 2022].

Suggs, D., 2022. *Who is Malika Andrews? ESPN's NBA Draft host makes history, continues rise as media superstar*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sportingnews.com/ca/nba/news/malika-andrews-espn-nba-draft/nwce2ryi9lz9smwhj1czmn6q>
[Últim accés: 16 06 2022].

Tabakalera, sense data *MARTA TRIVI, DIRECTORA DE NERFEADAS*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.tabakalera.eus/es/marta-trivi/>
[Últim accés: 19 07 2022].

Tableau Public, 2017. *LA INVISIBILIDAD DE LA MUJER EN EL PERIODISMO*. [En línia]
Consultat des de:
<https://public.tableau.com/app/profile/andrea1594/viz/Lainvisibilidaddelamujerenelperiodismo/LAINVISIBILIDADDELAMUJERENELPERIODISMO>
[Últim accés: 24 06 2022].

Tebas, J., 2022. *Tebas apuesta por que la mujer empiece a retransmitir fútbol en televisión* [Entrevista] (13 06 2022).

Télam Digital, 2020. *"Hay mucho machismo en el periodismo deportivo", coincidieron Brunatti y Lerena*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.telam.com.ar/notas/202004/453681-hay-mucho-machismo-en-el-periodismo-deportivo-coincidieron-brunatti-y-lerena.html>
[Últim accés: 01 07 2022].

TeleMadrid, 2021. *Las periodistas deportivas se plantan frente el acoso en redes sociales*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.telemadrid.es/programas/madrid-directo-om/periodistas-deportivas-denuncian-acoso-9-2397150284--20211117083535.html>
[Últim accés: 28 06 2022].

Thinking Heads, sense data *Olga Viza López*. [En línia]
Consultat des de: <https://thinkingheads.com/conferenciantes/olga-viza-lopez/>
[Últim accés: 27 05 2022].

Tikas, M., 2021. *Sport*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.sport.es/es/noticias/comunicacion/periodistas-deportivas-decimos-basta-12850144>
[Últim accés: 5 Maig 2022].

Torreadella, X. & Planas, A., 2011. *Del deport a l'esport i de l'esport al deport..* [En línia]
Consultat des de: <file:///C:/Users/usuari/Downloads/249289-Text%20de%20l'article-335580-1-10-20120206.pdf>
[Últim accés: 1 07 2022].

Trincheras, 2022. *'Preguntas Frecuentes': Jon Iñarritu, Marc Marginedas, Carla Simón i Peyu i les dones al periodisme esportiu*. [En línia]
Consultat des de: <https://elerrat.com/preguntas-frecuentes-jon-inarritu-marc-marginedas-carla-simon-i-peyu-i-les-dones-al-periodisme-esportiu/>
[Últim accés: 01 08 2022].

Trivi, M., 2018. *Gaming Ladies*. [En línia]
Consultat des de:
https://twitter.com/gaming_ladies_/status/1072063967860834304?lang=ca
[Últim accés: 19 07 2022].

Twitter, 2021. *Tweet Sindicat de Periodistes de Catalunya*. [En línia]
Consultat des de:
https://twitter.com/periodistescat/status/1456660789159419905?ref_src=twsrc%5Etfw

%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1456660789159419905%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fesperiodistas.org%2Fagresion-machista-en-linea-a-la-periodista-del-diario
[Últim accés: 26 07 2022].

UFEC, 2019. *Per una carrera sense obstacles*. [En línia]
Consultat des de: https://www.ufec.cat/ca/per-una-carrera-sense-obstacles-manifest-8m-2019_n1898.html
[Últim accés: 05 05 2022].

Universitat Autònoma de Barcelona, 2019. *Dades de la Facultat de Ciències de la Comunicació*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.uab.cat/doc/memoriasocomunicacio1819>
[Últim accés: 22 05 2022].

Valdés, I., 2017. “*Si no hubiésemos estado en directo, le hubiese abofeteado*”. [En línia]
Consultat des de:
https://elpais.com/elpais/2017/05/30/mujeres/1496165411_772658.html
[Últim accés: 07 07 2022].

Valle, T., 2022. *Quien es Natalia Arroyo, la entrenadora de la Real Sociedad Femenino, seguida de cerca por Barcelona Femenino*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elfutbolero.es/laliga/Quien-es-Natalia-Arroyo-la-entrenadora-de-la-Real-Sociedad-Femenino-seguida-de-cerca-por-Barcelona-Femenino-20220316-0008.html>
[Últim accés: 18 07 2022].

Vargas, V., 2017. *Sexismo y cosificación: Cómo trata la prensa deportiva a las mujeres en la cobertura de la Copa Confederaciones*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.elmercuriodigital.net/2017/06/sexismo-y-cosificacion-como-trata-la.html>
[Últim accés: 11 07 2022].

Vilamala, N., 2022. *Entrevista a Núria Vilamala* [Entrevista] (29 07 2022).

Vilanova, A., 2021. *Jordi Costa i Sònia Gelma: «Prensa i futbolistes estem una mica girats d'esquena»*. [En línia]
Consultat des de: <https://www.naciodigital.cat/noticia/218786/jordi-costa-sonia-gelma-premsa-futbolistes-estem-mica-girats-esquena>
[Últim accés: 01 08 2022].

Vilar, R., 2007. L'ús del català en la relació professional entre els periodistes, el club i els esportistes. A: D. Casals, N. Faura & A. Torrent, ed. *Futbol i llengua*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona Servei de Publicacions, p. 139.

Villarrubia, B., 2022. *Histórico: primer partido narrado por dos mujeres en la TV pública*. [En línia]
Consultat des de:
<https://www.mundodeportivo.com/futbol/femenino/20220318/1001769605/historico.html>
[Últim accés: 11 10 2022].

Viza, O., 2019. *El País*. [En línia]
Consultat des de:

https://elpais.com/deportes/2019/07/30/actualidad/1564506114_256902.html
[Últim accés: 12 04 2022].

Viza, O., 2022. *Entrevista a Olga Viza* [Entrevista] (27 07 2022).

Women's Sports Institute, 2022. *TOP WOMEN IN SPORTS*. [En línia]
Consultat des de: <https://womensportsinstitute.com/top-women-in-sports/>
[Últim accés: 09 07 2022].

Zeheb, sense data *Biografía de Sara Carbonero*. [En línia]
Consultat des de: <http://www.zeleb.com.co/c/biografia-de-sara-carbonero>
[Últim accés: 06 07 2022].

15. ANNEX

ANNEX I: ENTREVISTA A JÚLIA PARÉS

La Júlia Parés és una periodista que ha cursat la carrera de periodisme a la Universitat Pompeu Fabra i, posteriorment, ha realitzat un màster en comunicació esportiva a la Universitat Ramon Llull, a la Facultat Blanquerna. Actualment, desenvolupa la seva tasca a l'empresa Mediapro, dins la qual s'encarrega de diferents continguts, que consisteixen fonamentalment en la realització i recerca pels museus dels equips de la Lliga Santander. Presentació de la seva carrera: "Vaig estudiar la carrera de periodisme i tenia clar que volia dedicar-me a quelcom relacionat amb els esports. La carrera no em va apassionar. Més teòrica del que em pensava. Vaig realitzar un màster de comunicació esportiva que em va obrir moltes portes, no només als mitjans de premsa, ràdio i televisió, sinó que hi havia un ventall de possibilitats que ni m'havia plantejat. Una d'aquestes va ser fer continguts al museu de l'Atlètic Club de Bilbao (recerca, imatges...) Va ser la primera feina a nivell de periodisme esportiu més formal. Era una feina puntual i buscava quelcom més estable. També vaig estar fent altres feines, per exemple, dins de l'àmbit cultural. L'última feina més estable va ser dins l'empresa Doria, que gestiona el mundial de MotoGP. Més tard, em va tornar a contactar l'empresa Mediapro, per oferir-me un contracte indefinit. Em van contractar perquè tenia experiència i la voluntat i interès en l'esport. Per un home segurament no seria important, però a mi em van contractar com a dona per fer temes esportius. Ara mateix estic ficada en diferents projectes. La branca dins de Mediapro és Mediapro exhibitions, que es dedica a realitzar museus i experiències, no només de l'àmbit esportiu.

L'entrevista que es presenta a continuació va ser realitzada el dia 4 de juliol del 2022 telemàticament.

En quin moment vas decidir que volies dedicar-te al periodisme esportiu?

A mi l'esport m'ha agradat sempre, de petita havia fet patinatge artístic i vaig ser la primera generació de noies que vàrem jugar a futbol a Torelló. Jo era molt aficionada a l'esport, a casa meva s'ha viscut des de sempre. Vaig pensar que el tema de la comunicació et permetia estar dins el món de l'esport sense ser esportista. Vaig trobar el meu camí al màster, ja que a la carrera vaig tenir molts dubtes. Segurament, el primer moment en què em vaig plantejar ser periodista vaser al escollir la carrera que volia fer. Penso que és important que les dones estiguem al món del periodisme esportiu.

Has tingut mai alguna referent que t'inspirés en el desenvolupament de la teva feina com a periodista?

Doncs m'ha passat el contrari. Quan estava estudiant periodisme hi va haver el boom de la Sara Carbonero, quan ella era periodista. Hi ha diferents generacions de periodistes esportives i ella ha estat la cara de la nova generació de periodistes esportives. En el seu moment, era una cara molt pública. Va sorgir en un moment en què l'esport espanyol era top. Jo no volia ser com la Sara Carbonero, ja que pensava que era una persona sense la carrera acabada, que al final tenir-la acabada o no vol dir res, perquè al final és un títol. Les coses de veritat s'aprenen quan surts al carrer. Jo vaig dubtar moltes vegades el motiu pel qual ella havia arribat on havia arribat. Ara ho penso i, en el fons, és una reflexió masculista, perquè el pensament era que hi havia arribat pel físic. Va cometre molts errors i jo no volia que fos el meu referent, ho volia fer molt millor. El que em critico a mi mateixa és haver posat en dubte la seva formació. Hi havia molts rumors i per mi, una motivació era emmirallar-me en què no volia ser. Era un moment en què les noves noies que sortien era una generació *florero*. Les noies només llegien els tuits per exemple, feien les entrevistes que no volia fer ningú. No hi havia una noia que fes anàlisi. No hi havia una noia que aportés informació. En aquell moment la meva motivació era aquesta; no ser com la Sara Carbonero. Amb el pas dels anys, en què a moltes altres noies els hi han donat una oportunitat, no pel fet de ser noies, sinó pel fet de ser dones, no hi ha hagut una persona en què m'hagi emmirallat. Admiro maneres de fer, com el cas de la Natalia Arroyo,

exjugadora de futbol, una persona molt bona a nivell d'analista tècnica. Es va fer un forat dins el món dels analistes tècnics, extremadament masculinitzat. Va buscar noves formes de comunicar que no s'estaven utilitzant en aquell moment. Llavors tenia aquest plus de tenir els coneixements a conseqüència d'haver estat jugadora i entrenadora de futbol, però a més donava valor afegit a la manera com s'estava comunicant. La majoria de dones que estan al periodisme esportiu són exemples a seguir, ningú els hi ha posat fàcil, continuen rebent moltes crítiques, com el cas de la Marta Ramon. Aquests tuits no els rep un home. Jo no estic a la primera línia de foc i per mi són exemples en referència a que soc una dona ficada en aquest món i la seva manera de callar boques. Jo vull que em contractin a mi perquè soc bona en el que faig i no per ser dona, ni pel fet de complir una quota. Moltes vegades a les tertúlies hi ha una dona pel tant per cent de quota. Jo no és que tingui cap referent a nivell laboral però sí a nivell personal. Segurament si la Sara Carbonero no hagués complert els cànons generals de bellesa femenins no hagués rebut tantes crítiques, però se la va criticar molt. A nivell periodístic no va demostrar realment el que ella valia. Ens va deixar en mala posició. Actualment, considero que sí ens hem d'emmirallar amb les noies que han creat un camí en el periodisme esportiu. A la meua empresa, la majoria de caps són dones. El 90% de la meua plantilla són dones en una empresa que està molt dedicada al món esportiu. En el mundial de MotoGP i en el context del 8 de març, es va parlar de les paraigüeres, que aguanten el paraigües al pilot i van vestides com les fan vestir, fent patent la cosificació que pateixen en el món del motor, en aquest cas i hi va haver molta gent que va sortir en defensa d'aquestes. Les dones que treballen en MotoGP hi treballen en molts àmbits, com recursos humans per exemple. El fet de només veure les paraigüeres no vol dir que les altres dones no hi siguin. Jo vaig fer les pràctiques de la carrera a TV3 i vàrem entrar dos becaris; un noi i jo, i el tracte era molt diferent.

Com creus que es pot incrementar la presència de dones en l'àmbit del periodisme esportiu?

Crec que es pot incrementar la presència de dones contractant a una dona pel que fa i no pel fet de ser dona. Estic molt en contra de la discriminació

positiva i pel fet de les quotes. No només contractar-les perquè son dones, sinó també oferint llocs que històricament han estat masculins. Encara no es senten noies retransmetre partits de futbol en la primera divisió, no està escrit en lloc. Crec que s'ha de normalitzar el fet de dona i esport. Malauradament, no crec que hi hagi una fórmula, crec que s'ha de deixar d'associar que una dona està involucrada en l'àmbit esportiu perquè és la filla de, és la parella del futbolista o és molt guapa. Penso que estem anant bé i que una de les coses que farà que la presència de dones dins el periodisme esportiu incrementi és la reivindicació de la dona en tots els àmbits, així com els moviments feministes com el *Metoo* o d'altres campanyes. Actualment hi ha moltes més dones en l'àmbit del periodisme esportiu i això va en paral·lel amb el creixement del moviment social del feminisme. En aquest sentit, penso que hi està ajudant molt el món de l'esport femení.

Considero que existeixen tres eixos que van en paral·lel en referència a la dona; el moviment social basat en el feminisme, la incrementació de la dona en àmbits com el periodisme esportiu i l'esport femení. Sí que escoltem noies retransmetre un partit femení. Abans no és que les noies no els retransmetessin, és que no hi havia partits femenins per retransmetre. Hi eren, però no s'emetien per la televisió ni per la ràdio. Per altra banda, que les dones periodistes denunciïn el fet de rebre comentaris masculistes i denigrants per la seva feina, no cal que ho faci cada vegada, però que no deixi de fer-ho. No s'han de normalitzar aquest tipus de conductes. En el meu àmbit personal sí que he viscut situacions en què s'han qüestionat aspectes per ser dona, com el fet de si hi entenia de futbol, quan és una part que involucra la meva feina. Jo no vull ser qüestionada per una cosa en què un home no és qüestionat. Quan em feien aquestes preguntes i era més insegura, m'ho feien posar en dubte. Jo no deixaré que ningú posi en dubte la meva feina ni em faci dubtar a mi mateixa. Quan hi ha injustícies s'ha de denunciar. Actualment hi ha un gran ventall de persones amb què emmirallar-se. Ara mateix la Nadia Tronchoni és cap d'esports del país. Hi ha fets que per mi no haurien de ser notícia. Espero que d'aquí un temps, que una dona sigui cap d'esports no sigui notícia. La situació actual i el futur de la dona en el periodisme esportiu no hagués estat possible sense la generació de dones pioneres que van obrir camí, com és el

cas de la Paloma del Río, un referent en natació, en gimnàstica artística. La Pilar Calvo, l'Imma Pedemonte... També el fet de poder-se emmirallar amb algú.

Consideres que el paper desenvolupat per les periodistes esportives actualment en la retransmissió d'esdeveniments esportius és suficient?

Crec que no és suficient. Ho serà quan una retransmissió del Barça, per exemple, sigui realitzada íntegrament per dones, i no pel fet de ser dones, sinó pel fet de ser bones fent el que fan, en tots els càrrecs; analistes, comentaristes... No hi ha cap norma escrita que digui que una dona no pot narrar un partit de futbol. A Espanya hi va haver el precedent de la Sara Giménez, que va narrar un partit de la primera divisió masculina a través de la cadena SER. Tot i la notícia, ho va fer per la web, a la qual no tothom tenia accés. No sé si és que una noia no vol fer-ho. Fa uns anys es va jubilar en Puyal i es necessitava un relleu generacional i aquest canvi ha estat en Torquemada fent d'analista tècnic, però el narrador és Bernat Soler. La meua pregunta és; ningú s'ha plantejat que podia ser una dona? Potser era el moment de posar una dona en aquest lloc. Em sorprèn que l'any 2022 encara no hi hagi cap dona narrant un partit de futbol masculí. A TV3 els partits del Barça femení els narra un home, tota la resta són dones, tant les comentaristes com les analistes i presentadores, però qui narra el partit és un home. No sé quin és el fre, ja que l'avanç és lent. A vegades s'associa que les dones han de fer les coses de dones. No han de retransmetre un partit del femení perquè són dones, ho han de fer perquè són bones amb el que fan. El problema és que segueixen havent-hi noies que únicament llegeixen tuits. Quan les noies estan a les portades de diari és perquè porten faldilles més curtes del que toca. La cosificació de la dona es fa en qualsevol àmbit, tant de les periodistes esportives com de les esportistes. Jo em critico a mi mateixa per cosificar a la Sara Carbonero, el problema és que no tothom fa autocrítica.

Creus que les dones són més propenses a ser criticades o qüestionades en cas de cometre algun error en el transcurs de la seva feina?

El mateix error o comentari realitzat per un home o per una dona no rep les mateixes crítiques. Aquests comentaris són rebuts, generalment, d'homes. Estem més exposades a les crítiques, no per la nostra professionalitat ni per la nostra vàlua, sinó pel fet de ser dones. Per una banda, s'han de denunciar els insults o faltes de respecte i, per altra banda, si la societat avança i es converteix més igualitària, la situació anirà canviant.

Creus que l'increment de l'esport femení ha afavorit que hi hagi més dones periodistes?

Considero que sí, en gran part perquè a mi, per exemple, em fa il·lusió explicar els èxits i les fites de les dones esportistes. Crec que els tres eixos; moviment social, dona al periodisme esportiu i esportistes es retroalimenten. No sé quina és la relació però crec que és un *win-win* (esport femení i dona periodista)

Consideres que l'estètica és un dels aspectes als quals es dona més importància en el periodisme esportiu actual? Afecta de la mateixa manera a homes i dones?

No hi ha gaires dones periodistes esportives davant de càmera que no entrin dins els cànons de bellesa establerts per la societat. En canvi, sí que hi ha homes que no compleixen aquests cànons de bellesa. Potser només és casualitat, però dona que pensar. Sí que és cert que les dones, ja no només en el periodisme esportiu, tenim aquesta pressió estètica. Crec que fins que no se superi aquesta pressió estètica en general tampoc passarà a nivell laboral. A mida que hi hagi més dones a primera línia el perfil serà molt més variat. Potser una noia que no se senti representada per aquests cànons de bellesa, cregui que no pot arribar allà, quan s'hi ha d'arribar independentment del físic, de l'orientació sexual, de la ideologia... Aquesta problemàtica no existeix en el sexe masculí; hi ha homes de tot tipus d'edat, de tot tipus de físic...etc. És una crítica al sistema, no es critica a les que hi ha.

Com has afrontat les crítiques o comentaris rebuts en referència a la teva feina?

Ara mateix, amb tota l'experiència que tinc a nivell laboral i personal, em fa molta ràbia i ja no em callo les coses; et contestaré amb respecte però no aguantaré cap comentari. Ja no em fan dubtar perquè m'he demostrat a mi mateixa el que valc. A mi ningú m'ha de venir a dir que no puc narrar un partit de futbol perquè soc dona. És important que les noves generacions vinguin reivindicant aquesta actitud. També és important la generació, els millennials potser érem més conformistes i no teníem la ment tan oberta. Ara mateix, la generació Z ja és més oberta i la mentalitat es basa en la llibertat.

Creus que l'increment de l'ús de xarxes socials ha agreujat la situació i ha ajudat a fer palès de la desigualtat entre els homes i les dones periodistes?

Crec que sí, ja que el fet d'estar exposats d'una manera tan immediata a qualsevol cosa, ha incrementat la desigualtat i el fet de poder criticar algú d'una forma, sovint anònima, però molt directa. Arriben les crítiques de manera més directa. De la mateixa manera que han incrementat les formes de comunicació, també han incrementat les maneres de poder criticar a algú i donar la pròpia opinió. Com més exposició, més crítiques, positives i negatives i, per tant, més desigualtats.

Per últim, en quines situacions consideres que hi ha un clar masclisme en el periodisme esportiu? Ha estat present al llarg de la teva carrera?

Hi ha un clar masclisme amb l'estètica de la persona. Si una periodista no entra dins els cànons de bellesa, no rebrà comentaris bavorosos, sinó crítics sobre el seu cos. Hi ha el masclisme de no moltes dones en posicions de poder en el periodisme esportiu. Ha de ser notícia que la Nadia Tronchoni sigui cap d'esports? No ho hauria de ser però ho és perquè no n'hi ha. Hi ha masclisme amb el fet de la discriminació positiva i el fet d'haver de complir una quota. Com que no m'he acabat dedicant a premsa, ràdio i televisió, que és on més explícit és aquest masclisme, no ho he acabat de notar. L'ambient a les pràctiques, per

exemple, desprenia aquest masclisme subliminament. He vist conflictes en companyes de professió, el que sí m'he trobat ha estat a nivell personal. Per això soc empàtica quan passa perquè que no m'hagi passat a mi, no vol dir que no passi.

En resum, s'ha avançat molt, però queda molta cosa per fer. Vull pensar que el boom del feminisme i de l'esport femení no sigui només un boom, sinó que vagi in crescendo, així també com el paper de la dona en el periodisme esportiu, per poder arribar a la igualtat, això passa per més dones dirigint, més dones fent feines històricament masculines... No sempre han de llegir els tuits les dones perquè són dones i no saben fer res més.

ANNEX II: ENTREVISTA A RAMON BESA

Ramon Besa és actualment redactor en cap del diari El País a Barcelona, col·laborador de Ràdio Barcelona i Catalunya Ràdio. També exerceix com a professor de periodisme a la Facultat de Ciències de Comunicació Blanquerna de la Ramon Llull.

L'entrevista que es presenta a continuació va ser realitzada el dia 23 de juliol del 2022 presencialment.

Què et va fer decidir que volies dedicar-te al periodisme esportiu?

A mi m'agradava molt voltar i l'equip de futbol era el que em permetia fer-ho, i em vaig familiaritzar molt amb l'esport. Vaig començar fent de corresponsal al 9Nou i, mentre estudiava la carrera a Bellaterra també era corresponsal al *Mundo Diario* i a Europapress, on no només treballava en el sector esportiu. Paral·lelament seguia el Voltregà de Hoquei. Al diari Avui hi va haver una baixa l'any 1980 i Ramon Serra i Reig, cap d'esports, em va oferir-la secció esportiva. Des de llavors, la meua vida professional ha estat vinculada al periodisme esportiu. M'entusiasmava molt la història del Barça, que no només era una qüestió futbolística, sinó també social. Tot i així, també canvio de registre de tant en tant i faig crònica ciutadana o altres tipus de periodisme.

Creus que l'increment de l'esport femení ha afavorit que hi hagi més dones periodistes?

Sí, considero que és cabdal. L'esclat de la guerra civil va acabar amb tota una tradició periodística i les dones periodistes o esportistes de la República van ser perseguides i especialment mal vistes, perquè la part feixista va acabar amb tota l'estructura i la corrent de dones interessades pels esports i alguna cronista esportiva. La dona no va començar a recuperar el seu protagonisme a nivell social i per tant també a nivell esportiu fins l'any 1975 aproximadament. Des de l'any 2012, les dones esportistes guanyen més medalles que els homes. La culturització del país, que és un país masculista, no canviarà la manera de fer fins que els homes mirin a les dones com a persones

i no com a objectes de desig o de possessió. El fet que hi hagi més dones esportistes ha fet que les dones periodistes tinguin una atracció per parlar d'elles. Durant molt de temps, les dones creien que no podien tenir el seu lloc en el periodisme esportiu i, consegüentment, es dedicaven a altres àmbits. Una de les conseqüències del franquisme va ser dirigir tota l'atenció periodística únicament al futbol. A partir del 1992, quan hi ha els Jocs Olímpics de Barcelona, les dones periodistes van tenir més protagonisme i a les seccions d'esports van començar a haver-hi dones interessades en el futbol i les activitats esportives. Això ho ha hagut d'aconseguir la dona, els homes no hi han ajudat mai. Per mi la situació només s'arregla quan siguem capaços de canviar la mirada. Era una mirada masculina. Antigament, les seccions d'esports no contractaven dones perquè alteraven el ritme de la competició, tenien la regla, eren mares... Sortosament, els canvis actuals han fet que augmenti la paritat, com el fet que els homes demanin baixes de paternitat. Moltes vegades, la sensibilitat de la dona en aquestes seccions d'esports tan masculinitzades ha aportat una nova perspectiva periodística. En referència a l'esport femení, encara resta sovint una mirada d'indulgència, però no parlem de tàctiques o estratègies com ho faríem d'un equip masculí.

Consideres que el paper desenvolupat per les periodistes esportives actualment en la retransmissió d'esdeveniments esportius és suficient?

Per què sí o no?

No, però crec que ens hem de basar en la capacitat, no en el sexe. Tendim a entendre que les dones entren a les retransmissions per complir una quota. D'alguna manera, les dones ja no estan associades únicament a esports com la gimnàstica o la natació sincronitzada. Crec que és un procés gradual, que hi ha hagut dones pioneres extraordinàries, com Isabel Bosch. Joaquim Maria Puyal va ser molt important en aquest sentit perquè sempre va incorporar la dona a les seves transmissions, contribuint així a la normalització d'aquest procés. Pensar que dones poguessin ocupar llocs de responsabilitat era inconcebible. Actualment, està passant, com és el cas de Nadia Tronchoni. És important que el lloc de redactor en cap o cap d'esports puguin ser dones.

Creus que les dones són més properes a ser criticades o qüestionades en cas de cometre algun error en el transcurs de la seva feina?

És possible que es doni la situació. Existeix la tendència de pensar que els homes, al haver practicat certs esports, com el futbol, tinguin un cert *background* que no tenen les dones. S'està corregint perquè les dones també juguen a futbol i aquest procés d'aprenentatge ja no es pot negar. Les retransmissions són cada vegada més corals perquè es necessiten diversos punts de vista. Les dones actualment han de seguir demostrant perquè han arribat al lloc on són. Crec que encara existeix aquesta mirada, perquè als homes se'ls hi permet criticar i desclassificar, a les dones encara no. Només pel fet de ser-ho, la gent qüestionar-la la seva tasca. Aprendre a ser nobles i ètics quan jutgem l'obra i no qui l'ha fet. Les dones han de vèncer la crítica per la crítica que encara existeix.

La història que han tingut les dones en el periodisme esportiu és relativament recent. Com creus que es pot incrementar la presència de dones en aquest àmbit?

Crec que hi ha hagut dones, però no són conegudes. Les pioneres com Isabel Bosch o Pilar Calvo, per exemple, no havien creat massa escola. Darrerament, cada cop hi ha més dones i són més bones. Olga Viza per mi és una de les figures periodístiques més importants que hi ha hagut. Considero que els manuals de les facultats també haurien de recuperar les dones que han contribuït a fer camí en el periodisme esportiu. Actualment, el fet que dones periodistes apareguin a la televisió ajuda a familiaritzar-s'hi, abans això no era possible. Per tant, el boom mediàtic ha ajudat a que la dona sigui present a la rutina periodística.

Quina és la teva perspectiva de gènere en referència a la dona periodista?

Crec que amb l'empenta i la manera de ser de les dones s'acabarà aconseguint la paritat en el periodisme esportiu. La voluntat de les dones periodistes no hauria de basar-se en trencar tabús, sinó en potenciar nous lideratges. Els redactors en cap han de perdre la por en buscar i aconseguir el talent al costat femení, no necessàriament al masculí. Jo sempre he cregut en les generacions transversals. Les seccions es dividien en els més experts, els

més ambiciosos... ara tendim a un sistema més individualitzat. Tot el model de producció del periodisme fins ara es feia a les redaccions, ara mateix es pot produir sense anar a les redaccions, gràcies al teletreball. Aquest fet també pot comportar l'abolició dels prejudicis en vers les dones, com tenir la regla o ser mares. La globalitat també fa que no tot el món sigui igual. Hi ha comunitats que la situació és molt pitjor. Moltes vegades hi ha dones associades a programes show. En el periodisme actual mana l'entreteniment i la opinió, no la informació, i aquest entreteniment és banal. Les noves generacions estan més educades així, fent tertúlies, debats... Moltes vegades, el periodisme esportiu està marcat pel nacionalisme, tot això s'ha de canviar, i per aquest motiu és vital la incorporació de la dona en aquest àmbit, per acabar amb els "vicis" fins ara normalitzats. La dona segurament tindrà una mirada menys contaminada. La voluntat a l'hora de triar periodistes hauria de ser fer un bon programa, no triar una dona pel fet de ser dona, sinó perquè és bona fent la seva feina. Els homes tenen una crítica més benigne, en canvi les dones són més penalitzades.

Com has viscut la presència cada cop més evident de la dona en el periodisme esportiu?

He conegut i conec moltes dones periodistes. Si jo no hagués tingut aquesta familiarització amb la inserció de la dona en el periodisme esportiu, se'm faria estrany que ara mateix la meva cap fos una dona. Frank Rijkaard va ser el primer entrenador del Barça que va mirar a les dones com a periodistes. Jo sempre he intentat veure la dona com a companyes. Crec que cada vegada les dones són més presents, tant en mitjans televisius o radiofònics com en la premsa escrita. Tanmateix, cada vegada hi ha més dones que volen estudiar periodisme esportiu.

Com consideres que evolucionarà la situació viscuda actualment en referència al periodisme esportiu? Creus que hi arribarà a haver paritat en aquest àmbit?

Jo crec que sí. Sempre mitifiquem el que no hem viscut. Si parlem des de l'any 1939, tot l'exercici que han hagut de fer les dones i els tabús que han hagut de vèncer és èpic. És bo tenir referents però s'han de modificar les

estructures. A Catalunya, els clubs han estat la força motriu de l'increment esportiu. Són molt important les eleccions, perquè la pujada de partits i forces totalitàries com podria ser Vox només fan que frenar l'avenç de la dona a la societat. Per tal que la situació evolucioni, els rivals de les dones no han de ser els homes, han de ser les pròpies dones. Per mi la paritat és llegir un currículum o una obra i no mirar el nom de qui ho ha fet. Segons Fernando Birri: *La utopia està a l'horitzó, de manera que difícilment s'aconsegueix. Si camino deu passos, la utopia se'n va deu passos més enllà. Així doncs, com s'aconsegueix la utopia? Caminant.* El fet de si les dones i els homes estaran en paritat en el periodisme esportiu, per mi és una utopia, però cada dia em llevo pensant quins deu passos puc fer per aconseguir-la.

Afegit: Un dels grans problemes del periodisme és l'intrusisme, ja que tothom es pensa que pot fer la feina de periodista, i no és així.

ANNEX III: ENTREVISTA A OLGA VIZA

Olga Viza és una de les periodistes a nivell autonòmic i estatal més reconegudes. Ha narrat esdeveniments de gran importància, com el Mundial de Futbol d'Espanya l'any 1982 o els Jocs Olímpics de Barcelona el 1992. Al llarg de la seva carrera professional ha treballat per cadenes com La Sexta o Antena 3 i ha rebut una gran quantitat de reconeixements, com el premi ATV a la Millor Comunicadora de Programes Informatius.

L'entrevista que es presenta a continuació va ser realitzada el dia 27 de juliol del 2022 mitjançant el correu electrònic.

En quin moment vas decidir que volies dedicar-te al periodisme esportiu?

Et confesso que encara que l'esport formava part de la meua vida quotidiana (el meu pare va ser jugador de bàsquet) el periodisme esportiu no estava als meus plans. Va ser per atzar. Un company de facultat, que ja treballava en esports TVE Catalunya, em va animar a incorporar-me al programa Polideportivo on acabaven de nomenar com a director un periodista de tan sols 24 anys que buscava reporters joves. Jo no ho veia gaire clar; però en pocs dies vaig descobrir un món apassionant.

Has tingut mai alguna referent que t'inspirés en el desenvolupament de la teva feina com a periodista?

Les dones que ens dedicàvem al periodisme esportiu a la televisió podien comptar-se amb els dits d'una mà. Totes començàvem. Jo vaig entrar a la plaça que va deixar vacant Mercedes Milá, que acabava d'anar-se'n a Madrid a treballar a Informe Semanal. Mercedes era una reportera esplèndida, i vaig heretar els temes que ella solia treballar. Vaig poder veure alguns dels seus reportatges per prendre referència; vaig aprendre d'aquests treballs, dels consells de grans periodistes veterans i sobretot dels meus errors.

Com creus que es pot incrementar la presència de dones en l'àmbit del periodisme esportiu?

Incrementar el nombre de dones en el periodisme esportiu depèn fonamentalment de la decisió dels qui reparteixen joc, que continuen sent majoritàriament els homes. Soc de les que pensen que l'important no és "on" treballes, sinó amb "qui" treballes. Jo vaig tenir la sort de tenir un cap de 25 anys que no feia distincions de gènere; però no era un cas habitual

Tradicionalment les redaccions esportives estaven comandades per grups d'homes que tenien una relació "testosterònica" amb l'esport. Les noves generacions han anat corregint aquesta "tara".

Mari Carmen Izquierdo, la pionera, la primera dona que va aparèixer a la televisió en un camp de futbol; em va explicar que als anys 70 quan es va presentar a la redacció d'un diari esportiu de Madrid per fer pràctiques, el redactor en cap li va dir "per a treballar aquí t'han d'agradar el vi i les dones".Espectacular!

Ella va ser qui va obrir la porta i va lluitar per acabar amb certes coses, per exemple:

Les dones periodistes tenien prohibit treballar dins de les rondes ciclistes (els semblava indecorós que veiessin els ciclistes pixar a la cuneta) Només podien estar les dones de l'equip mèdic i comercial Per no parlar de la utilització de la dona al pòdium dels vencedors.

Són coses que no podem oblidar. Per resumir, al capdavant de les redaccions s'hauria d'aplicar únicament el criteri periodístic. Res més.

Consideres que el paper desenvolupat per les periodistes esportives actualment en la retransmissió d'esdeveniments esportius és suficient?

En l'àmbit poliesportiu és clar que la roda ja està girant. Si ens fixem en uns Jocs Olímpics, per exemple, trobaràs dones narrant esports importants.

L'auge de l'esport femení sí que ha fet possible que la veu principal sigui la d'una dona; però que no es prengui això com a excusa, aquí estem parlant

que les dones puguin ser veu principal en esports practicats per homes. Això no està resolt.

Com que el gran cavall de batalla és el futbol diré que, tot i que vaig celebrar veure dones a la gespa entrevistant els jugadors, sempre vaig pensar que podia ser coartada per a alguns.

Creus que les dones són més propenses a ser criticades o qüestionades en cas de cometre algun error en el transcurs de la seva feina?

Sí encara. I això té una relació directa amb el tipus d'audiència de determinats esports. Hi ha reductes que segueixen considerant la dona una fràgil nouvinguda. Encara falta temps i cultura. Tot i que afortunadament he de dir que hi ha terrenys conquerits.

Creus que l'increment de l'esport femení ha afavorit que hi hagi més dones periodistes?

Indubtablement. I això no ha fet més que començar. No hi ha marxa enrere.

Consideres que l'estètica és un dels aspectes als quals es dona més importància en el periodisme esportiu actual? Afecta de la mateixa manera a homes i dones?

Al periodisme audiovisual sens dubte. I en aquest àmbit, l'exigència és inflexible cap a la dona. Em pregunto quantes grans periodistes ens estem perdent per aquest criteri.

Com has afrontat les crítiques o comentaris rebuts en referència a la teva feina?

La crítica és consubstancial amb un treball públic. Però no tinc la sensació d'haver rebut crítiques per ser dona en el que era un món d'homes. Si les he rebut és perquè alguna cosa vaig fer malament. I és clar que fa mal. Et puc assegurar que és molt pitjor l'autocrítica.

Creus que l'increment de l'ús de xarxes socials ha agreujat la situació i ha ajudat a fer palès de la desigualtat entre els homes i les dones periodistes?

Les xarxes socials magnifiquen les virtuts i els defectes. I el defecte social de la desigualtat no és una excepció. Sens dubte no han ajudat.

Per últim, en quines situacions consideres que hi ha un clar masclisme en el periodisme esportiu? Ha estat present al llarg de la teva carrera?

Masclisme existeix en considerar la dona un complement i no protagonista principal, en relegar-la a treballar en esports que ells no valoren, en valorar la imatge per sobre del seu talent. Aquest és un mur invisible, que minva a poc a poc.

Si et soc sincera, formar part d'aquell primer grup de dones del periodisme esportiu, va fer que se'ns mirés com una novetat, com una excepció o curiositat.

Quan moltes més dones es van incorporar vam ser testimonis d'una involució que ara comença a corregir-se. Soc optimista. Potser dins de no gaire puguem veure una dona presidint la FIFA.

ANNEX IV. ENTREVISTA A NÚRIA VILAMALA

Núria Vilamala és una periodista catalana que treballa actualment per la cadena SER, més concretament s'encarrega de la retransmissió futbolística dels partits del Girona FC, quan juga a casa i del Bàsquet Manresa.

L'entrevista que es presenta seguidament va ser realitzada el dia 29 de juliol del 2022 presencialment.

En quin moment vas decidir que volies dedicar-te al periodisme esportiu?

A mi sempre m'havia agradat molt l'esport i havia dubtat sempre entre periodisme o educació infantil. Diria que va ser a l'ESO quan vaig acabar de fer el clic. Veia el periodisme com una oportunitat per treballar prop de l'esport.

Has tingut mai alguna referent que t'inspirés en el desenvolupament de la teva feina com a periodista?

Dones malauradament poques. Com a referents masculins, en Ramon Besa, ja que n'havia llegit bastants articles, en Joan Maria Pou, perquè era el que narrava el Barça i sempre escoltava les seves retransmissions a RAC1 i Lluís Flaquer, amb qui ara treballo a Carrusel. L'única referent femenina va ser la Marta Carreras.

Com creus que es pot incrementar la presència de dones en l'àmbit del periodisme esportiu?

El fet que faltin referents femenines porta a que menys noies vulguin dedicar-se al periodisme esportiu. Si ens fixem en el panorama actual, dones que narrin futbol per televisió o ràdio n'hi ha molt poques, sobretot a primera divisió. Primer de tot, és important tenir referents i sobretot que la gent es tregui del cap que el periodisme és un món d'homes. Moltes vegades hi ha la percepció que el futbol femení l'ha de fer una noia i, realment, hi hauria d'haver igualtat de condicions, independentment del sexe que jugui.

Consideres que el paper desenvolupat per les periodistes esportives actualment en la retransmissió d'esdeveniments esportius és suficient?

Crec que no, perquè si ens parem a pensar amb els grans mitjans de comunicació, no hi ha punt de comparació amb la quantitat d'homes i de dones que hi treballen. A més, les dones sovint són destinades a llocs més secundaris, com seria el cas dels inalàmbrics. Per tant, crec que hi ha molt camí per recórrer encara.

Creus que les dones són més properes a ser criticades o qüestionades en cas de cometre algun error en el transcurs de la seva feina?

Crec que es viralitza més, sobretot a nivell d'imatge. No crec que ara mateix el fet de ser dona sigui un plus per criticar, però sí que és veritat que quan s'ha donat l'oportunitat a una noia de narrar un partit per primera vegada, es mira tot amb molt detall. Crec que s'està normalitzant mica en mica.

Creus que l'increment de l'esport femení ha afavorit que hi hagi més dones periodistes?

Considero que sí. El futbol femení és el mirall. El creixement que ha fet el Barça femení els últims anys és l'exemple més evident. La majoria de mitjans el cobreixen dones.

Consideres que l'estètica és un dels aspectes als quals es dona més importància en el periodisme esportiu actual? Afecta de la mateixa manera a homes i dones?

Crec que a la televisió sobretot, perquè és evident que és un tema d'imatge. A la ràdio i premsa escrita crec que no tant, més que res perquè a la ràdio és un tema de veu.

Com has afrontat les crítiques o comentaris rebuts en referència a la teva feina?

En aquest sentit he estat de sort. Ara fa dos anys i mig que estic a la ràdio, i a la meva redacció sempre he estat molt còmode. Crítiques no n'he rebut, només consells per millorar.

Creus que l'increment de l'ús de xarxes socials ha agreujat la situació i ha ajudat a fer palès de la desigualtat entre els homes i les dones periodistes?

Les crítiques a les xarxes socials són molt fàcils, perquè es fa des de l'anonimat. Al món de l'esport passa el mateix. Per tant, sí que suposa una problemàtica que s'ha de solucionar, tot i que és pràcticament impossible de controlar.

Per últim, en quines situacions consideres que hi ha un clar masclisme en el periodisme esportiu? Ha estat present al llarg de la teva carrera?

En aquest sentit sí que s'està millorant molt. La percepció de dir l'home és el que narra i la dona està al peu de camp és una de les situacions més masclistes i antigues, tot i que avui en dia s'ha anat eradicant. Sobretot potser en esdeveniments més massius, com celebracions de títols, en què les dones es troben en situacions que no s'haurien ni de plantejar si fossin homes. Jo considero que queda camí per recórrer i que el paper de la dona en el periodisme esportiu no està normalitzat ni molt menys en igualtat de condicions.

ANNEX V: ENTREVISTA A MARIA GARRIDO

Maria Garrido és una periodista catalana que ha treballat com a reportera a La Sexta. Actualment, treballa per TV3, en programes de caràcter esportiu com *Vaques Sagrades*.

L'entrevista que es presenta a continuació va ser realitzada el dia 12 de novembre del 2022 a través de xarxes socials.

En quin moment vas decidir que volies dedicar-te al periodisme esportiu?

Quan tenia 9 anys vaig dir per primera vegada als meus pares que volia ser periodista. En aquell moment m'agradava molt l'esport perquè ja era jugadora de futbol, però tampoc vaig tancar-me al periodisme esportiu en concret. Realment diferents factors de la meua vida m'han portat a ser periodista esportiva. Haver jugat a futbol amb equips potents com el Barça i l'Espanyol, haver cobert la Champions amb l'Agència EFE... Això em va portar al fet que el cap de La Sexta d'esports em fitxés. A partir d'aquí he anat treballant seguint el Barça a La Sexta i ara a la CCMA (tv3 i cat ràdio).

Has tingut mai alguna referent que t'inspirés en el desenvolupament de la teua feina com a periodista?

Sí: Ramon Pellicer i Raquel Sans són dels meus preferits des de petita. A casa es mirava molt TV3 i al final són els que tenia cada dia al telenotícies. Després també m'he anat fixant en altres formes de fer periodisme, però aquests són la meua base.

Com creus que es pot incrementar la presència de dones en l'àmbit del periodisme esportiu?

Per sort cada vegada n'hi ha més, però també és veritat que quan faig guàrdies amb els companys d'esports el percentatge continua essent 90-10. Cal inculcar l'esport entre nens i nenes des de petits, ja que per dedicar-te al periodisme esportiu t'ha d'agradar l'esport. A partir d'això, és molt important que

els mitjans busquin tenir noies a la seva plantilla, però no només a davant de pantalla sinó en la producció, edició, etc. Que moguin els fils.

Consideres que el paper desenvolupat per les periodistes esportives actualment en la retransmissió d'esdeveniments esportius és suficient?

Mai és suficient. Ha millorat, però moltes vegades el que passa és que es posen les dones davant de la pantalla per donar una falsa creença de paritat i no és així. La càmera i la imatge no ho és tot, cal que les dones moguem els fils.

Creus que les dones són més properes a ser criticades o qüestionades en cas de cometre algun error en el transcurs de la seva feina?

Sí i m'ha passat. Moltes vegades (sobretot per xarxes com Twitter que és molt fàcil ser *hater* a causa de l'anonimat) m'han dit que he arribat on he arribat pel meu físic, per ser una dona guapa, etc. I no saben absolutament res de la meua vida. No saben el meu passat futbolístic d'haver jugat 18 anys a futbol, semiprofessional, àrbitre... Tampoc saben la meua formació professional, el què implica estudiar dues carreres a la vegada, idiomes, un màster i tot això mentre treballes. En aquesta societat és molt fàcil criticar i si ets una dona encara més perquè vivim en una societat patriarcal i masclista i en el món del futbol això encara s'accentua més.

Creus que l'increment de l'esport femení ha afavorit que hi hagi més dones periodistes?

Sí però no un gran canvi. És a dir, la millora de l'esport femení ha fet que hi hagi més jugadores perquè vulguis o no ara tothom es pensa que pot arribar a professionalitzar-se encara que no és així. Però tema de periodistes no crec que vagi directament lligat, almenys per ara.

Consideres que l'estètica és un dels aspectes als quals es dona més importància en el periodisme esportiu actual? Afecta de la mateixa manera a homes i dones?

No només en el periodisme esportiu, en la societat en la qual vivim l'estètica pesa més del que hauria de pesar. Només has de mirar els platons de les televisions on sempre surten dones guapes amb vestidets i talons mentre al costat surt un home de +50 anys amb uns pantalons i una camisa normals. Jo espero que no m'hagin contractat mai pel meu físic perquè soc una persona que m'he preparat i que té capacitat per fer aquesta feina i qualsevol altra. Jo no puc controlar els factors externs, jo no puc decidir si una persona em contracta perquè li agrada com faig un directe o perquè li agraden els meus ulls o el meu cos. Com no ho puc controlar ni ho podré controlar mai jo em centro a fer-ho al màxim de bé, no acceptar qualsevol oferta per fer diners (he rebutjat anuncis de cases d'apostes) i creure que el meu potencial és infinit.

Com has afrontat les crítiques o comentaris rebuts en referència a la teva feina?

Depèn d'on vinguin aquestes. Si venen dels meus companys de feina sempre escoltaré i intentaré aprendre. Si considero que s'estan equivocant també els hi diré, ja que al final a la feina i a la vida tot és molt subjectiu i no hi ha només una forma correcta de fer les coses. A les xarxes socials és diferent. Quan vaig començar a explotar a Twitter (vaig passar de 1000 seguidors a 60 k de cop pel tema de Messi) se'm va ser difícil gestionar-ho perquè és una xarxa plena d'odi i enveja. El 80% de la gent em dona suport a i m'envia missatges d'admiració i ànims, però hi ha un 20% molt tòxic que es mou per l'enveja. Abans em dedicava a respondre un a un però ja no perdo més així el temps, ja que són persones que tampoc canviaran encara que els expliquis bé les coses i amb arguments.

Creus que l'increment de l'ús de xarxes socials ha agreujat la situació i ha ajudat a fer palès de la desigualtat entre els homes i les dones periodistes?

No, crec que les xarxes poden ser una forma de potenciar la figura de la dona, ja que et dóna un espai per demostrar com ets i qui ets sense que hagi de passar per un "superior".

Per últim, en quines situacions consideres que hi ha un clar masclisme en el periodisme esportiu? Ha estat present al llarg de la teva carrera?

En general els esdeveniments esportius més importants encara són seguits per homes i no per dones. També el fet que ja he comentat i que crec que és molt important... hi ha moltes televisions que es pensen que per posar dones a pantalla o plató ja estan fent igualtat. No, va molt més enllà d'això. Sí que ha estat present, sempre he tingut la sensació que m'he de guanyar molt més les coses que altres persones. Que un error meu pesa més que el d'altres companys... És difícil, però espero anar obrint camí per totes les noves generacions que venen.

